



มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๑๙๔ ตอนที่ ๑๙๓๑ – ๑๙๔๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์



แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๙๓๑

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๓๓



ส. ท่านผู้ฟังก็ได้พบกับผู้เขียนเรื่องเหตุใดผมจึงศึกษาพระพุทธศาสนาแล้ว
 ซึ่งจะเห็นได้ว่า แต่ละท่านที่เข้ามาสู่พระธรรม มีชีวิตต่าง ๆ กัน เช่น ท่านผู้เขียน
 หนังสือเล่มนี้ ท่านกล่าวว่า ท่านถูกบังคับทางอารมณ์ แต่ความจริงเป็นมหากุศลของ
 ผู้ที่มีความหวังดีและมีอุปบายที่จะให้บุคคลอื่นได้สนใจพระธรรม เป็นผู้ที่เป็น
 กัลยาณมิตร เพราะถ้ามิตรสหายท่านใดมีความหวังดีต่อท่านอย่างมาก โดยการ
 ให้ท่านสามารถตั้งอยู่ในพระรัตนตรัย มีความสนใจที่จะศึกษาธรรม ประพฤติปฏิบัติ
 ธรรม ก็นับว่าท่านเป็นบุคคลที่มีมิตรสหายที่ดี

คุณโกวิท อมาตยกุล เป็นผู้ที่ยศสูงมาก และมีชีวิตซึ่งหลายท่าน
 น่าจะสนทนากับ ไม่ทราบว่าท่านผู้ฟังที่อยากจะสนทนากับคุณโกวิทต่อบ้างไหม

ผู้ฟัง ฟังท่านพูดและได้อ่านหนังสือที่ท่านเขียนแล้ว อยากจะแสดงความรู้สึก
 ที่จะทำให้ท่านได้รู้ว่า คนฟังรู้สึกอย่างไรจากที่ท่านได้พูด เดิมผมไม่รู้จักคุณโกวิท
 ผมอ่านหนังสือท่านแล้วผมได้อะไรหลาย ๆ อย่าง คือ ท่านจับประเด็นสำคัญ ๆ
 มาชี้ให้เห็นง่าย ๆ ท่านเอาเรื่องที้ง่าย ๆ ในความรู้สึกของท่าน ท่านจับหลักแค่นี้
 และท่านก็มาพูด ซึ่งเป็นสาระสำคัญจริง ๆ ผมขอกราบเรียนท่านที่เคารพทุกท่านว่า
 ผมได้จากท่านจริง ๆ ที่ว่า มีสติระลึก รู้ หนังสือเล่มนั้นสอนให้ผมเริ่มตั้งต้นได้ถูก
 จากที่สับสน และการที่ท่านมาพูดวันนี้ ท่านก็ถ่อมตนว่า ท่านรู้สึกว่าเป็นผู้ไม่รู้
 ซึ่งยิ่งฟังก็ยิ่งชัดว่า ท่านรู้น้อย แต่รู้จริงและรู้แก่น อยากจะให้กำลังใจท่านว่า
 สิ่งที่ท่านพูดนั้น พูดด้วยความรู้และเมตตาจิตอย่างสูง เกิดประโยชน์แก่เรา ผมขอ
 ถู้อโอกาสนี้ ขอบคุณคุณโกวิท ขอให้ปรบมือพร้อม ๆ กัน

(เสียงปรบมือ)



ส. ท่านผู้ฟังท่านอื่น ๆ คงจะเห็นด้วย เพราะว่าดิฉันได้รับฟังข้อความอย่างที่คุณชินวุฒิปูตินี้จากท่านผู้อ่านทุกท่านทีเดียว และหนังสือเล่มนี้ก็เป็นที่น่าสนใจของทั้งท่านที่เพิ่งเริ่มจะสนใจธรรมและท่านที่สนใจธรรมแล้ว พิมพ์หลายครั้งและเป็นจำนวนมากทุกครั้ง แต่ก็ยังคงมีผู้ที่ต้องการอยู่เรื่อย ๆ เป็นหนังสือที่เหมาะสมในการแนะแนวทางเจริญวิปัสสนาสำหรับผู้ที่ยังเพิ่งเริ่มจะสนใจ

ผู้ฟัง ผมอยากจะพูดถึงคุณโกวิท อมาตยกุล สักเล็กน้อย คือ ท่านเป็นผู้ที่จับประเด็นได้ดี และฟังได้ดีทีเดียว สังเกตได้จากเวลาพบกันที่บ้านอาจารย์สุจินต์ ปีหนึ่งประมาณ ๒ - ๓ ครั้ง ท่านไม่ค่อยได้สนทนาธรรม แต่ท่านสนทนาอะไร ๆ สนุก ๆ ของท่านไป แต่วันนี้ได้ยินท่านพูด และได้อ่านหนังสือของท่านแล้ว ก็มั่นใจว่าท่านเป็นผู้ที่เข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐานที่ท่านอาจารย์บรรยายจริง ๆ

ส. ทุกท่านคงจะเห็นด้วยกับคุณอดิศักดิ์ และคงยินดีที่มีโอกาสพบตัวจริงของท่านผู้เขียน

ผู้ฟัง เมื่อสองอาทิตย์ที่ผ่านมา เพื่อนผม ๒ คน ได้มาที่นี่มาฟังอาจารย์ ผมได้มอบหนังสือให้ไปหลายเล่ม รวมทั้งของคุณโกวิทด้วยซึ่งเขาเรียกว่าหนังสือที่มีไบโพลิ เขาบอกว่า อ่านแต่หนังสือไบโพลิเล่มเดียว อ่านเล่มอื่นแล้วยังจับไม่ถูกยาก และมากมาย อ่านหนังสือไบโพลิแล้วติดใจ แต่ไม่รู้ว่าจะหายไปไหน ไปไหนก็เอาไปด้วย ผมจึงมาพูดเพื่อเป็นการชมเชยและอนุโมทนาที่คุณโกวิทได้ทำไปเพื่อให้ทราบโดยทั่วกัน

ส. การอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เป็นจรรณาลาวนาซึ่งจะต้องอบรมเป็นเวลานาน และที่เคยกล่าวถึงแล้วก็พูดเรื่องของ กัป เช่น พันกัป หมื่นกัป แสนกัป หรือ ๔ อสงไขยแสนกัป ไม่ใช่เพื่อให้ท่านผู้ฟังท้อถอย แต่เพื่อไม่ให้ประมาท คือ ไม่ใช่คิดว่า สามารถถึงการรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้โดยเร็วในชาตินี้ หรือใน ๗ วัน ใน ๗ เดือน ใน ๗ ปี เมื่อเหตุยังไม่สมควรแก่ผล ผลที่ถูกต้องจะเกิดไม่ได้ เพราะฉะนั้น ไม่ต้องห่วงเรื่องกัปหรือเรื่องเวลานาน เพราะว่าท่านผู้ฟังอาจจะเคยอบรมเจริญมาแล้ว ใครจะรู้ว่ำนานเท่าไร เพราะฉะนั้น



อาจจะเป็นในชาตินี้เองที่ท่านสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรม หรือในชาติต่อไป ๆ แต่ไม่ควรที่จะคิดว่า เมื่อไร

ต้องเป็นผู้ที่จริงใจและก็ตรงว่า ขณะนี้มีสภาพธรรมกำลังปรากฏ สามารถที่จะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏถูกต้องตามความเป็นจริงหรือไม่ เช่น ในขณะนี้ เห็น เป็นสภาพธรรมที่กำลังมีจริง ๆ สติสัมปชัญญะไม่ผิดปกติเลย ถ้ามีความสามารถเข้าใจว่า ขณะนี้ลักษณะที่เห็นเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ และสิ่งที่ปรากฏก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น หลังจากนั้นจึงมีการนึกคิด เป็นเรื่องราว เป็นสัตว์ เป็นบุคคลจากสิ่งที่กำลังปรากฏทางตาทั้งสิ้น และให้ทราบว่าเป็นเรื่องที่กำลังคิดนึกไม่ใช่ขณะที่เห็น เห็นเพียงเห็น เพื่อที่จะแยกให้ออกว่า เห็นเป็นสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลังปรากฏให้เห็น หลังจากนั้นเป็นคิด ต้องแยกให้ออกระหว่างปรมาตตสัจจะและสมมติสัจจะ

เพราะฉะนั้น แต่ละบุคคลสามารถรู้ตัวเองตามความเป็นจริง เป็นปัจจัยตั้งความรู้ความเข้าใจขณะที่ฟัง ขณะที่สติเกิด ขณะที่เริ่มพิจารณา ขณะที่เข้าใจ และขณะที่รู้จริง ๆ ว่า สภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนแต่เป็นนามธรรมและเป็นรูปธรรมนั้นเป็นอย่างไร เป็นผู้เที่ยงและจริงใจจึงจะสามารถรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้

แต่วันหนึ่ง ๆ การพิจารณาธรรมเป็นเรื่องที่ละเอียดมากจริง ๆ เช่น ทุกขณะในชีวิตประจำวันเคยระลึกได้บ้างไหมว่า ติดทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่รู้ตัว

การติดในสิ่งที่กำลังปรากฏ ไม่ว่าจะเป็นทางตาที่เห็น และทางใจที่คิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ ทางหูที่ได้ยินเสียง และทางใจที่รู้เรื่องราวของเสียงที่ได้ยินต่าง ๆ ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทั้งหมดทราบไหมว่า ติดโดยไม่รู้ตัวอยู่ตลอดเวลา ติดในสภาพธรรมที่เกิดขึ้นปรากฏทุกเหตุการณ์

ถ้าท่านเห็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดและรู้สึกไม่ถูกใจ ทราบไหมว่าเพราะอะไร ก็เพราะว่าท่านติดในสิ่งที่ท่านพอใจ เพราะฉะนั้น เมื่อเห็นสิ่งที่ไม่พอใจก็ขุนเคืองใจ ด้วยเหตุนี้ถ้าสาวไปถึงทุกขณะในชีวิตจะพบว่า ไม่ว่าจะเป็นเห็น ดูเหมือนธรรมดา แต่ความจริงติดแล้วในสิ่งที่เห็น มีสัญญาวิปลาส มีจิตตวิปลาส เพราะความคุ้นเคยที่จะเห็นสิ่งที่



ปรากฏเป็นสัตว์ เป็นบุคคลต่าง ๆ นี่ก็ติดแล้วอย่างรวดเร็ว ทั้ง ๆ ที่เวลาฟังธรรมก็รู้ว่า ไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล มีแต่นามธรรมและรูปธรรมเท่านั้น ทั้งทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่ทำไมทันทีที่เห็นเป็นคนอีกแล้ว

แสดงให้เห็นถึงความคุ้นเคยอย่างมากกับการติดในสิ่งที่เห็นโดยไม่ระลึกรู้ความจริงของสภาพธรรม แม้ว่าได้ฟังแล้วฟังเล่าในเรื่องของนามธรรมและรูปธรรม เพราะฉะนั้น ต้องฟังอีก และมีความเข้าใจเพิ่มขึ้นอีก จึงจะค่อย ๆ คลายความติดโดยขณะใดที่สติเกิด เป็นขณะที่จะระลึกรู้ความจริงของสภาพธรรมได้ว่า ขณะนี้ทางตาเป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏ

จะต้องอบรมเจริญปัญญาอย่างนี้เรื่อยไปจนกว่าจะรู้ความจริง ไม่ว่าขณะใดที่สติเกิด เป็นปกติอย่างนี้ โดยเปลี่ยนจากการที่เคยยึดถือว่าเป็นสัตว์ เป็นบุคคล ซึ่งเป็นความเห็นผิดที่มั่นคง เป็นรู้ว่า เห็นสิ่งที่ปรากฏ และนึกถึงสิ่งที่ปรากฏ จึงเป็นสัตว์ เป็นบุคคลต่าง ๆ

เพราะฉะนั้น ไม่มีอะไรในชีวิตที่ประเสริฐเท่ากับการได้รู้ความจริงของสิ่งทั้งปวง เพราะไม่ใช่การหลอกลวง ไม่ใช่การเข้าใจผิด ไม่ใช่การเห็นผิด แต่เป็นสิ่งที่ง่ายง่ายในการที่จะรู้สัจธรรม เพราะว่าต้องเป็นผู้ที่ตรงและจริงใจต่อการอบรมเจริญปัญญา เพื่อรู้แจ้งอริยสัจธรรมด้วย

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า ตอนที่เริ่มศึกษาพระธรรมใหม่ ๆ ท่านไม่ยอมถามปัญหาที่ท่านคิดว่าเป็นธรรมที่ละเอียดลึกซึ้งให้คนอื่นได้ยินได้ฟังด้วย ท่านอยากถามเป็นการส่วนตัว เพราะท่านกลัวว่า เมื่อคนอื่นได้ฟังจะพลอยเข้าใจความละเอียดลึกซึ้งของธรรมที่ท่านถามด้วย ท่านเกรงว่า เมื่อคนอื่นเข้าใจธรรมส่วนที่ละเอียดลึกซึ้งนั้นก็จะเก่งกว่าท่าน เพราะฉะนั้น ท่านก็อยากจะรู้คนเดียว แสดงให้เห็นว่า ขณะนั้นจริงใจต่อการละกิเลสหรือเปล่า แต่ท่านผู้นั้นก็เป็นผู้มีสัจจะ มีความจริงใจเกิดขึ้นในภายหลังที่จะเห็นว่า ขณะนั้นเป็นกิเลสที่น่ารังเกียจจริง ๆ เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าบุคคลใดไม่เห็น ไม่รู้กุศลของตนเองว่าเป็นอกุศล ก็ย่อมละอกุศลนั้นไม่ได้ แต่เมื่อรู้ว่าเป็นอกุศลและเห็นโทษ ก็พยายาม



ที่จะละ ไม่ใช่เป็นผู้ที่เมื่อเป็นอกุศลก็หลงคิดว่าไม่ใช่อกุศล ซึ่งอย่างนั้นก็มี ใช่ไหม เพราะฉะนั้น ทุกท่านเมื่ออกุศลเกิด อย่าหลงไปอีกว่า ขณะนั้นไม่ใช่อกุศล

ผู้ฟัง ในสมัยที่ไม่ได้ศึกษาธรรม ไปรู้อะไรมา เช่น เรียนคณิตศาสตร์ไปได้ คียมา เราก็เก็บเอาไว้ด้วยความหวัง ฉะนั้น ตอนที่ท่านมาศึกษาธรรมใหม่ ๆ ท่าน ก็คงติดนิสัยแบบนั้นมา ส่วนตอนที่ทำงานแล้ว อะไรที่ได้มาและเป็นทางทำมาหากิน เราจะเก็บเอาไว้ไม่ให้ใครรู้ง่าย ๆ แบบนี้ทั่ว ๆ ไปมีมาก เช่น นักกฎหมาย ถ้าเขารู้ คำพิพากษาที่ศาลฎีกาเคยตัดสินมาอย่างไร เขาจะเก็บเอาไว้ ไม่บอกใคร ก็มีมาก แต่สำหรับตัวผมเอง ไม่เป็นอย่างนั้น จะเป็นก็น้อย ส่วนมากใครถามมักจะรีบบอก มีเท่าไรบอกหมด มาศึกษาธรรมแล้วเรื่องจะตระหนักรู้ธรรมไม่มี จนบางครั้งรู้สึกว่าจะปล่อยจนเกินไป น่าจะสงวนเท่าที่ไว้บ้าง

ส. หมายความว่าอย่างไร ปล่อยจนเกินไป

ผู้ฟัง คือ อยากให้เขารู้ให้หมดเท่าที่เราู้ อะไรอย่างนี้ ก็จะกลายเป็นว่า เขาอาจจะมองเราว่า รู้จริงหรือเปล่า ก็เกรง ๆ อยู่อย่างนี้เหมือนกัน เป็นสภาพธรรม อย่างหนึ่งในชีวิตจริง ๆ ที่อาจารย์พูดเรื่องการหวังแทน แต่สำหรับตัวเองไม่ได้คอยหวังเท่าไร ปล่อยไปเสียมาก

ส. ทุกท่านที่ได้เข้าใจพระธรรม ก็เห็นความสำคัญของขันติ คือ ความอดทน ที่จะต้องเพียรศึกษา ฟังพระธรรม ไตร่ตรองพระธรรมต่อไป และ ยังต้องมีความจริงใจต่อการที่จะศึกษาและประพฤติปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นบารมีต่อไป คือ สัจจบารมี





๑๙๓๒

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๓๓



บารมี ๑๐ คือ ทานบารมี ๑ ศีลบารมี ๑ เนกขัมมบารมี ๑ ปัญญาบารมี ๑
วิริยบารมี ๑ ขันติบารมี ๑ สัจจบารมี ๑ อธิษฐานบารมี ๑ เมตตาบารมี ๑
อุเบกขาบารมี ๑ ซึ่งบารมีที่ได้กล่าวถึงแล้วก็มี ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ
และขันติ

บารมีต่อไป สัจจบารมี คือ ความจริงใจในการเจริญกุศลเพื่อดับกิเลส ถ้าไม่มี
ความจริงใจในการเจริญกุศล ดับกิเลสไม่ได้

**มธุรัตถวิลาสินี อรรถกถาพุทธวงศ์ อภักขันธนิทาน พรรณนา
รัตนจกมณิกนธ์** มีข้อความที่แสดงว่า พระผู้มีพระภาคทรงได้พระนามว่า ตถาคต
เพราะเหตุใดบ้าง

ถามว่า พระผู้มีพระภาคชื่อว่าตถาคต เพราะทรงถึงลักษณะที่แท้เป็นอย่างไร

ตอบว่า ชื่อว่าตถาคต เพราะบรรลุโดยไม่ผิดพลาด รู้ตามลักษณะเฉพาะ
ของสภาพธรรม และลักษณะที่เสมอทั่วไพบัณฑิตของรูปธรรมและอรูปธรรมทั้งปวง
ด้วยญาณคตติ เพราะเหตุที่ทรงบรรลุถึงลักษณะเฉพาะและลักษณะทั่วไพบัณฑิต
ของธรรมทั้งปวง ฉะนั้น พระศาสดาจึงชื่อว่าตถาคต

ไม่มีอะไรที่จะประเสริฐเท่ากับการรู้แจ้งความจริงของธรรมทั้งหลาย
ซึ่งเป็นสัจจธรรมที่พระผู้มีพระภาคเองทรงแสวงหาตลอดเวลาที่เป็นพระโพธิสัตว์ และ
เมื่อได้ทรงตรัสรู้แล้ว ก็ทรงแสดงหนทางจริงที่จะทำให้สามารถรู้แจ้งอริยสัจจธรรม
และดับกิเลสได้จริง ๆ แต่ต้องเป็นผู้ที่ตรงและจริงใจ

ถามว่า พระผู้มีพระภาคชื่อว่าตถาคต เพราะตรัสรู้ธรรมอันแท้ตามความ
เป็นจริง เป็นอย่างไร



ตอบว่า อริยสัจจ์ ๔ ชื่อว่าธรรมแท้ เหมือนอย่างที่เราได้รู้ไว้ว่า คุณกร ภิคุทั้งหลาย อริยสัจจ์ ๔ เหล่านี้ เป็นของแท้ เป็นของจริง ไม่เป็นอย่างอื่น อริยสัจจ์ ๔ มีอะไรบ้าง คือ อริยสัจจ์ที่ว่า นี่ทุกข์ เป็นของแท้ เป็นของจริง ไม่เป็นอย่างอื่น ฯลฯ

ตลอดไปจนถึงอริยสัจจ์ข้ออื่น ๆ ทั้ง ๔ ข้อ

ก็พระผู้มีพระภาคตรัสรู้หรืออริยสัจจ์ ๔ เหล่านี้ เพราะฉะนั้น พระองค์จึงชื่อว่า ตถาคต เพราะตรัสรู้ธรรมอันแท้

ความจริง พระผู้นำภิกษุผู้รู้สัจจะทั้งหลายที่เป็นของแท้ เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าตถาคต เพราะตรัสรู้สัจจะทั้งหลายที่เป็นของแท้

ถามว่า พระผู้มีพระภาคชื่อว่าตถาคต เพราะทรงเห็นแต่ความจริง เป็นอย่างไร

ตอบว่า แท้จริง พระผู้มีพระภาคผู้ตถาคตย่อมทรงรู้ ทรงเห็นอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมที่ปรากฏทางทวาร คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจของสัตว์ทั้งหลายไม่มีประมาณ ในโลกธาตุที่ไม่มีประมาณโดยอาการ ทั้งปวง เหตุนี้จึงชื่อว่าตถาคต เพราะทรงเห็นแต่ความจริงอย่างนั้น

อีกนัยหนึ่ง ทรงแสดงแต่สิ่งที่แท้ในโลกแก่โลกอย่างนี้เท่านั้น แม้เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคจึงชื่อว่าตถาคต

ในที่นี้พึงทราบความหมายแห่งบทว่า ตถาคต ในอรรถว่า ทรงเห็นแต่ความจริงแท้

ไม่มีอะไรนอกไปจากรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และธรรมที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ตามที่ว่า พระผู้มีพระภาคผู้ตถาคตย่อมทรงรู้ ทรงเห็น ธรรมทั้งหลายตามความเป็นจริง

ท่านผู้ใดย่อมรู้ ย่อมเห็นธรรมทั้งหลายโดยอาการที่แท้จริง ท่านผู้นั้นชื่อว่า ผู้เห็นแต่ความจริง เพราะฉะนั้น ท่านผู้รู้จริงดังว่า จึงชื่อว่าตถาคต

ถามว่า พระผู้มีพระภาคชื่อว่าตถาคต เพราะตรัสแต่คำจริง เป็นอย่างไร



ตอบว่า ก็คำใดที่สงเคราะห์เป็นนวัคส์ตฤศาสนตรมีสุดตะเป็นต้น
อันพระตถาคตภาสิตดำรัสไว้ตลอดกาลประมาณ ๔๕ พรรษา ระหว่างตรัสรู้
และปรินิพพาน คำนั้นทั้งหมดเป็นคำแท้ ไม่เท็จเลย ดูกิ่งได้ด้วยตาซึ่งอันเดียว

ด้วยเหตุนี้จึงตรัสว่า

ดูกร จุนทะ ตถาคตตรัสรู้้อนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ณ รัตรีไค ปรีนิพพาน
ด้วยอนุปาทีเสสนิพพานธาตุ ณ รัตรีไค ในระหว่างนี้ตถาคตภาสิต กล่าว ชี้แจง
คำใดไว้ คำนั้นทั้งหมดเป็นคำแท้จริงอย่างเดียว ไม่เป็นอย่างอื่น เพราะฉะนั้น
จึงชื่อว่าตถาคต

เพราะเหตุที่พระชินพุทธเจ้าตรัสแต่คำจริง ทรงประกาศธรรมที่แท้จริง และ
พระดำรัสของพระองค์ก็เป็นคำจริง ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงชื่อว่าตถาคต

ถามว่า พระผู้มีพระภาคชื่อว่าตถาคต เพราะทรงทำจริง เป็นอย่างไร

ถ้าไม่ทรงทำจริง จากการที่ทรงบำเพ็ญบารมีสี่อสงไขยแสนกัปในขณะที่
เป็นพระโพธิสัตว์ ย่อมไม่สามารถตรัสรู้พระอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณได้

ตอบว่า ความจริง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสพระวาจาใด ๆ ก็ทรงทำพระวาจา
นั้น ๆ ด้วยพระกาย คือ พระกายก็อนุโลมตามพระวาจา ทั้งพระวาก็อนุโลม
ตามพระกาย ด้วยเหตุนี้จึงตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ตถาคตกล่าวอย่างใดก็ทำอย่างนั้น ตถาคตทำอย่างใด
ก็กล่าวอย่างนั้น เพราะฉะนั้น จึงชื่อว่าตถาคต

เพราะเหตุที่พระวาจาของพระองค์ไปอย่างใด พระกายก็ไปอย่างนั้น
เพราะตรัสแต่คำจริง ฉะนั้น พระศาสดาผู้ตรัสรู้จริง จึงชื่อว่าตถาคต

เป็นเรื่องจริงตลอดพระไตรปิฎก และเป็นเรื่องจริงตลอดทุกขณะ
ในชีวิตประจำวัน ซึ่งท่านผู้ฟังจะพิสูจน์ได้

ถ. คำว่า ตถาคต มีความหมายหลายประการ โดยรากศัพท์แปลว่าอะไร

ส. เชิญท่านอาจารย์สมพร



สมพร คำว่า ตถาคต แยกศัพท์ออกเป็น ตถา กับ อาคต แปลว่า ผู้เสด็จมาอย่างนั้น คือ เสด็จมาอย่างพระพุทธเจ้าองค์ก่อน ๆ องค์ก่อน ๆ เสด็จมาอย่างไร เพื่อตรัสรู้ เพื่อโปรดสัตว์อย่างไร องค์นี้ก็ฉันนั้น จึงชื่อว่าตถาคต ตถา แปลว่า อย่างนั้น อาคต แปลว่า มา เสด็จมาอย่างนั้น

สุ. ขอบพระคุณ แสดงให้เห็นว่า แม้แต่เพียงคำเดียว คือ คำว่า ตถาคต ความหมายก็กว้างมาก เพราะเหตุว่าเสด็จมาอย่างไร เสด็จมาอย่างนั้น เพียงเท่านี้ ก็จะต้องศึกษามากกว่า อย่างไรและอย่างนั้น คือ พระธรรมทั้งหมด

สำหรับสัจจะคือความจริงซึ่งเป็นสัจจบารมี คือ การเป็นผู้ที่จริงใจในการเจริญกุศลที่จะดับกิเลส ซึ่งท่านผู้ฟังจะพิจารณาได้ เริ่มจากความจริงใจที่ท่านมีต่อพระรัตนตรัย ต้องเป็นผู้ที่จริงใจและตรงจริง ๆ ที่จะพิจารณาว่า ท่านมีความเคารพ นับถือ เลื่อมใสในพระรัตนตรัยอย่างไร มีความเคารพ เลื่อมใส จริงใจต่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า หรือต่อพระพุทธรูป

นำคิด เป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ วิธีที่จะรู้ว่าคุณความจริงใจของท่านที่มีต่อพระรัตนตรัย คือ พิจารณาว่าท่านมีความจริงใจต่อพระรัตนตรัย หรือต่อพระพุทธรูป คือ คิดอย่างไรเมื่อเห็นพระพุทธรูป เพื่อที่จะได้ระลึกไว้ว่า เป็นความจริงใจของท่าน หรือยังที่จะมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ คือ ในขณะนั้นมีความเคารพ นอบน้อม นับถือสักการะ โดยระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาค หรือเมื่อเห็นพระพุทธรูปก็ขอความคุ้มครอง ขอลาภ ขอยศ ขอตำแหน่ง ขอสิ่งต่าง ๆ

ในวันหนึ่ง ๆ ต้องเป็นผู้ที่รู้จักตนเองตามความจริงใจว่า เป็นผู้ที่จริงใจ ไม่ขอแต่เป็นผู้ที่ระลึกที่จะประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมด้วยความนอบน้อมต่อพระบรมศาสดา ขณะนี้ทุกท่านก็เห็นพระพุทธรูป ถ้ามีความจริงใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง นี่คือการมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

ทุกครั้งที่เห็นพระพุทธรูป ก็เตือนให้เป็นผู้ที่มีความจริงใจต่อการที่จะประพฤติปฏิบัติธรรม จึงจะเชื่อว่าเป็นผู้นับถือด้วยสัจจะอย่างจริงใจ

มีความจริงใจที่จะเป็นผู้เชื่อฟังพระโอวาทต่าง ๆ ของพระผู้มีพระภาคหรือเปล่า



คือ ถึงแม้เป็นผู้ที่มีกิเลสมากก็จริง แต่เป็นผู้ที่มีความจริงใจที่จะประพฤติปฏิบัติตามเท่าที่จะกระทำได้ ไม่ใช่ฟังพระธรรมแล้วก็คิดว่ายากไป ทำไม่ได้ ยกไว้ชาติหน้า คือคิดว่าถ้าจะอภัยให้ใครก็จะอภัยชาติหน้า ไม่สำเร็จแน่ ถ้าชาตินี้ยังไม่อภัย ชาติหน้าจะอภัยได้อย่างไร

ถ้าชาตินี้ยังไม่เริ่มที่จะละคลายโลภะ โทสะ โมหะบ้าง และหวังว่า ไว้ชาติหน้าจะละคลาย เป็นสิ่งที่เป็นไปได้เลย เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้ที่จริงใจ ก็คือพยายามประพฤติปฏิบัติตาม แม้ยังไม่ได้ดับกิเลส ยังมีกิเลสอยู่ แต่ก็มีความจริงใจที่จะศึกษาให้เข้าใจพระธรรม และประพฤติตามพระธรรมเพื่อละคลายกิเลส

เมื่อพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงดับขันธปรินิพพานแล้ว พระธรรมเป็นศาสดาแทนพระองค์ จริงใจต่อพระธรรมหรือเปล่า ถ้าเป็นผู้ที่จริงใจต่อพระธรรม ก็คือศึกษาพระธรรมด้วยความจริงใจเพื่อเข้าใจพระธรรมให้ถูกต้อง นี่คือความจริงใจในการศึกษาพระธรรม

การศึกษาพระธรรมไม่ใช่เพื่ออย่างอื่นเลย ไม่ใช่เพื่อลาภ ไม่ใช่เพื่อสักการะ ไม่ใช่เพื่อสรรเสริญ แต่เพื่อให้เข้าใจพระธรรมให้ถูกต้อง ให้เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏให้ถูกต้อง เพื่ออะไร เพื่อขัดเกลากิเลส เพื่อละความไม่รู้ ไม่ใช่เพียงเพื่อรู้หรือเก่ง หรือเพื่อความสำคัญตน

แสดงให้เห็นว่า ผู้ที่จริงใจต่อพระธรรม จะมีการกระทำหรือมีความคิดซึ่งสามารถรู้ตัวเองได้ว่า ชีวิตของตนในการศึกษาพระธรรมนั้นเพื่ออะไร

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งมีจิตศรัทธาพิมพ์หนังสือให้มูลนิธิ และมีผู้รู้จักกันคือ เป็นมารดาของภรรยาของท่านผู้นั้น ท่านเห็นว่า ท่านผู้นั้นบริจาคเงินให้มูลนิธิเป็นค่าพิมพ์หนังสือมากถึง ๒๐๐,๐๐๐ บาท ท่านก็บอกว่า ขอแบ่งสักแสนหนึ่งได้ไหม คือ พิมพ์หนังสือให้มูลนิธิ ๑๐๐,๐๐๐ บาท อีก ๑๐๐,๐๐๐ บาท ขอไปสร้างโบสถ์หรือศาลา หรือทำการกุศลอย่างอื่น ท่านผู้นั้นก็ตอบว่า ท่านไม่ได้ให้มูลนิธิ ท่านให้พระธรรม ท่านผู้ฟังก็คงจะซาบซึ้งในความคิดของท่าน คือ ท่านศึกษาธรรม หรือ



ท่านทำทุกอย่างไม่ใช่เพื่อสถาบันหนึ่งสถาบันใด หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใด แม้แต่การพิมพ์หนังสือที่ท่านเห็นว่ามีประโยชน์ ก็ไม่ใช่ให้มูลนิธิ แต่ให้พระธรรม

เพราะฉะนั้น ผู้ที่มีความจริงใจต่อการศึกษาและประพฤติปฏิบัติตาม ก็เพื่อที่จะเข้าใจพระธรรมให้ถูกต้อง เพื่อการละคลาย และดับกิเลสของตนเอง

ผู้ฟัง ใน ๑๐ บารมี ผมชอบสังฆบารมีที่สุด ไม่รู้เป็นอย่างไร ตั้งแต่ก่อนเรียนธรรมด้วย ส่วนบารมีอื่นก็อย่างนั้น ๆ แต่อาจารย์ก็บอกแล้วว่า ถ้าไม่ได้ทั้ง ๑๐ บารมี ข้ามฝั่งไม่ได้ ก็ต้องมาเพียรในชาตินี้ อย่างขันติก็ดี เนกขัมมะก็ดี จะเป็นทานก็ดี เป็นศีลก็ดี ก็ค่อย ๆ ทั้งนั้น ต้องมาทำให้ครบทั้ง ๑๐ บารมี แต่สังฆบารมีซาบซึ้งกว่าเพื่อน อย่างที่อาจารย์พูดว่า เห็นพระพุทธรูปแล้วมีความรู้สึกอย่างไร จากที่อาจารย์พูดไปแต่ละครั้งก็เพิ่มอนุสสติให้ อย่างวันนี้ก็ได้อีกว่า เมื่อเห็นพระพุทธรูปแล้วระลึกอะไร ก็ระลึกถึงพระธรรม ศึกษาพระธรรมให้เข้าใจ รู้พระธรรม และพระธรรมจะส่องนำทางเราไปสู่อริยสังฆธรรมได้ ก็เพิ่มไป ๆ อยู่เรื่อย ๆ เมื่อเห็นพระพุทธรูป คำสอนของพระพุทธองค์ ก็เป็นอนุสสติได้บ่อย ๆ

ส. ทุกท่านที่ได้ร่วมเงาแม่ของวัดวาอารามเป็นที่พักพิง เป็นที่อาศัย เป็นที่พึ่งพิง เป็นที่ศึกษาธรรม จะต้องพิจารณาให้เข้าใจว่า วัดวาอารามทั้งหมด ไม่ใช่เป็นของภิกษุบุคคล แต่เป็นของพระรัตนตรัย เพราะการมีวัดวาอารามต่าง ๆ ในสมัยพระผู้มีพระภาค หรือแม้จนในสมัยนี้ ณ ที่แห่งใดในโลกก็ตาม ต้องเกิดจากศรัทธาในพระคุณของพระรัตนตรัยนั่นเอง จึงทำให้มีวัดวาอารามต่าง ๆ เป็นที่พักที่พึ่งพิง และเป็นที่ศึกษาธรรม เพราะฉะนั้น ถ้ามีทางใดที่ทุกท่านจะกระทำ เป็นปฏิการบูชา เป็นการนอบน้อมต่อพระรัตนตรัย ก็จะต้องพิจารณาว่า จะกระทำสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพระรัตนตรัย

ขอกล่าวถึงตัวอย่างความนอบน้อมในพระผู้มีพระภาคของท่านพระอานนท์เถระ ซึ่งข้อความใน **ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย อรรถกถามงคลสูตร กถาพรรณนาปฐมมหาสังคายนา** มีว่า



เมื่อท่านพระมหากัสสปะ ท่านพระอุบาลี ท่านพระอานนท์ และท่านพระอรหันต์เถระอื่น ๆ รวม ๕๐๐ รูป ประชุมกันทำสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรก ณ ใกล้ประตูถ้ำสัตตบรรณ ข้างภูเขาเวภาระ เขตพระนครราชคฤห์ เพราะเหตุที่เทวดาบางเหล่าเห็นท่านพระอานนท์นั่งเหนือธรรมาสน์ ห้อมล้อมด้วยพระอรหันต์เถระทั้งหลาย จึงเกิดจิตคิดว่า ท่านพระอานนท์นี้เป็นเวเทหฺมุณี (คือ เป็นมุณีผู้รู้) แม้โดยปกติบอญในศากยตระกูล เป็นทายาทของพระผู้มีพระภาค แม้แต่พระผู้มีพระภาคก็ทรงยกย่องไว้ในเอตทัคคะถึง ๕ สถาน เป็นผู้ประกอบด้วยอัจฉริยภาพธรรม ๔ ประการ เป็นที่รักเจริญใจของบริษัท ๔ บัดนี้ เห็นที่จะเป็นรัชทายาทโดยธรรมของพระผู้มีพระภาค เกิดเป็นพุทธะ ผู้รู้

แสดงให้เห็นว่า อย่าเดาว่าใครจะเป็นผู้รู้ หรือใครจะเกิดเป็นผู้ที่ตรัสรู้ด้วยตัวเอง

ท่านพระอานนท์รู้ทั่วถึงความคิดต่าง ๆ ของเทวดาเหล่านั้น ทนการยกย่องคุณที่ไม่เป็นจริงนั้นไม่ได้ เพื่อแสดงภาวะที่ตนเป็นเพียงสาวกจึงกล่าวว่า เอวมุเม สุตฺตํ เอกํ สมยํ ภควา

ข้อความต่อไป ท่านผู้ฟังก็คงจะคั่นหูที่ว่า

สาวตฺถิยํ วิหฺรติ เชตฺวเน อนาถปิณฺฑติกฺขุสฺส อารามे ภควนฺตํ คาถาย อชฺฌมภาสิ

คือ ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ สมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับ ณ พระเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฺฑติกฺขุสฺส

คำนี้ ท่านพระอานนท์กล่าวไว้อย่างนี้

จะเห็นได้ว่า ถ้าผู้ใดได้ฟังคำที่มีความว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ ก็จะรู้ถึงความคิดของท่านพระอานนท์ เมื่อท่านกล่าวคำนี้ในการกระทำสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่แสดงตนว่าเป็นเพียงสาวก จึงได้กล่าวว่า ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ คือ ไม่ใช่เป็นคำของท่านเอง เพราะท่านไม่ใช่พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านเป็นเพียงสาวกและได้สดับมาจากพระผู้มีพระภาค



๑๙๓๓

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๓



เมื่อท่านพระอานนทกล่าวอย่างนี้ พระอรหันต์ทั้งหลายและเทวดาหลายพัน
ก็ชื่นชมท่านพระอานนทว่า สาธุ สาธุ แผ่นดินก็ไหว ความอัศจรรย์อย่างอื่นก็ปรากฏ
มากมาย และเทวดามากหลายก็เกิดความสังเวชว่า คำใด เราพึงมาต่อพระพักตร์
ของพระผู้มีพระภาค คำนั้นแม้เหตุการณ์ผ่านพ้นสายตามาแล้ว ก็มาเกิดได้

คือ แม้พระผู้มีพระภาคปรินิพพานแล้ว และพระอรหันต์เถระทั้งหลายที่ทำ
สังคายนาที่เคยได้ฟังคำนั้นมาแล้ว แต่แม้กระนั้น คำที่ได้ยินนั้น เหตุการณ์นั้น
ผ่านพ้นสายตามาแล้ว คือ ไม่ได้เห็นอีกแล้ว แต่ก็มีโอกาสได้ยินคำนั้นอีก ซึ่ง
เป็นอนุสสติที่จะทำให้ท่านผู้ฟังระลึกได้ถึงการเคารพพระรัตนตรัย แม้ว่าเหตุการณ์นั้น
จะผ่านไปนานแสนนาน แต่ทุกครั้งที่ได้ยินพระธรรม ก็เห็นคุณค่าและเห็นเหตุปัจจัย
ที่ทำให้โศตวิญญานกุศลวิบากในชาตินี้เกิด เพราะว่ามีกรรมของกุศลในปางก่อน
ที่ทำให้ได้ยินคำนี้

ท่านพระอานนทปลอบใจผู้มีใจกระสับกระส่ายเพราะไม่พบพระผู้มีพระภาคว่า
ปาพจน์ คือ พระธรรมวินัยนี้ ชื่อว่ามีศาสดาล่วงแล้วหาไม่ได้ ธรรมวินัยนี้เป็นศาสดา
ของท่านทั้งหลาย

ความหมายของ เอวมมุเม สุตัม ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ ก็โดยที่ท่าน
พระอานนทต้องการที่จะปลอบใจพุทธบริษัทรุ่นหลัง ซึ่งอาจจะรู้สึกโศกโศกที่ไม่ได้พบ
พระผู้มีพระภาค แต่ให้ทราบว่าเป็นปาพจน์คือพระธรรมวินัยนี้ ชื่อว่ามีศาสดาล่วงแล้วหา
ไม่ได้ เพราะว่า ธรรมวินัยนี้เป็นศาสดาของท่านทั้งหลาย

ที่จะรู้ว่า มีพระผู้มีพระภาคเป็นศาสดาจริง ๆ หรือไม่ ก็ต้องเป็นผู้ที่ฟัง
พิจารณา และประพฤติปฏิบัติตามโดยถูกต้อง



ก็พระเถระเมื่อกล่าวว่า เอวํ ชื่อว่าแสดงเทศนาสมบัติ ความถึงพร้อมด้วย
เทศนา

เพราะว่าต้องมีผู้แสดงจึงมีผู้ฟัง ถ้ามีแต่ผู้ฟัง ไม่มีผู้แสดง ก็เป็นไปไม่ได้
เพราะฉะนั้น เพียงคำว่า เอวํ ก็แสดงให้เห็นว่า เป็นเทศนาสมบัติ คือ ความถึงพร้อม
ด้วยเทศนา

เมื่อกล่าวคำว่า เม สุตํ ชื่อว่าแสดงสาวกสมบัติ ความถึงพร้อมแห่งสาวก

ไม่ใช่คนอื่น แต่ข้าพเจ้า คือ ท่านพระอานนท์ ผู้เป็นเอตทัคคะถึง ๕ สถาน
เป็นผู้ที่กล่าวว่า เม สุตํ ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

เมื่อกล่าวคำว่า เอกํ สมยํ ชื่อว่าแสดงกาลสมบัติ ความถึงพร้อมแห่งกาลที่ได้
ฟังพระธรรมเทศนา

วันนี้ หลายชั่วโมงผ่านไป กาลสมบัติหรือเปล่า ขณะที่ไม่ได้ฟังพระธรรม
แต่ขณะที่กำลังฟังพระธรรม ให้ทราบว่าเป็นขณะที่ถึงพร้อมแห่งกาลที่ได้ฟัง
พระธรรม เพราะโอกาสที่จะได้ฟังพระธรรม ไม่ง่าย ถ้ามีธุระสำคัญนิดเดียวก็ไม่ได้ฟัง
แล้ว เป็นโอกาสของการฟังสิ่งอื่น เพราะฉะนั้น เอกํ สมยํ ชื่อว่า แสดงกาลสมบัติ
ความถึงพร้อมแห่งกาลที่ได้ฟังพระธรรมเทศนา

เมื่อกล่าวว่า ภควา ชื่อว่าแสดงกษัตริย์สมบัติ ความถึงพร้อมแห่งผู้แสดง

ไม่ใช่บุคคลธรรมดา ภควา คือ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นผู้แสดง

ส่วนคำว่า ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกะ เขตพระนคร
สาวัตถี ในคำทั้ง ๒ นั้น ท่านพระเถระแสดงการอนุเคราะห์คฤหัสถ์ของ
พระผู้มีพระภาคด้วยการระบุกรุงสาวัตถี แสดงการอนุเคราะห์บรรพชิตด้วยการระบุ
พระเชตวันเป็นต้น

สำหรับท่านพระอานนท์เถระ ท่านเป็นเอตทัคคะถึง ๕ สถาน ขอกล่าวอีก
ครั้งหนึ่ง ซึ่งข้อความใน อรรถกถา อังคุตตรนิกาย เอกนิบาต วรรคที่ ๔ มีว่า



แม้พระเถระรูปอื่น ๆ ที่เป็นพหูสูต มีสติ มีคตติ มีมิตติ และเป็นอุปัฏฐากก็มีอยู่ ส่วนท่านพระอาณนทนี เล่าเรียนพระพุทธรวจนะ ก็มันอยู่ในปริยัติดูผู้รักษาเรือนคคลัง ในศาสนาของพระทศพล เพราะเหตุนี้ ท่านจึงถือว่าเป็นเลิศกว่าเหล่าภิกษุสาวก ผู้เป็นพหูสูต

ความจริงก็ปรากฏชัด เอวเม สุตฺ และข้อความในพระไตรปิฎกในส่วน ของพระสุตตันตปิฎกและพระอภิธรรมปิฎก ถ้าท่านพระอาณนทนีไม่มันอยู่ในปริยัติ ดูผู้รักษาเรือนคคลัง พระธรรมคงไม่สืบทอดมาถึงยุคนี้สมัยนี้

อนึ่ง สติที่เล่าเรียนพระพุทธรวจนะแล้วทรงจำไว้ของท่านก็มีกำลังกว่าพระเถระ รูปอื่น ๆ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงถือว่าเป็นเลิศกว่าเหล่าภิกษุสาวกผู้มีสติทรงจำ

การฟังพระธรรมเป็นกุศลจิต มีโสภณเจตสิกเกิดร่วมด้วย มีสติเจตสิกเกิด ร่วมด้วย แต่สติของใครจะมีกำลังมั่นคงที่จะจำทุกคำโดยละเอียด ไม่คลาดเคลื่อน ไม่ตกหล่น ไม่บกพร่อง ก็จะมีสติจนได้สำหรับแต่ละคน เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ท่านทรงจำเลิศกว่าภิกษุสาวกผู้มีสติทรงจำ

อนึ่ง ท่านพระอาณนทนีนี้แล เพียงพระธรรมบทเดียวก็ถือเนื้อความได้ถึง ๖๐,๐๐๐ บท จำได้ทุกบทโดยนัยที่พระศาสดาตรัสไว้แล้ว เพราะเหตุนี้ ท่านจึงถือว่า เป็นเลิศกว่าสาวกผู้มีคตติ

จิตทุกคนกำลังไปตามทางของจิต แล้วแต่จะไปทางตา จะไปทางหู จะไปทางจมูก จะไปทางลิ้น จะไปทางกาย นั่งอยู่ที่นี่ คติของจิตอาจจะไปไกลถึง ที่อื่นก็ได้ คือ มีทางที่จิตจะไปสู่อารมณ์ต่าง ๆ แต่สำหรับท่านพระอาณนทนีเป็นเลิศกว่า เหล่าสาวกผู้มีคตติ เพราะว่าจิตของท่านไม่ไปอื่น นอกจากไปตามแนวพระธรรม เพราะแม้พระธรรมเพียงบทเดียว ท่านก็ถือเนื้อความได้ถึง ๖๐,๐๐๐ บท คือ เข้าใจ ตลอดไปทั้งเจตสิกที่เกิดร่วมด้วย ทั้งปัจจัยแต่ละปัจจัยที่เกิดร่วมด้วย ทั้งปัจจัยที่ไม่มี ในเจตสิกในจิตดวงนั้น ถ้าท่านอ่านพระไตรปิฎกโดยตลอด โดยเฉพาะคัมภีร์ปฎิฐาน จะเห็นได้ว่า เป็นเรื่องที่ละเอียด และจะไม่เหลืออะไรไว้ให้คนอื่นคิดอะไรอีก คือ



ข้อความที่ควรคิด ควรพิจารณา มีพร้อมเต็มหมดในที่นั้น แม้แต่จิตดวงนี้มีปัจจัยอะไร
เกิดร่วมด้วย เจตสิกดวงนี้เกิดเพราะปัจจัยอะไรบ้าง และไม่ได้เกิดเพราะปัจจัย
อะไรบ้าง ก็บอกไว้ครบถ้วนหมด เพราะฉะนั้น ก็เป็นของที่แน่นอนที่ว่า พระธรรม
บทเดียว ท่านก็ถือเนื้อความได้คือเข้าใจตลอดไปถึง ๖๐,๐๐๐ บท

อนึ่ง ความเพียรไตร่ตรองธรรม ความเพียรสาธยายธรรม ความเพียรทรงจำ
ธรรม และความเพียรอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาคของท่านพระอานนทรูปนั้นท่านนั้น
ที่ภิกษุอื่น ๆ เทียบไม่ได้ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงถือว่าเป็นเลิศกว่าภิกษุผู้มีธิดิ

ธิดิ คือ ความทรงไว้ ความตั้งมั่น ความมั่นคง ความแน่วแน่ ความเพียร
ความพยายาม กำลัง ปัญญา

อนึ่ง ท่านพระอานนทรูปนั้น เมื่ออุปัฏฐากพระตถาคต ก็ไม่อุปัฏฐากด้วย
อาการอุปัฏฐากของเหล่าภิกษุผู้เป็นอุปัฏฐากรูปอื่น ๆ

คือ ภิกษุรูปอื่น ๆ อุปัฏฐากไม่นาน เพราะอยู่ในสมัยปฐมโพธิกาล ๒๐ พรรษา
แรก พระผู้มีพระภาคไม่ทรงมีภิกษุผู้อุปัฏฐากประจำ ภิกษุทั้งหลายผลัดเปลี่ยนกัน
อุปัฏฐาก เพราะฉะนั้น ภิกษุเหล่านั้นไม่รู้พระหฤทัยและพระพุทธานุสสัคคินกาล และ
ในการถวายการอุปัฏฐากเท่าท่านพระอานนท์

เพราะเหตุนี้ ท่านจึงถือว่าเป็นเลิศกว่าเหล่าภิกษุสาวกผู้อุปัฏฐาก

สำหรับอัจฉริยพหุธรรม คือ ธรรมที่น่าอัศจรรย์ของท่านพระอานนท์ ๔
ประการ

อังคุตตรนิกาย จตุกนิบาต อัจฉริยสูตรที่ ๓ ข้อ ๑๒๙

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ความอัศจรรย์ไม่เคยมี ๔ ประการนี้ ในเพราะอานนท์
๔ ประการเป็นไฉน ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ถ้าภิกษุบริษัทเข้าไปเพื่อเห็นอานนท์
ภิกษุบริษัทนั้นย่อมมีใจยินดีแม้ด้วยการเห็น ถ้าอานนท์กล่าวธรรมในบริษัทนั้น



ภิกษุบริษัทนั้นย่อมมีใจยินดีแม้ด้วยคำที่กล่าวนั้น ภิกษุบริษัทนั้นเป็นผู้ไม่อึดเลย
ถ้าอาณนทเป็นผู้หนึ่ง

ตลอดไปจนถึงภิกษุณีบริษัท อุบาสกบริษัท และอุบาสิกาบริษัท

ถ. ท่านอาจารย์พูดถึงเรื่องสังขจขารมี คือ ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ
เป็นส่วนสำคัญ ก็มีคนฝากให้ช่วยถาม คือ ประการแรก คนที่นับถือพระเครื่อง
โดยที่ว่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ รอดพ้นอันตราย เกิดเมตตา กับเพื่อให้ระลึกถึง
พระรัตนตรัยเป็นสรณะด้วย ประการที่ ๒ มีการสร้างพระเครื่องขึ้นมาเรื่อย ๆ โดย
พระเถระผู้ใหญ่ จึงเกิดความไม่เข้าใจว่า อะไรเป็นของจริง ของไม่จริง ในนัย
ของศีลพัทธปราคาส เชื่อเครื่องรางของขลัง ตรงไหนเป็น ตรงไหนไม่เป็น หรือเมื่อไร
จึงจะเป็นการระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะ

สิ่งที่งต่อไป คือ พระเครื่องบางองค์มีคุณประโยชน์จริง ๆ เครื่องบินตกก็
ไม่ตายบ้าง มีอันตรายมากมายก็หลุดพ้นมาได้บ้าง เป็นที่เชื่อถือเคารพนับถือกัน
และเสาะแสวงหากันด้วยราคาแพง ๆ เลยไม่รู้ว่ตรงไหนเป็นการเคารพบูชาถึง
พระรัตนตรัยเป็นสรณะ เป็นสังขจขารมีตามที่อาจารย์พูดถึง และตรงไหนเป็น
ศีลพัทธปราคาส งไปหมด

สุ. ไม่มีในสังคายนาครั้งที่ ๑ ที่ท่านพระอาณนทกล่าว ไม่มีเลย
เรื่องพระเครื่อง เรื่องอะไรต่าง ๆ เหล่านี้ แต่สังคายนาพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นธรรมรัตน
เป็นการถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรม และพระอริยสงฆ์เป็นสรณะ
ไม่ใช่การขอ แต่เป็นการถึงพระผู้มีพระภาคโดยการศึกษาและเข้าใจพระธรรม
และประพฤติปฏิบัติตาม เพราะว่าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสรณะ
เป็นที่พึ่ง เพื่อให้สัตว์โลกผู้ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่รู้แจ้ง
อริยสังขจขารมี ได้ศึกษา ได้ฟัง ได้เข้าใจ ได้อบรม จนกระทั่งสามารถรู้แจ้ง
อริยสังขจขารมี ดับกิเลสเป็นสมุจเฉทได้ แต่พระเครื่องไม่ได้ทำให้รู้แจ้งอริยสังขจขารมี

ใครจะนับถือพระเครื่องสักเท่าไร คนนั้นก็ไม่สามารถรู้แจ้งอริยสังขจขารมีได้
ไม่ใช่ว่าจะพ้นทุกข์อย่างแท้จริง เพราะถ้าพ้นทุกข์อย่างแท้จริง คือ การไม่ต้องเกิดอีก



เมื่อไม่เกิด ก็ไม่แก่ และไม่เจ็บ และไม่มีเรื่องเดือดร้อนที่จะต้องมาขอพระเครื่อง หรือให้พระเครื่องช่วยต่าง ๆ ซึ่งความจริงแล้วถ้ามีความรู้ในลักษณะของสภาพธรรม เป็นผู้ที่มีปัญญา จะเข้าใจว่า ทุกอย่างต้องเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยทั้งสิ้น

ถ. ถ้าไม่มุ่งต่อการหลุดพ้น พระเครื่องจะเกิดประโยชน์บ้างไหมจากเมตตาของผู้สร้าง หรือจากบารมี หรือจากอานิสงส์ หรือจากอะไรก็ตามแต่ อาจารย์ที่ทำการปลุกเสกอาจจะนึกถึงพระธรรม หรืออะไรก็ตามแต่ ...

สุ. ถ้าคิดว่า มีพระมาปลุกเสกก็น่าที่จะนับถือพระเครื่องนั้น เพราะว่าได้รับการปลุกเสก ก็หมายความว่า นับถือพระภิกษุบุคคลผู้ปลุกเสก แต่พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ทรงแสดงว่าอย่างไร

ถ. อาจารย์พูดก็เข้าใจชัดเจน ผมก็เชื่อว่าอย่างนั้น แต่ก็ชวนให้สงสัย ตะกัที่ท่านอาจารย์พูดถึงการสร้างวัดวาอารามเป็นที่อาศัย ...

สุ. เป็นที่พักพิง เป็นที่ให้ความรู้ แม้แต่ขณะนี้ทุกท่านก็กำลังฟังพระธรรมที่วัด แต่วัดไม่ใช่ของภิกษุบุคคล เพราะฉะนั้น ต้องมีปฏิการะ คือ การระลึกถึงคุณของพระรัตนตรัย ซึ่งวัดวาอารามทั้งหลายได้มีขึ้น สร้างขึ้น ก็โดยศรัทธาในพระรัตนตรัย เพราะฉะนั้น ต้องมีปฏิการะ การทำในสิ่งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพระรัตนตรัย

ถ. ตรงนี้เป็นเรื่องที่สำคัญ คือ เวลานี้เรากำลังทำการบูชาด้วยอามิส และสิ่งหนึ่งที่ทำกันมากซึ่งอาจจะไม่ใช่อามิสก็ได้ คือ สร้างวัดวาอาราม สร้างพระพุทธรูปที่ใหญ่ที่สุดในโลก จนในที่สุดสร้างพระเครื่อง พระบูชาต่าง ๆ เป็นปฏิการะหรือเปล่า

สุ. ต้องเป็นที่พึงพิงให้ได้เข้าใจพระธรรมที่ถูกต้อง

ถ. ตรงนี้ที่ผมพยายามถาม อยากจะติงว่า ถ้าจะทำ ก็ทำให้เกิดประโยชน์ และตรงตามพระธรรมวินัย

สุ. ต้องตรงต่อพระรัตนตรัย สิ่งใดที่ไม่เป็นประโยชน์ต่อพระรัตนตรัย ทำให้เกิดความเข้าใจผิด ความเห็นผิด ก็ต้องเป็นผู้ตรงที่จะไม่ส่งเสริม



ถ. จุดนี้เป็นจุดสำคัญที่น่าจะเน้นกัน ไซ้ใหม่ ถ้าจะสร้างวัดวาอาราม หรืออะไรก็ตาม ต้องเป็นปฏิการะ

สุ. เพื่อให้เข้าใจพระธรรม

ถ. แม้จะสร้างพระพุทธรูปใหญ่ ๆ พระประธาน พระเครื่องก็ตาม ถ้าคำนึงถึงเรื่องนี้เป็นสำคัญในเจตนาที่จะสร้าง ...

สุ. ขอบพระทานโทษ ถ้าคุณชินวุฒิมิพระเครื่อง จะโดยที่ใครให้มาก็ตาม หรือได้มาโดยวิธีหนึ่งวิธีใดก็ตาม คุณชินวุฒิจจะทำอย่างไร

ถ. วันนี้ผมไม่ได้แขวน ปกติผมแขวน ผมเจอพระที่ไหน ๆ ในที่มีด ผมก็ไหว้พระพุทธรูป ไม่ใช่ต้องต่อหน้าคนอื่นจึงไหว้ นั่นคืออยู่ที่ใจ ก่อนที่ผมจะสวมพระเครื่อง ผมก็บูชาพระรัตนตรัย

สุ. ถ้ามีพระเครื่อง จะโกรธใคร ต้องระลึกได้ โกรธไม่ได้เสียแล้ว ไซ้ใหม่

ถ. ข้อนี้ดี ผมเพิ่งจะได้ยิน

สุ. ถ้ามีพระไว้สำหรับเป็นเครื่องระลึกถึงพระคุณ ถึงพระธรรมคำสอน ถึงการที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตาม พระเครื่องจะมีประโยชน์ต่อเมื่อทำให้ระลึกถึงว่า จะต้องประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงพระมหากรุณาแสดงไว้ ไม่ใช่ว่ามีไว้เฉย ๆ หรือมีไว้ขอ แต่มีเพื่อประพฤติปฏิบัติตาม เตือนตัวเอง กำลังจะพูดสิ่งซึ่งไร้สาระ พระเครื่องอยู่ที่นี้ ต้องให้เป็นประโยชน์จริง ๆ

ถ. เป็นประโยชน์อย่างสูง ผมได้ยินครั้งแรก ต้องจดจำไว้ใช้ต่อไป ดีจริง ๆ เมื่อก่อนนี้เวลาโกรธใคร นึกมันได้ใคร ก็นึกแต่ว่าเป็นเพียงโทสะ ระลึกได้ก็ระลึกว่าเป็นโทสะ มานะ อิจฉา มั่นหมั่นได้เขา แต่ตรงนี้ดี เป็นสิ่งที่ทำให้เห็นว่า มีพระเครื่องเพื่อนึกถึงพระธรรมวินัย

สุ. ไม่เคยขอ ไซ้ใหม่

ถ. ไม่เคยขอ



ส. มีท่านผู้หนึ่งบอกว่า ท่านอธิฐานเสียจนเหนื่อย อธิฐานเสียจนเบื่อ เพราะก่อนจะนอนท่านสวดมนต์ไหว้พระ และขอทุกคืนๆ ตั้ง ๑๐ ปี ๒๐ ปี เดียวนี้ไม่ขอแล้ว ขอก็เท่านั้น ไม่ขอก็เท่านั้น เพราะต้องเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ได้กระทำแล้ว

ถ้าเป็นผู้ที่กระทำสิ่งที่ดี และมีความมั่นใจในกรรมที่ดี ต้องขอไหม ในเมื่อทำกรรมดี และเวลาที่ได้รับอกุศลวิบากก็ต้องรู้ว่า ไม่ใช่คนอื่นทำให้เลย ถ้าบังเอิญมีคนอื่นเกี่ยวข้องจะทำให้ท่านบาดเจ็บเดือดร้อน ท่านอาจจะคิดว่า คนอื่นทำให้ แต่ถ้าไม่มีบุคคลนั้น ท่านเป็นเอง จะโกรธใคร ในเมื่อรู้ว่าต้องเป็นกรรมของท่านเอง เท่านั้น





๑๙๓๔

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๓



ถ. เรื่องขอเนี่ย ผมว่าขอกันมาตั้งแต่เด็กแล้ว พ่อแม่ก็สอนไว้ ขอทั้งนั้น

ส. ยังไม่เห็นบ่อย

ถ. ผมอยากเสนอว่า ขอในลักษณะที่เป็นอย่างนี้ คือ ขอให้กุศลผลบุญที่เราประกอบนี่จึงเป็นผลให้เป็นอย่างนั้น ๆ ผมรู้สึกว่าการทำอย่างนี้ ทำให้เราเป็นคนใฝ่ดี มีความตั้งใจมั่นที่จะทำดีเพิ่มขึ้นไป ๆ ตามลำดับ ผมรู้สึกว่ามิประโยชน์

ส. อย่างนั้นเป็นผู้ที่รู้เหตุผล ไม่ใช่เป็นผู้ที่ไม่ทำเหตุแต่ขอ ถ้าเคราะห์ร้ายก็ไปสะเดาะเคราะห์ ไม่ทำกรรมดี แต่ถ้าทำกรรมดีจะไม่ดีกว่าหรือ

เวลาที่รู้เหตุกับผล คือ รู้ว่ากุศลกรรมเป็นปัจจัยให้เกิดกุศลวิบาก เพราะฉะนั้นวิบากชนิดใดที่ปรารถนา ก็จะได้เพราะกุศลกรรมตามควรแก่เหตุนั้นด้วย ไม่ใช่ว่าปรารถนาผลใหญ่แต่เหตุชนิดเดียว ถ้าปรารถนาผลใหญ่ เหตุก็ต้องใหญ่ด้วย และรู้ด้วยว่า เหตุนั้นจะทำให้สำเร็จหรือไม่สำเร็จ และจะสำเร็จเมื่อไรก็แล้วแต่ปัจจัยอื่นอีกหลายปัจจัย ไม่ใช่ว่าเมื่อทำดีแล้วก็ขอให้กรรมดีให้ผลอย่างนั้น ๆ และเวลาที่กรรมดียังไม่ให้ผลอย่างนั้น ๆ ก็เริ่มโกรธ เริ่มเบื่อก หรือเริ่มคิดสงสัยว่า ทำไมทำดีและขอมาตั้งนานแล้ว ยังไม่สำเร็จสักที ไซ้ไหม

ถ. ไซ้ ถ้าเราจะขอก็ให้มีหลัก ไซ้ไหม

ส. เป็นผู้รู้เหตุผล รู้ว่ากุศลกรรมเป็นปัจจัยให้เกิดกุศลวิบากได้ แต่เมื่อไรไม่ทราบ จะตรงหรือไม่ตรง มากหรือน้อย ไม่ทราบ ต้องเป็นไปตามเหตุ

ถ้ามีความทุกข์ มีภัยพิบัติ มีเรื่องเดือดร้อน จะพึงพระรัตนตรัยอย่างไร

ถ. ก็คิดว่าเป็นเรื่องของกรรม เราสร้างเหตุดีวันนี้ดีกว่า สร้างเหตุที่ดีและพยายามค่อย ๆ ลดกิเลส โลก โกรธ หลงลงไป เท่านั้นแหละ และจะดีเอง

ส. เห็นความจริงของพระธรรมที่ทรงแสดงไหม



ณ. เห็นชัดเจนแน่นอน

สุ. จะมีสุขตลอดไม่ได้ ทุกคนต้องมีสุขบ้าง ทุกข์บ้าง และควรระลึกถึงหนทางที่จะทำให้มีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งจริง ๆ

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่งเล่าให้ฟังว่า มีพระภิกษุรูปหนึ่งซึ่งเป็นที่นับถือของคนที่มีความทุกข์มาก คนที่เดือดร้อนไปให้ท่านพรมน้ำมนต์ ก็พ้นทุกข์พ้นเคราะห์ ทำให้มีผู้ที่เลื่อมใสมากทีเดียว ซึ่งพระภิกษุรูปนั้นท่านก็ได้เล่าให้ท่านผู้ฟังว่า ท่านไม่ได้ทำอะไรเป็นพิเศษเลย นอกจากน้อมระลึกถึงสัจจะ ความจริง คือ พระคุณของพระรัตนตรัย และตั้งใจว่า ถ้าบุคคลนั้นมีกรรมที่สามารถจะหมดสิ้นไปได้ด้วยกุศลที่ท่านมีการน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย ก็ขอให้บุคคลนั้นพ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน แต่ถ้าไม่ใช่ถึงกาลที่เขาจะพ้นทุกข์พ้นความเดือดร้อน ถึงอย่างไรก็พ้นทุกข์พ้นความเดือดร้อนไปไม่ได้

นี่ก็เป็นเรื่องจริง ธรรมดา ใช่ไหม ถ้าใครกำลังเดือดร้อน คนนั้นถ้ายังไม่หมดกรรม หรือยังต้องเดือดร้อนต่อไป ก็ต้องเดือดร้อนต่อไป แม้ไม่ไปหาภิกษุรูปนั้นก็ตาม แต่แม้กระนั้น ภิกษุรูปนั้นก็ไม่ได้ทำอย่างอื่น นอกจากระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัย ซึ่งเป็นสัจจะ เป็นความจริง และมีการน้อมระลึกถึงกุศลของบุคคลนั้นว่า ถ้าเขาหมดเคราะห์ หรือมีโอกาสที่กรรมที่เป็นกุศลจะให้ผล ก็ขอให้กุศลที่เขามีความเลื่อมใสนั้น ทำให้พ้นจากภัยอันตรายหรือความเดือดร้อนนั้น ๆ

คิดดู ถ้าไม่ไป ระลึกเองก็ได้ ใช่หรือเปล่า หรือถ้าไปแล้ว มีโอกาสที่จะได้รับฟังพระธรรม เข้าใจพระธรรมเพิ่มขึ้น มีความมั่นคงในเหตุในผล ในพระรัตนตรัยเพิ่มขึ้น ในกรรมเพิ่มขึ้น จะมีประโยชน์กว่าไหม ไม่ใช่เพียงแค่โปรดน้ำมนต์เท่านั้น

สำหรับเรื่องของภัยพิบัติในชีวิต ไม่ได้มีแต่เฉพาะในยุคนี้สมัยนี้ แม้สมัยก่อนก็มี และสมัยต่อไปก็มี ซึ่งขอกล่าวถึงการบำบัดทุกข์ด้วยกุศลจิตที่ตั้งมั่นในพระรัตนตรัย

ปรมัตถโชติกา อรรถกถา ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ พรรณนารัตนสูตร
มีข้อความว่า



เมื่อกรุงเวสาลีเกิดทุพภิกขภัยและโรคภัยเบียดเบียนนั้น พวกเจ้าลิจฉวีเสด็จไป
ทูลเชิญพระผู้มีพระภาคให้เสด็จไปกรุงเวสาลี พระผู้มีพระภาคทรงพิจารณาว่า
เมื่อพระองค์ตรัสรัตนสูตรที่กรุงเวสาลีจบแล้ว จะมีผู้รู้แจ้งอริยสัจจธรรม บรรลุมรรคผล
เป็นจำนวนมาก จึงทรงรับนิมนต์

พระเจ้าพิมพิสารทรงตระเตรียมหนทางเสด็จ แล้วส่งเสด็จถึงแม่น้ำคงคา
พวกเจ้าลิจฉวีพากันนุชารับเสด็จพระผู้มีพระภาคเป็นสองเท่าที่พระเจ้าพิมพิสาร
ทรงกระทำการส่งเสด็จ

ลำดับนั้น มหาเมฆก็ตั้งขึ้นทั้ง ๔ ทิศ พอพระผู้มีพระภาคทรงยกพระบาทแรก
วางลงริมฝั่งแม่น้ำคงคา ฝนโบกขรพรรษก็โปรยเมื่อดลมา ใครต้องการเปียกก็เปียก
ใครไม่ต้องการก็ไม่เปียก ในที่ทุกแห่งน้ำไหลพัดสิ่งปฏิกูลทั้งหลายลงสู่แม่น้ำคงคา
พื้นดินก็สะอาดสะอ้าน

พวกเจ้าลิจฉวีให้พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ทุก ๆ หนึ่งโยชน์ในระหว่างทาง
ถวายนมหาทาน ทำการบูชาเป็นทวีคูณ ๓ วัน จึงนำเสด็จสู่กรุงเวสาลี

พระผู้มีพระภาคประทับยืนใกล้ประตูพระนคร ตรัสรัตนสูตร ท่านพระอานนท์
เมื่อจะกล่าวรัตนสูตรเพื่อเป็นปริตร (ป้องกันอุปัทวอันตราย) ได้เอาบาตรของ
พระผู้มีพระภาคใส่น้ำเดินปะพรมไปทั่วพระนคร โรคก็สงบไป

พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าสู่สัณฐานการ ประทับที่อาสนะที่เขาปูลาดไว้
ท่านพระอานนท์เมื่อทำอารักขาแล้ว ได้เข้ามาเฝ้าพระผู้มีพระภาคพร้อมกับ
ชาวกรุงเวสาลี พระผู้มีพระภาคก็ได้ตรัสรัตนสูตร

พระผู้มีพระภาคทรงเริ่มตรัสสัจจวาจา เพื่อระงับอุปัทวภัยของมนุษย์เหล่านั้น
และเพื่อการฟังธรรมของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ด้วยการประกาศคุณของ
พระรัตนตรัยมีพระพุทธเจ้าเป็นต้น

พระผู้มีพระภาคตรัสให้เทวดาและมนุษย์ที่มาเฝ้าฟังพระธรรม ตั้งใจฟัง
เพราะเหตุว่าเทวดาและมนุษย์ ละทิพยสถานและความพรั่งพร้อมแห่งเครื่อง
อุปโภคบริโภคในสถานนั้น ๆ มาประชุมในที่นี้ก็เพื่อฟังธรรม ไม่ใช่เพื่อดูการรำ
การพ้อนเป็นต้น



อนึ่ง ท่านเหล่านั้นเป็นผู้มีจิตใจดีงาม ด้วยการตั้งตนไว้ชอบ ด้วยโยนิโสมนสิการ และด้วยความเป็นผู้อยากฟังโดยเคารพ ด้วยความเพียรที่ถูกต้อง อันเป็นเหตุใกล้ให้เข้าหาสัตบุรุษและการฟังธรรมจากผู้อื่น ฉะนั้น จึงควรตั้งใจฟัง

สำหรับเทวดาก็ละทิพยสถาน สำหรับมนุษย์ก็ละความพรั่งพร้อมแห่งเครื่องอุปโภคบริโภคในบ้านเรือนเพื่อมาฟังธรรม ไม่ใช่มาดูการฟ้อน การรำ ก็ควรที่จะฟังด้วยความตั้งใจ

เพราะเหตุที่ธรรมดาภาสิตของพระพุทธเจ้าหาได้ยากยิ่ง เพราะเป็นขณะที่เว้นจากอขณะทั้งปวง จึงเป็นเวลาที่หาได้ยากและมีอานิสงส์มาก เพราะเป็นขณะที่เป็นไปด้วยพระปัญญาคุณและพระมหากรุณาคุณเป็นต้น

เป็นความจริงไหม วันนี้ ถ้าตั้งใจฟังจริง ๆ จะได้รับประโยชน์เต็มที่ แต่ถ้าฟังบ้างไม่ฟังบ้าง เผลอบ้าง นึกถึงเรื่องนั้นเรื่องนี้บ้าง เมื่อก็พูดอะไร ลืมไป ประโยชน์ที่จะได้รับจากการฟังพระธรรมก็ไม่เต็มที่

จากนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสให้คนเหล่านั้นรวมทั้งเทพและอมนุษย์ทั้งหลาย มีเมตตาต่อผู้ที่ได้รับภัยพิบัติ อย่าเบียดเบียน และให้กตัญญู อารักขามนุษย์ผู้ทำกาบนอบน้อมเทพและทำบุญอุทิศแก่เทพ โดยถวายสลากภัตและจัดให้มีการฟังธรรมเป็นต้น

พระผู้มีพระภาคทรงเตือนให้มีเมตตาจิตก่อนฟังธรรม ขอให้ระลึกถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการฟังพระธรรมจริง ๆ ถ้าท่านผู้ใดโกรธมาจากบ้าน หรือยังผูกโกรธคนหนึ่งคนใดอยู่และมาฟังพระธรรมทั้ง ๆ ที่กำลังโกรธ คิดดู จะรับพระธรรมได้เต็มที่ไหม แต่บุคคลใดก็ตามที่มีเมตตาจิต ขณะนั้นจิตย่อมสงบจากอกุศลทั้งหลาย ขณะนั้นไม่คิดที่จะเบียดเบียนใครด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ การรับฟังในขณะนั้น ก็ย่อมมีประโยชน์มาก

แม้แต่เพียงการจะฟังก็ควรรู้ว่า ก่อนฟังควรจะเป็นอย่างไร คือ ควรเป็นกุศล และมีเมตตา ขณะนั้นจิตไม่กังวล ไม่หมกมุ่น ไม่คิดถึงเรื่องความผูกโกรธ เรื่องโลภะ



เรื่องโทสะ ซึ่งตามปกติจะมีการให้รับศีลก่อนฟังธรรม แต่ควรจะทราบว่า ศีลทั้งหลายจะสมบูรณ์ได้ต่อเมื่อมีเมตตา เพราะขณะใดที่มีเมตตา ขณะนั้นไม่ล่วงศีล

ไม่ใช่เพียงรับศีล แต่ยังโกรธ เพราะว่าความโกรธอาจจะต้องติดอยู่ ยังผูกไว้ ยังไม่ลืม เพราะฉะนั้น ฟังไปอาจจะเกิดโกรธอีกก็ได้ ถ้าหากไม่คิดว่ารับศีลก่อนแล้วฟัง แต่คิดว่าต้องมีเมตตาจิตด้วย ก็จะทำให้จิตใจในขณะนั้นผ่องใส เมื่อฟังเข้าใจ ก็จะน้อมประพฤติปฏิบัติตามได้อย่างเต็มที่

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

บรรดาทรัพย์เครื่องปลื้มใจและรัตนะทั้งหลายนั้น รัตนะแม้แต่สักอย่างหนึ่ง ซึ่งเสมอด้วยพุทธรัตนะนั้น ไม่มีเลย

เวลากลับไหว้พระพุทธรูป เวลาเห็นพระเครื่อง หรือเวลาเห็นแก้วแหวนเงินทอง คิดอย่างนี้หรือเปล่า แหวนเพชรก็เป็นรัตนะ แต่ บรรดาทรัพย์เครื่องปลื้มใจและรัตนะทั้งหลายนั้น รัตนะแม้แต่สักอย่างหนึ่งซึ่งเสมอด้วยพระพุทธรัตนะนั้น ไม่มีเลย

ประการที่ ๑ ทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะว่าทำให้เกิดความยำเกรง สิ่งที่เป็นรัตนะ ไม่มีใครทิ้ง ไซ้ไหม ไม่มีใครละทิ้ง ไม่มีใครทอดทิ้งสมบัติทั้งหลาย แต่ยอมทำการพิทักษ์รักษาดูแลเป็นอย่างดี ให้ควรค่าแก่ความเป็นรัตนะนั้น ๆ

ก็หากว่าทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า ทำให้เกิดความเคารพยำเกรง พระตถาคตเท่านั้นชื่อว่ารัตนะ

จริงอยู่ เมื่อพระตถาคตทรงอุบัติแล้ว เทวดาและมนุษย์ผู้มีศรัทธามาก ทุกหมู่เหล่า ย่อมไม่ทำความเคารพยำเกรงในรัตนะอื่น ย่อมไม่บูชารัตนะอะไร ๆ อื่น จริงอย่างนั้น ท้าวสหัมบดีพรหม เทวดาเหล่าอื่น และมนุษย์ทั้งหลาย มีพระเจ้าพิมพิสาร พระเจ้าโกศล และท่านอนาถปิณฑิกะเป็นต้น ก็บูชาตามกำลัง พระเจ้าอโศกมหาราชทรงสละพระราชทรัพย์ ๙๖ โกฏิ ทรงสร้างวิหาร ๘๔,๐๐๐ หลัง ทัวชมพู่ทวีปอุทิศถวายพระผู้มีพระภาค แม้ทรงปรินิพพานแล้ว



ผู้ที่เคารพยำเกรงพระผู้มีพระภาค ย่อมกระทำการเคารพยำเกรงแม่สถานที่ที่ประสูติ สถานที่ที่ตรัสรู้ สถานที่ที่ทรงแสดงพระธรรมจักร และสถานที่ที่ปรินิพพาน หรือแม่เจติยะ คือ พระปฐมีมา (พระพุทธรูป)

รตนะที่เสมอด้วยพระตถาคต แม้อรธว่า ทำให้เกิดความยำเกรง ย่อมไม่มีด้วยประการฉะนี้

แก้วแหวนเงินทองเพชรนิลจินดาเป็นรตนะ มีใครกราบไหว้บ้างหรือเปล่า ไม่มีเลย เพราะฉะนั้น จะชื่อว่าเป็นรตนะจริง ๆ ไหม แต่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ปรินิพพานแล้ว พุทธบริษัททั้งหลายก็ยังเคารพยำเกรงแม่สถานที่ที่ประสูติ สถานที่ที่ตรัสรู้ สถานที่ที่ประกาศพระธรรมจักร และสถานที่ที่ปรินิพพาน

ผู้ฟัง ธรรมของพระพุทธองค์แจ่มแจ้งทุกอย่าง พระพุทธรัตนาก็ประเสริฐที่สุด แม้อย่างนั้น เราเองฟังมาก็ดี หรือพูดว่า พุทธังสรณังคัจฉามิ อัมมังสรณังคัจฉามิ สังฆังสรณังคัจฉามิ ก็แล้ว พระพุทธองค์ก็ตรัสพระธรรมเทศนาอีกว่า ต้องทุดิยัมปิ ตติยัมปิ ตั้ง ๓ ครั้ง ปากเราก็พร่ำไปอยู่อย่างนั้น แต่เราก็ไม่ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึงจริง ๆ ได้ ตัวอย่างเช่น เวลาเดือดร้อนหนัก ๆ ป่วยเจ็บก็ดี หรือญาติพี่น้องพลัดพราก ขณะนั้นก็ระลึกถึงพระธรรมบทนั้นบ้างบทนี้บ้างว่าจะช่วยได้ไหม ก็คงช่วยไม่ได้ เพราะไม่ทำให้ทุกข์โศกลดคลายไปได้เลย

สำหรับตัวเองแล้ว คิดว่าต้องเป็นประโยชน์แน่ แต่เราก็ไม่ได้ระลึกถึงเป็นที่พึงจริง ๆ เพราะเรายังประพฤติปฏิบัติหรือบำเพ็ญมาไม่เพียงพอ ยังไม่ได้เหตุปัจจัยพอที่จะระงับทุกข์โศกโรคภัยต่าง ๆ เหล่านั้นได้ และพระพุทธองค์ก็ได้บอกไว้ว่า เมื่อนึกถึงแล้วโรคภัยจะหายไป ในขณะที่นั้นเราสามารถพิจารณาเรื่องกรรมเป็นของตน ซึ่งพระพุทธองค์ก็ตรัสไว้แล้วว่า คนเรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา มีความตายเป็นธรรมดา เมื่อนึกถึงคำสอนนี้ก็คลายทุกข์ไปได้บ้าง แต่คนที่อยู่ใกล้ ๆ กัน มีญาติป่วยเจ็บขนาดหนัก แต่ไม่สามารถพึ่งพาพระธรรมได้เลย

ส. ถ้าไม่เข้าใจพระธรรมก็พึ่งพระธรรมไม่ได้



ผู้ฟัง ก็พยายามเข้าใจพระธรรมให้มากขึ้น ๆ ผมจำได้ตัวผมเอง ๘ - ๑๐ ปี ป่วยชนิดไม่อยากจะชีวิตอยู่ในโลกนี้เลย อยากเปลี่ยนภพเปลี่ยนภูมิไปเลย แต่ในระหว่างที่ศึกษาธรรม ธรรมกับการป่วยเจ็บก็ต่อสู้กันว่า อะไรจริง สิ่งที่เราป่วยเจ็บจริงแน่ ๆ แต่ธรรมของพระพุทธองค์ที่ท่านตรัสไว้ก็จริง บางครั้งก็คิดว่า ป่วยเจ็บคงไม่เที่ยงเหมือนกัน เดียวก็คงหาย มาเมื่อต้นปีนี้ รู้สึกว่าอาการป่วยเจ็บนั้นคลี่คลายไป ทำให้มองเห็นพระธรรมแจ่มชัดขึ้นว่า พระธรรมของพระพุทธองค์ท่านสอนทุกอย่าง ทุกแง่ ทุกมุม แม้เจ็บป่วยอยู่เราก็นำพระธรรมบทนั้นมาได้ หรือญาติพี่น้องป่วยเจ็บ ทุกข์ร้อน ก็นำมาช่วยได้เหมือนกัน แต่ไม่ใช่เป็นยาที่ทาปุ๊บหายปั๊บ ต้องใช้เวลานาน ก็ยังยึดถืออยู่ในพระธรรมตลอดไป คิดว่าอย่างนั้น และพยายามระลึกถึง อัมมังสรวังค์จามิ แต่บางครั้งก็มีการขอ เพราะความไม่มั่นคงในธรรม และอย่างนี้อาจารย์ว่า ขอมานานแล้ว ขอมาตั้งแต่ยังไม่เรียนธรรม ขอแล้วได้บ้าง ไม่ได้บ้าง เวลาได้ก็คิดว่าขอได้ เวลาไม่ได้ก็คิดว่า ขอไม่ได้ นี่ ก็ต่อสู้กันว่า ขอได้ หรือขอไม่ได้ ถามตัวเอง แต่เมื่อศึกษาพระธรรมแล้วก็ต้องตอบว่า ขอไม่ได้ อย่างไรก็ตามขอไม่ได้ โดยเฉพาะเวลาไปปฏิบัติใหญ่ ๆ มา เป็นกังวล อยากจะชนะคดีความ ก็มักจะขอในคดีนั้นอยู่เรื่อย ขอไม่ได้เวลาที่เห็นวัด ก็ขอให้คดีนี้ชนะเถิด ยังขอไม่ได้ ยังมีอยู่เหมือนกัน





๑๙๓๕

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๓๓



ถ. ตอนไปกรุงเวสาลีที่ว่า พระอานนท์ทำการอารักขาทั่วเมือง เป็นการ
ปะพรมน้ำมนต์หรืออย่างไร

สุ. ทุกท่านต้องคิดถึงเรื่องนี้แน่นอน และคงอยากจะทราบว่า ธรรมเนียมนี้
มาจากครั้งไหน ที่ไหน อย่างไร

ความจริงก็คือว่า มีทพภิกขุภัยที่เวสาลี และเจ้าลิจฉวีมาทูลเชิญเสด็จ
พระผู้มีพระภาคไป เพราะเห็นว่าพระองค์เป็นผู้ประเสริฐ เป็นผู้เลิศ และกุศลของ
บุคคลอื่นที่จะเกิดจากการฟังธรรมย่อมเป็นปัจจัยทำให้ได้รับผลของกุศลนั้น ๆ
เพราะว่าไม่มีกุศลอื่นที่จะกระทำ นอกจากการฟังพระธรรม ไม่ใช่ทูลเชิญเสด็จไปเฉย ๆ
และพระผู้มีพระภาคเองก็ทรงพิจารณาแล้วว่า เมื่อเสด็จไปเวสาลีและแสดงธรรมแล้ว
จะมีผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรมมากมาย จึงได้เสด็จไปที่นั่น นี่ประการหนึ่ง

และเมื่อทรงแสดงรัตนสูตร ท่านพระอานนท์ก็กล่าวธรรมที่แสดงถึงคุณของ
พระรัตนตรัยและปะพรมน้ำไป นาคิด ใช่ไหม เพราะท่านพระอานนท์เป็นผู้ทำ แต่
อย่าลืม กุศลของใครก็ของคนนั้น กรรมของใครก็ของคนนั้น เพราะฉะนั้น กรรมของ
ชาวเวสาลีมีไหมที่จะได้รับทพภิกขุภัย หรือมีกุศลกรรมใหม่ที่จะทำให้พ้นจาก
ทพภิกขุภัย ถ้าผู้นั้นมีกุศลที่มั่นคงในพระรัตนตรัย เพราะว่ายามที่เดือดร้อนมีทุกข์ภัย
ต่าง ๆ ลืมคิดถึงพระธรรมกันส่วนใหญ่ อย่างที่บอกว่า ขอ ง่ายดี เร็วดีด้วย ไม่ต้อง
ทำอะไรก็ขอ ขอพระภิกษุบุคคล หรือพระเครื่อง หรือพระพุทธรูปอะไรก็ขอ นั่นดูจะ
เป็นวิธีลัด เป็นวิธีง่าย แต่ไม่ใช่เหตุผล เหตุผลก็คือว่า กรรมของใครก็ของคนนั้น
เพราะฉะนั้น ถ้าชาวเวสาลีเกิดกุศลจิตมั่นคงในพระรัตนตรัย ก็ย่อมเป็นเหตุเป็นปัจจัย
ที่จะทำให้พ้นจากภัยพิบัติและทพภิกขุภัยได้



และการที่ท่านพระอานนท์เฝ้าบาทของพระผู้มีพระภาคใ้ น้ำ เดินไปทั่ว
กรุงเวสาลี ก็เลยทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจในเหตุผลทำตาม เพราะว่าธรรมเนียมประเพณี
ต่าง ๆ ถ้าไม่พิจารณาในเหตุผล เพียงทำ จะไม่เข้าใจในเหตุผลเลยสักอย่างเดียว
แต่ธรรมเนียมทุกอย่างถ้าศึกษาให้เข้าใจถึงเหตุผล ย่อมสามารถเข้าใจได้ว่า น้ำที่
ท่านพระอานนท์ประพรมไปนั้นจะมีประโยชน์อะไรบ้างหรือเปล่า

ท่านผู้ฟังฟังพระธรรม ก็หลงลืมสติบ้าง ไข่มุข เผลอบ่อย ๆ ถ้ามีคนเตือน
อาจจะระลึกได้ และท่านพระอานนท์จะเตือนอย่างไร คนตั้งมากมายทั่วพระนคร
เวสาลี แต่ถ้าประพรมน้ำเพื่อเป็นการเตือนให้ตั้งใจ ให้ระลึกถึงพระธรรม ให้เกิด
กุศลจิต ให้ฟัง ให้มีใจที่มั่นคงแน่วแน่ อย่างนั้นก็เป็นอุบายอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้นั้น
ไม่หลงลืมสติ แต่ไม่ใช่ว่าน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์ที่คนมีโรคภัยไข้เจ็บ มีทุกข์ ไปพรมน้ำมนต์
ที่ไหนก็จะหาย และถ้าหาย ก็เพราะว่าถึงกาลที่กรรมของเขาจะให้ผลอย่างนั้น ๆ
ถ้าไม่หาย ก็เป็นกรรมของบุคคลนั้นเองที่จะต้องเป็นอย่างนั้น ต้องเป็นคนที่มีเหตุผล

เพราะฉะนั้น ท่านผู้ฟังสามารถจะมีสติโดยไม่ต้องให้ใครมาสะกิด หรือ
มาพรมน้ำมนต์ก็ได้ ท่านพระอานนท์ เมื่อจะกล่าวรัตนสูตร ได้เฝ้าบาทของ
พระผู้มีพระภาคใ้ น้ำเดินประพรมไปทั่วพระนคร ไม่ใช่พรมเฉย ๆ แต่ เมื่อจะกล่าว
รัตนสูตร และไม่ใช่กล่าวอย่างคนสมัยนี้ เพราะว่าอาจจะมึนงงแห่งที่พรมน้ำมนต์แล้ว
กล่าวรัตนสูตร แต่คนฟังเข้าใจในสูตรที่กล่าวหรือเปล่า นั่นก็แล้วแต่กุศลของแต่ละ
บุคคล

ถ. ที่อาจารย์พูดผมเข้าใจ แต่ผมสงสัยว่า ที่เมืองเวสาลีจะมีคนรู้ว่า
ท่านพระอานนท์มาสะกิดให้คิดอย่างนี้สักกี่คน ผมว่าไม่มีเลย

สุ. นั้นชาวเวสาลี นี่ชาวกรุงเทพ เมื่อครั้งที่พระผู้มีพระภาคยังไม่ปรินิพพาน
เป็นกาลสมบัติ พระอรหันต์มากมาย นอกจากพระอรหันต์แล้วยังมีพระอริยบุคคล
ทั้งพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี คนที่ฟังธรรมแล้วบรรลุได้ทันที
เพราะฉะนั้น ควรที่จะได้คิดว่า ต่างกันไหม คนกรุงเทพมหานคร กับคนกรุงเวสาลี



ของเรายังต้องฟังและยังต้องคิดพิจารณาในเหตุผล แต่ท่านเหล่านั้นท่านต้องได้ฟังพระธรรมมาแล้วท่านจึงรู้ว่า ไม่มีรัตนะใดที่จะประเสริฐเท่าพระรัตนตรัย

ถ. เข้าใจแล้ว และที่พูดถึงพระรัตนตรัยว่า ยิ่งกว่ารัตนะทั้งหลาย คำว่ายำเกรง ผมไม่เข้าใจว่าหมายความว่าอย่างไร

ส. ไม่ดูหมิ่น ไม่ลบหลู่ ท่านผู้ฟังเห็นที่บูชาพระสกปรก ชัดดูเช็ดหรือเปล่า มีฝุ่นละออง ยำเกรงไหม หรือทิ้งไว้ ปล่อยไป

ประการที่ ๒

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแม่นั้นใดชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า มีค่ามาก เช่น ผ้าแว่นกาสี แม้เก่ายังมีสีสัน มีสัมผัสสบาย และมีค่ามาก ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแม่นั้นเสมอด้วยพระพุทธรัตนะย่อมไม่มี

ก็หากว่าทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า มีค่ามาก พระตถาคตท่านนั้นชื่อว่ารัตนะ

จริงอยู่ พระตถาคตทรงรับแม้บังสุกุลจีวรของชนเหล่าใด ท่านนั้นของชนเหล่านั้นย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก ทั้งนี้ก็เพราะพระตถาคตนั้นมีค่ามาก

รัตนะเสมอด้วยพระตถาคต แม้เพราะอรรถว่า มีค่ามาก ย่อมไม่มีด้วยประการฉะนี้

เพราะถึงแม้จะมีทรัพย์เครื่องปลื้มใจอื่น ๆ แต่ก็ไม่พ้นจากทุกข์ คนที่มีสมบัติมาก มีแก้วแหวนเพชรนิลจินดามาก โกรธหรือเปล่า เป็นทุกข์หรือเปล่า ลำคัญตนหรือเปล่า เดือดเนื้อร้อนใจหรือเปล่า นี่ก็แสดงให้เห็นว่า รัตนะอื่นไม่ได้มีค่ามากจริง ๆ เพราะไม่ได้ทำให้พ้นจากกองทุกข์ทั้งปวงได้ แต่พระพุทธรัตนะนั้นมีค่ามาก ด้วยการทรงตรัสรู้และทรงแสดงพระธรรม เพราะฉะนั้น ก็ทราบแล้วว่าอะไรมีค่าสูงสุดในชีวิต

ประการที่ ๓

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า ชังไม่ได้ ก็เหมือนกัน เช่น จักกรัตนนะ ... หัตถิกรัตนนะ ช้างแก้ว ... อัสนักรัตนนะ ม้าแก้ว ... มณีกรัตนนะ ... อิตถิกรัตนนะ



นางแก้ว ... คหปติรัตนะ เศรษฐีแก้ว ก็คือผู้ทำางานตามปกติของพระราชา เพราะท่านเป็นผู้ที่สามารถเห็นขุมทรัพย์ทั้งที่มีเจ้าของและไม่มีเจ้าของ ท่านก็เข้าไปเฝ้า พระเจ้าแผ่นดิน และกระทำการกิจที่เกี่ยวกับทรัพย์สินของพระราชา เพื่อพระราชาจะได้ ไม่ทรงกังวล

ปริณายกรัตนะ ก็คือผู้ที่บริหารงานแผ่นดินแทนพระราชา เพราะเป็นผู้ที่มีปัญญา รู้จิตใจของบริษัทใหญ่ สามารถในการลงโทษ ในการยกย่อง เป็นผู้ที่ควบคุมบริหารงานและบริษัทบริหารได้

ก็หรือว่าทรัพย์เครื่องปลื้มใจแม้คนอื่นได้เห็นปานนั้นชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า ชั่งไม่ได้ ทรัพย์เครื่องปลื้มใจอันใดไม่สามารถพิจารณาตีราคาว่า มีค่า ๑๐๐ ๑,๐๐๐ หรือ ๑ โกฎิ ในทรัพย์เครื่องปลื้มใจนั้น แม้รัตนะสักอย่างหนึ่งซึ่งเสมอด้วย พุทธรัตนะไม่มีเลย

หากว่าทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า ชั่งไม่ได้ พระตถาคต เท่านั้นชื่อว่ารัตนะ

จริงอยู่ พระตถาคต ใคร ๆ ก็ไม่สามารถพิจารณาโดยศีล โดยสมาธิ หรือโดยบรรดาปัญญาเป็นต้นอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วกำหนดว่า ทรงมีพระคุณเท่านี้ ทรงเสมอหรือเทียบเคียงกับผู้นี้

รัตนะเสมอด้วยพระตถาคต แม้เพราะอรรถว่า ชั่งไม่ได้ ไม่มีเลย ด้วยประการ ฉะนี้

สมบัติพอชั่งได้ แต่สิ่งที่มีค่าจริง ๆ ไม่ทราบว่าจะชั่งอย่างไร เหนือกว่านั้นคือ ไม่มีใครสามารถที่จะชั่งศีล สมาธิ หรือปัญญาของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-สัมพุทธเจ้าได้ เพราะฉะนั้น รัตนะ โดยอรรถว่า ชั่งไม่ได้ พระผู้มีพระภาคอรหันต-สัมมาสัมพุทธเจ้าเท่านั้น ชื่อว่ารัตนะ

ประการที่ ๔

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจแม้คนอื่นได้เห็นชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า เห็นได้ยาก (คือ หายาก) ก็เหมือนกัน ทรัพย์เครื่องปลื้มใจนี้ ก็คือ ความเป็นของปรากฏได้ยาก



ได้แก่ พระจักรพรรดิ และรัตนะ ๗ ประการของพระจักรพรรดินั้น (ได้แก่ จักรรัตนะ หัตถิรัตนะ อัสนรัตนะ มณีรัตนะ อิตถิรัตนะ คหบดีรัตนะ ปริณายกรัตนะ) รัตนะเหล่านั้นที่เสมอด้วยพุทธรัตนะไม่มี

ก็หากว่าทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า เห็นได้ยาก ไซ้ พระตถาคตเท่านั้นชื่อว่ารัตนะ ความเป็นรัตนะของพระเจ้าจักรพรรดิเป็นต้น จักเห็นได้ ยากมาแต่ไหนเล่า

คือ เมื่อเทียบกับการเห็นได้ยาก (การหาได้ยาก) หรือการเกิดขึ้นได้ยากของ พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

จริงอยู่ รัตนะเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นเป็นอันมากในกัปเดียวเท่านั้น แต่เพราะ เหตุที่โลกต้องว่างเปล่าจากพระตถาคตนับเป็นอสงไขยกับ ฉะนั้น พระตถาคตเท่านั้น ชื่อว่าเห็นได้ยาก

ต้องคอยกันนานมาก กว่าจะมีการตรัสรู้ของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ละพระองค์ เพราะฉะนั้น ก็ย่อมเป็นรัตนะจริง ๆ เพราะว่าหาได้ยาก

ประการต่อไป คือ ประการที่ ๕ ข้อความในอรรถกถามีว่า

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจเหล่านั้นได้ชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องบริโภคนิสัยของผู้ไม่ต่ำทราม ก็เหมือนกัน

ทุกท่านมีทรัพย์ ก็คงทราบประโยชน์ของทรัพย์ว่า มีไว้สำหรับบริโภคใช้สอย ถ้ามีทรัพย์แล้วเก็บไม่ใช้สอยเลย ก็ลองคิดว่า จะได้ประโยชน์อะไรจากทรัพย์นั้นบ้าง เพราะฉะนั้น แม้พระรัตนตรัยก็เช่นเดียวกัน ไม่ใช่เก็บ ไม่ใช่ ไม่บริโภค แต่ต้องบริโภค เพื่อประโยชน์

ทรัพย์เครื่องปลื้มใจนั้นคืออะไร คือ รัตนะเป็นต้นของพระเจ้าจักรพรรดิ

จริงอยู่ รัตนะนั้นไม่ใช่บังเกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องบริโภคนิสัยแม้ด้วยความฝันของ บุรุษต่ำทราม ผู้ซึ่งมีทรัพย์ตั้งแสนโกฏิก็ดี อยู่บนมหาปราสาท ๗ ชั้นก็ดี และของผู้มี ตระกูลต่ำ เช่น คนจัณฑาล ช่างจักสาน พราน ช่างรถ และคนเทษยะเป็นต้น



แต่เป็นเครื่องบริโภคนของบุคคลผู้ไม่ต่ำทราวม เพราะบังเกิดเพื่อเป็นเครื่องบริโภคนของ พระราชามหากษัตริย์ ผู้เป็นอุภโตสุชาติ บำเพ็ญจักรวรรดิวัตร ๑๐ ประการบริบูรณ์ แม้รัตนะนั้น ที่เสมอกับพุทธรัตนะ ไม่มีเลย

ก็หากว่าทรัพย์เครื่องปลื้มใจชื่อว่ารัตนะ เพราะอรรถว่าเป็นเครื่องบริโภคนของ ผู้ไม่ต่ำทราวมไซ้ พระตถาคตเท่านั้นชื่อว่ารัตนะ

จริงอยู่ พระตถาคตไม่ใช่เป็นเครื่องบริโภคนแม้ด้วยความฝันของครูทั้ง ๖ มีบุรณกัลลสเป็นต้น ซึ่งสมมติกันว่าเป็นบุคคลผู้ต่ำทราวม ผู้ไม่ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย มีทศณะอันวิปริต และของบุคคลเหล่าอื่นเห็นปานนั้น แต่เป็นเครื่องบริโภคนของ เหล่าท่านผู้ถึงพร้อมด้วยอุปนิสัย ผู้สามารถบรรลุพระอรหัตเมื่อจบคาถาแม่ ๔ บท ผู้มีญาณทัสสนะทำลายกิเลส มีท่านพระพาหิยทารุจีริยะเป็นต้น และของ พระมหาสาวกทั้งหลายอื่น ๆ ผู้เป็นบุตรของตระกูลใหญ่

จริงอยู่ เหล่าบุคคลผู้ไม่ต่ำทราวมเหล่านั้น เมื่อยังทัสสนานุตรริยะ สวнанานุตรริยะ และปาริจริยานุตรริยะเป็นต้นให้สำเร็จ ชื่อว่าบริโภคนใช้สอยพระตถาคต รัตนะที่เสมอกับพระตถาคต แม้เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องบริโภคนของสัตว์ ผู้ไม่ต่ำทราวม ไม่มีเลย ด้วยประการฉะนี้

พระองค์ทรงอุปมาให้เห็นว่า รัตนะ คือ พระพุทธรัตนะ พระธรรมรัตนะ พระสังฆรัตนะ พระรัตนตรัยเป็นเครื่องบริโภคนใช้สอย ไม่ใช่ให้อยู่เฉย ๆ หรือเก็บไว้ และต้องสำหรับบุคคลผู้ไม่ต่ำทราวม เพราะว่าบุคคลผู้ต่ำทราวมหมายถึงบุคคลที่มีความเห็นผิด หรือไม่ได้สะสมกุศลมา แม้จะมีทรัพย์ตั้งแสนโกฏิ หรืออยู่บนปราสาท ๗ ชั้น แต่ถ้ามีจิตใจสกปรก ถึงเป็นเศรษฐีมีเงิน ก็เป็นผู้ที่ต่ำทราวม เพราะฉะนั้น ทรัพย์ที่เป็นรัตนะไม่ใช่บังเกิดขึ้นเพื่อเป็นเครื่องบริโภคนแม้ด้วยความฝันของบุรุษ ผู้ต่ำทราวม

ความฝันเป็นสิ่งที่ทุกคนห้ามไม่ได้ แต่ที่จะฝันว่าไปบริโภคนจักรรัตนะของ พระเจ้าจักรพรรดิ เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะฉะนั้น อย่าว่าแต่ความจริง แม้ ความฝันก็เป็นไปไม่ได้ ฉนใด สำหรับผู้ที่มีความเห็นผิด มีความเข้าใจผิด ผู้ที่ไม่ถึง



พร้อมด้วยอุปนิสัย จริงอยู่ พระตถาคตมิใช่เป็นเครื่องบริโภคนำด้วยความฝันของ
ครูทั้ง ๖ มีบุรณกัสสปเป็นต้น

จะฝันว่า อบรมเจริญปัญญา รู้แจ้งอริยสัจจธรรม ก็ไม่ใช่ความจริง เพราะ
ถ้าเป็นผู้ที่เข้าใจผิด มีความเห็นผิดแล้ว ฝันไม่ได้

จริงไหม เวลาที่ไม่ฝัน สติปัฏฐานก็ยังไม่เกิด และถ้าเป็นผู้ที่มีความเห็นผิด
จะฝันว่าสติปัฏฐานเกิด ปัญญาเกิด รู้แจ้งสภาพธรรม ก็ต้องเป็นสิ่งซึ่งเป็นไปไม่ได้
เพราะฉะนั้น วัฏณะที่เสมอด้วยพระตถาคต แม้เพราะอรรถว่า เป็นเครื่องบริโภคนำของ
สัตว์ผู้ไม่ต่ำทราวม ไม่มีเลย

ทุกคนกำลังบริโภคนามธรรมขณะที่ศึกษา พิจารณา เข้าใจ และจะได้รู้แจ้ง
อริยสัจจธรรม เมื่อเป็นผู้ที่ได้ใช้สอยพระธรรม

ถ. ผมต้องขอสารภาพว่า ผมไม่ค่อยมีสติระลึกรู้ลักษณะสภาพธรรมเท่าไร
ก็พยายามพากเพียร แต่ที่ทำอยู่เสมอ คือ เวลาโกรธ เตือนตัวเองว่านี่โกรธ หรือมี
มานะ ก็นี่เรามานะ หรือนี่เราอิจฉาเขาแล้ว ถ้าเป็นอย่างนี้หมายความว่า มีสติระลึกรู้
สภาพนามธรรมได้หรือเปล่า

สุ. ทุกคนทราบว่ ขณะนี้กำลังมีปรมาัตถธรรม และกำลังฟังเรื่องของ
ปรมาัตถธรรม บางขณะก็มีสติสัมปชัญญะระลึกรู้ลักษณะของปรมาัตถธรรมแต่ยังไม่รู้ว่า
ไม่ใช่ตัวตน บางคนอาจจะใส่ชื่อของปรมาัตถธรรมนั้น ๆ บางคนก็เริ่มด้วย นี่โลภะ
และบางคนโกรธ ก็ว่านี่โทสะ และบางคนพอแข็ง ก็ว่านี่แข็ง คือ มีชื่อเข้าไปนึกคิด
อยู่ตลอดเวลา ซึ่งนั่นยังคงเป็นเรื่องของปรมาัตถธรรม

เพราะฉะนั้น สติสัมปชัญญะที่จะทำให้รู้ว่า ขณะนี้เป็นการรู้ชื่อ หรือเป็นการ
รู้เรื่อง หรือเป็นการรู้สภาพธรรม ก็ต้องเป็นผู้ที่พิจารณาและสังเกตโดยรู้ว่า ลักษณะรู้
สภาพรู้ คือ ขณะนี้เอง แล้วแต่ว่าสติจะระลึกรู้และเข้าใจในขณะที่กำลังเห็นขณะนี้
หรือในขณะที่กำลังได้ยินขณะนี้ หรือในขณะที่กำลังคิดนึกขณะนี้ หรือในขณะที่กำลัง
กระทบเย็น ร้อน อ่อนแข็งขณะนี้ คือ มีสภาพธรรมปรากฏ เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับ
ความเข้าใจของแต่ละบุคคล เป็นเรื่องของความเข้าใจ



ปัญญาเริ่มจากความเข้าใจ เป็นจุดเริ่มต้นที่จะรู้ว่า ไม่ใช่เพียงฟังเรื่องปรมาตม แต่กำลังเข้าใจลักษณะของปรมาตมธรรมในขณะนี้ เป็นปกติ ไม่ต้องไปทำสติ ไม่ต้องตั้งสติ เพราะขณะนั้นไม่ใช่ผู้มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐาน แต่เป็นผู้ที่รู้ว่า ขณะใดหลงลืมสติ และขณะใดสติเกิด ซึ่งเป็นปกติจริง ๆ

เพราะฉะนั้น ขึ้นอยู่กับสัมมาทิฐิซึ่งเป็นมรรคองค์ที่ ๑ ในมรรคมรรค ๘ ขาดสัมมาทิฐิไม่ได้เลย การอบรมเจริญปัญญาต้องรู้จริง ๆ ว่า ปัญญารู้ลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ โดยเริ่มเข้าใจ นี่คือสัมมาทิฐิ





๑๙๓๖

ที่ห้องประชุมตึกสภากาชาดศึกษาามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๓



ถ. ผมเข้าใจว่า รู้สภาพธรรมแม่นิดเดียว ซึ่งไม่ใช่รู้แต่ชื่อ รู้สภาพ และ
รู้เรื่อง ต่อไปค่อยก้าวไปถึงไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ใช่ผม

สุ. รู้ลักษณะที่เป็นนามธรรมซึ่งต่างกับลักษณะที่เป็นรูปธรรม มิฉะนั้นแล้ว
เราอาจจะบอกว่า ไม่ใช่ตัวตน ก็เป็นการพูดอีกว่า เห็นไม่ใช่ตัวตน หรืออาจจะบอกว่า
เห็นเป็นสภาพรู้ เห็นเป็นธาตุรู้ เห็นเป็นอาการรู้ ก็พูดไป แต่ขณะนั้นให้ค่อย ๆ รู้
จริง ๆ ในสภาพที่กำลังเห็นว่า อาการรู้คืออย่างนี้ สภาพรู้หรือธาตุรู้ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏ
ทางตา ต่างกันจริง ๆ ค่อย ๆ รู้ไปที่ละเล็กทีละน้อย

เป็นเรื่องสัจธรรมที่จะต้องอดทน มีความเพียรที่จะฟังไปเรื่อย ๆ ความเข้าใจ
เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และไม่ต้องห่วง อย่าได้คิดห่วงว่าอายุมากแล้ว หรือไม่รู้ว่าจะมีอายุ
อยู่อีกกี่ปี สติปัฏฐานเกิดน้อยเหลือเกิน หรือสติปัฏฐานไม่เกิด ทำอย่างไรสติปัฏฐาน
จึงจะเกิด ถ้าใช้คำว่า ทำอย่างไรสติปัฏฐานจึงจะเกิด โลกะมีแล้ว และมีความเห็นผิด
ในข้อปฏิบัติด้วย คือ ทำอย่างไร

เพราะว่าไม่ใช่เรื่องทำ แต่เป็นเรื่องเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
ส่วนใหญ่ท่านผู้ฟังถามว่า ทำอย่างไรจะไม่โกรธ รู้สึกว่าเป็นปัญหาใหญ่เหลือเกิน
แสวงหาหนทางที่จะไม่โกรธ พยายามสอบถามจากที่ต่าง ๆ บุคคลต่าง ๆ หนังสือ
ต่าง ๆ นักปราชญ์ นักจิตวิทยาต่าง ๆ ว่า ทำอย่างไรจะไม่โกรธ รู้สึกพอใจถ้ามีคน
บอกวิธีทำให้ แต่ถ้ามีใครสักคนบอกว่าให้ศึกษาพระธรรม ให้ฟังพระธรรม ให้เข้าใจ
จริง ๆ และกุศลทั้งหลายจะค่อย ๆ เจริญขึ้น ซึ่งเป็นหนทางเดียวที่จะค่อย ๆ คลาย
อกุศล และเมื่ออบรมเจริญปัญญาความรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ
ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงขึ้น ความโกรธหรือความขุ่นเคืองใจก็จะค่อย ๆ



ลดน้อยลง แต่ว่ายังไม่ได้ดับเป็นสมุจเฉท จนกว่าจะบรรลุเป็นพระอนาคามีบุคคล ถ้าได้ฟังอย่างนี้ ไม่ทราบว่าคุณนั้นจะพอใจหรือไม่

วิธี คือ ศึกษาให้เกิดปัญญาของตนเอง ไม่ใช่ให้คนอื่นบอกให้เราทำ ซึ่งไม่ใช่หนทางที่จะทำให้ไม่โกรธ แต่กิเลสทั้งหลายที่จะละคลายหรือหมดไปได้ ต้องด้วยปัญญาอย่างเดียวเท่านั้น

ถ้าปัญญาซึ่งเป็นสัมมาทิฐิในมรรคมงคล ๘ ในการเจริญสติปัฏฐานไม่เกิด อาจจะระงับอกุศลทั้งหลายได้ชั่วคราว สามารถอบรมสมถภาวนาจิตสงบจนถึงขั้นฌานจิต และถ้ารูปฌานจิตเกิดก่อนจตุตถจิต คนนั้นก็สามรถระงับโทสะได้ชั่วคราว ระหว่างที่เป็นพรหมบุคคลเกิดในพรหมโลก แต่อนุสัยกิเลสยังไม่ได้ดับ ยังไม่มีปัญญาที่จะรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เพราะฉะนั้นก็ต้องกลับมาสู่ความเป็นอยู่อย่างนี้อีก คือ มีความติดความพอใจในรูป ในเสียง ในกลิ่น ในรส ในโณภูมิจิต และโทสะก็ต้องเกิดอีก

หรือแม้ไปเป็นรูปพรหมบุคคลในรูปพรหมภูมิ เพราะได้บรรลุฌานจิตถึงขั้นรูปฌาน ไม่มีรูปใด ๆ เลย ไม่เห็น ไม่ได้ยิน ไม่ได้กลิ่น ไม่ลิ้มรส ไม่มีการกระทบสัมผัส เพราะไม่มีรูป ร่างกายไม่มีเลย มีแต่นามธรรมเท่านั้นที่เกิดดับ แต่อนุสัยกิเลสยังไม่ได้ดับ เมื่อหมดอายุ หมดกรรมที่ทำให้เป็นรูปพรหมบุคคลก็ต้องกลับมาสู่ความเป็นอยู่อย่างนี้อีก

เพราะฉะนั้น เรื่องที่ถามว่า ทำอย่างไรจะไม่โกรธ ก็คงต้องอาศัยการพิจารณาของท่านผู้นั้นว่า ท่านจะอบรมเจริญปัญญาด้วยการฟังพระธรรม และรู้สัจจธรรมตามความเป็นจริงว่า เมื่อมีเหตุที่จะให้สภาพธรรมใดเกิดขึ้น สภาพธรรมนั้นก็เกิด แต่ไม่ใช่เรา ไม่ว่าจะเป็นโลกะก็ไม่ใช่เรา ไม่ว่าจะเป็นโทสะก็ไม่ใช่เรา เป็นแต่เพียงสภาพธรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและดับไป

ข้อความต่อไปตอนหนึ่งใน **อรรถกถา ขุททกนิกาย ขุททกปาฐะ พรรณนารัตนสูตร** มีว่า



พระผู้มีพระภาค ครั้นตรัสความที่พระพุทธรัตตะอันรัตนะอื่น ๆ เทียบไม่ได้
อย่างนี้แล้ว บัดนี้ เพื่อระงับอุปัทวะที่เกิดแก่บริษัทเหล่านั้น ไม่ทรงอาศัยชาติ ไม่ทรง
อาศัยโคตร ไม่ทรงอาศัยความเป็นกุลบุตร ไม่ทรงอาศัยความเป็นผู้มีวิถะงาม
เป็นต้น หากแต่ทรงอาศัยความที่พระพุทธรัตตะไม่มีอะไรเทียบเคียงได้ด้วย
คุณทั้งหลายมีศีลขันธ์และสมาธิขันธ์เป็นต้น ในโลกที่มีอเวจีเป็นต้น มีภวัคคพรหม
เป็นที่สุด จึงทรงประกอบสังจัจจนะว่า

อิทมปิ พุทฺเฐ รตนํ ปณฺธิํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

แปลโดยความว่า โดยประการแม่นี้ พระพุทธเจ้าเป็นรัตนะอันประณีต คือ
ประเสริฐสุด ด้วยคำสัตย์นี้ ขอความสวัสดิ์ดังมี ดังนี้ ขอความที่สิ่งดีงามทั้งหลาย
มีอยู่ ความไม่มีโรค ความปราศจากอุปัทวะ จงมีแก่สัตว์เหล่านี้

อีกนัยหนึ่ง บทว่า อิทมปิ พุทฺเฐ รตนํ ปณฺธิํ พึงทราบความหมายอย่างนี้ว่า
พระพุทธเจ้าเป็นรัตนะ โดยประการแม่นี้

พหุพระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถา ความสวัสดิ์ก็เกิดแก่ราชสกุล ภัยก็ระงับไป

ถ. ที่ท่านอาจารย์กล่าวตอนหลังว่า ให้ความประเสริฐเกิดขึ้น ไม่มีโรค
มีภัย อันนี้เป็นพร หรือไม่ใช่พร เพราะเหตุใด

ส. เป็นสังจัจจนะ เป็นความจริง จิตที่ตรงต่อสภาพธรรมที่มีจริง เป็นจิตที่
เป็นกุศล เป็นจิตที่ประกอบด้วยปัญญา เพราะผู้ไม่มีปัญญาไม่สามารถเห็นความเป็น
รัตนะของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ เพราะฉะนั้น เมื่อพระคุณนั้น
มีจริง ๆ เป็นสังจัจจวาจาจริง ๆ ก็อาศัยกุศลที่ระลึกถึงสังจัจจวาจาจริงนี้ ทำให้สิ่งต่าง ๆ
เกิดขึ้นเป็นไปตามความต้องการได้

ถ. ที่เมืองเวสาลีมีโรคภัยมากมาย เมื่อพระพุทธองค์ตรัสแบบนั้นแล้ว
โรคทั้งหลายอันตรธานไปหมดหรือ

ส. สงบระงับ

ถ. สงบระงับ เป็นพุทธานุภาพหรือ

ส. เป็นสังจัจจนะของพระผู้มีพระภาค

ถ. เหมือนกับสังจัจจวาจาที่คนธรรมดาทำ



ส. แต่ใครเป็นผู้กล่าว คุณของใคร พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ตรัส และพระคุณของใคร ผู้ตรัสมีคุณอย่างไร เพราะฉะนั้น สัจจวาจานั้นก็สิ่งซึ่ง...

ถ. คงจะแรงกว่าธรรมดามาก

ส. มากกว่า นี่เป็นผลของกุศลที่ระลึกถึงสัจจะความจริง และประจักษ์แจ้ง ในความจริง ตระหนักในความจริง ระลึกถึงความจริง บูชาความจริง และกล่าว คำจริง

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงคุณของพระธรรมรัตนะ คือ พระนิพพาน ว่า

ธรรมทั้งหลายไม่ว่าเป็นสังขตะหรืออสังขตะ วิราคธรรม ท่านกล่าวว่
เป็นเลิศกว่าธรรมเหล่านั้น

ธรรมที่ดับความยินดี ธรรมอันเป็นที่สิ้นกิเลส จะเป็นเลิศกว่าธรรมทั้งหลายใหม่ กิเลสเป็นเรื่องที่ทุกคนไม่ยอมามีและอยากหมด เวลาที่มีกิเลสซึ่งทำให้มีความสุข ความเพลิดเพลินก็พอใจ แต่ที่ว่ามีกิเลสเป็นความทุกข์ เพราะเหตุว่าความทุกข์ ก็เป็นกิเลส ความโศกเศร้าก็เป็นกิเลส ความขุ่นเคือง ไม่พอใจ ความโทมนัสทั้งหลาย ก็เป็นกิเลส ถ้าเป็นกิเลสประเภทนั้นก็กล่าวว่ แสนทุกข์ อยากจะหมดเสียเร็ว ๆ แต่ถ้าเป็นผู้ที่พิจารณาถึงเหตุที่จะให้กิเลสทั้งหลายเกิดขึ้นก็รู้ว่ อวิชชา ความไม่รู้ โลกะ ความยินดีติดข้องในสิ่งทั้งหลาย เป็นเหตุของความทุกข์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้น ควรอบรมเจริญธรรมที่ทำให้ถึงธรรมอันเป็นที่สิ้นกิเลส

ถ้าได้รู้ความจริงอย่างนี้ ถึงแม้กิเลสจะยังเกิดอยู่ แต่ปัญญาก็ไม่ได้หนีไปไหน หรือไม่ได้หายไปไหน แม้ว่ามีกิเลสเกิด ปัญญาก็สามารถรู้ตามความเป็นจริงได้ว่ กิเลสยังมีอยู่เพราะปัญญายังไม่ถึงขั้นที่จะดับกิเลส เพราะฉะนั้น ที่จะดับกิเลสได้ จะต้องอบรมเจริญปัญญายิ่งขึ้นกว่านั้นอีก และเมื่อได้อบรมเจริญปัญญาถึงกาล ที่สมควรจริง ๆ กิเลสจึงจะดับสิ้นได้ เพราะฉะนั้น พระผู้มีพระภาคจึงทรงแสดง คุณของพระธรรมรัตนะคือพระนิพพานว่ ธรรมทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นสังขตะหรือ อสังขตะ วิราคธรรม ท่านกล่าวว่เป็นเลิศกว่าธรรมเหล่านั้น



ต่อจากนั้น ทรงแสดงคุณของอริยมรรคมีองค์ ๘ ว่า

ธรรมทั้งหลาย ที่เป็นสังขตะ (อันปัจจัยปรุงแต่ง) มีประมาณเท่าใด อริยมรรคมีองค์ ๘ กล่าวกันว่า เลิศกว่าสังขตธรรมเหล่านั้น

ในบรรดาสังขตธรรมทั้งหมด อริยมรรคมีองค์ ๘ เลิศกว่าสังขตธรรมทั้งหลาย เพราะว่าเห็นเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยปรุงแต่งแล้วก็ดับ โลภะเกิดขึ้น ติดข้องพอใจในสิ่งที่เห็น ไม่มีประโยชน์อันแท้จริงเลย แต่สติและปัญญาเกิดขึ้นระลึกรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏและเข้าใจขึ้น ๆ เพราะฉะนั้น ในบรรดาสังขตธรรมทั้งหลาย อริยมรรค กล่าวกันว่า เลิศกว่าสังขตธรรมเหล่านั้น

บทว่า สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ ความว่า รูปาวจรสมาธิหรือ อรูปาวจรสมาธิใด ๆ ที่เสื่อมด้วยอนันตริกสมาธิอันบริสุทธิ์ที่พระผู้มีพระภาค ผู้ประเสริฐสุดสรรเสริญแล้วนั้น ไม่มีเลย เพราะเหตุไร เพราะบุคคลแม้เกิดในพรหมโลกนั้น ๆ เพราะอบรมสมาธิเหล่านั้นแล้ว ก็ยังมีการเกิดในอบายมีนรกเป็นต้นอีกได้

คำว่า อนันตริกะ หมายถึงสมาธิที่เกิดในลำดับ เพราะอำนาจผลแน่นนอน ในลำดับการดำเนินการปฏิบัติของตน หมายความว่าถึงสมาธิในมรรคมีองค์ ๘ เมื่อเจริญอบรมไปเรื่อย ๆ แล้ว อำนาจผลแน่นนอน คือ สามารถดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉท ไม่เหมือนรูปาวจรสมาธิ หรืออรูปาวจรสมาธิ เพราะบุคคลแม้เกิดในพรหมโลกนั้น ๆ เพราะอบรมสมาธิเหล่านั้นแล้ว ก็ยังมีการเกิดในอบายมีนรกเป็นต้นอีกได้

พระผู้มีพระภาคครั้งตรัสความที่อนันตริกสมาธิ อันสมาธิอื่น ๆ เทียบไม่ได้ อย่างนี้แล้ว บัดนี้ทรงอาศัยความที่รัตนะคือมรรคธรรม อันรัตนะอื่นเทียบไม่ได้ จึงทรงประกอบสังจวบจนว่า

อิทฺหปิ ธมฺเม รตนํ ปณฺีตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

แปลโดยความว่า แม้โดยประการนี้ พระธรรมเป็นรัตนอันประณีต ด้วยสังจวบจนนี้ ขอความสวัสดิ์จึงมี



ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงคุณของพระอริยสงฆ์ ๘ บุคคลว่า

ท่านเหล่านั้นทั้งหมด ชื่อว่าสาวก เพราะฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาค
คนอื่น ๆ ถึงฟังก็จริง ถึงเช่นนั้นเขาฟังแล้วก็ไม่ทำกิจที่ควรทำ ส่วนท่านที่เป็นสาวก
เหล่านี้ ฟังแล้วทำกิจที่ควรทำ คือ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บรรลุุมรรคผล
เพราะฉะนั้น ท่านเหล่านั้นจึงตรัสเรียกว่า สาวก

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสคุณต่าง ๆ ของพระอริยสาวกแล้ว จึงทรงประกอบ
สังขจวณะว่า

อิทฺหปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺีตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ

แปลโดยความว่า แม้โดยประการนี้ พระสงฆ์ก็เป็นรัตนอันประณีต ด้วย
สังขจวณะนี้ ขอความสวัสดิจึงมี

ผู้ฟัง ด้วยสังขจวณะนี้ ขอให้สวัสดิ ถ้าแค่นี้สามารถได้ประโยชน์มากมาย
ก็ยากจะท่องไว้ แต่คงจะไม่ได้ผล

ส. ประโยชน์ จะเอาไปเป็นประโยชน์

ผู้ฟัง เอามาเป็นที่พึ่งเบื้องต้น

ส. พึ่งเดี๋ยวนี้ พึ่งตั้งแต่เดี๋ยวนี้เลย อย่าไปหวังพึ่งในโอกาสอื่น

ผู้ฟัง ยังมีชีวิตอีกหลาย ๆ วัน หลาย ๆ เดือน

ส. ต้องพึ่งทุกวัน พึ่งทุกขณะ

ผู้ฟัง การที่จะเอาพระธรรมมาใช้สอย เราก็อ้างรู้ไม่พอ จะนำมาใช้สอยก็
ยังไม่ได้ เพราะว่าพระธรรมที่เราเข้าถึงอรรถ เข้าถึงสภาวะยังไม่พอ พุดถึงความลึกซึ้ง
ของพระธรรม ความประณีตของพระธรรมแล้ว คงหนีไม่พ้นเรื่องการเจริญสติปัฏฐาน
ต้องค่อย ๆ รู้จักสภาวะธรรมทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อย่างที่ท่านอาจารย์ได้
พร่ำสอนอยู่ตลอดเวลา คงต้องเป็นอย่างนั้น

ส. ต้องอบรม ต้องเจริญ มีหนทางเดียวจริง ๆ ถ้าทราบว่า รู้น้อย
ก็ต้องค่อย ๆ รู้ขึ้นอีก ค่อย ๆ รู้ขึ้นอีก ตามความเป็นจริง และจะค่อย ๆ เพิ่มขึ้น
ท่านที่รู้มาก หรือรู้แจ้งอริยสัจจธรรมแล้ว ต้องมาจากรู้เล็กน้อยก่อน และค่อย ๆ เพิ่ม



มากขึ้น แต่ให้เห็นความจริงที่พระผู้มีพระภาคตรัสเตือนว่า พระอริยสงฆ์ท่านเหล่านั้นทั้งหมดชื่อว่าสาวก เพราะว่าฟังพระดำรัสของพระผู้มีพระภาค

แม้เพียงคำว่า ฟัง ยังต้องแยกเป็นหลายชั้น ผู้ที่ฟังไม่คิด ไม่พิจารณา ฟังเป็นครั้งเป็นคราวและผ่านไปก็มี แต่ผู้ที่ฟังแล้วไตร่ตรองเพื่อให้เกิดปัญญาความเข้าใจขึ้น และฟังจนกระทั่งรู้ว่าเป็นหนทางเดียวซึ่งขาดไม่ได้ที่จะอบรมเจริญปัญญา ฟังจนกระทั่งมีปัจจัยทำให้สติปัญญาเกิดระลอกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ชื่อว่าเป็นผู้ที่ฟังจริง ๆ เพราะว่า คนอื่น ๆ ถึงฟังก็จริง ถึงเช่นนั้นเขาฟังแล้วก็ไม่ได้ทำกิจที่ควรทำ ส่วนท่านที่เป็นสาวกเหล่านี้ ฟังแล้วไตร่ตรองเพื่อให้เกิดปัญญาความเข้าใจขึ้น และฟังจนกระทั่งรู้ว่าเป็นหนทางเดียวซึ่งขาดไม่ได้ที่จะอบรมเจริญปัญญา ฟังจนกระทั่งมีปัจจัยที่จะทำให้สติปัญญาเกิดระลอกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏสมควรแก่ธรรม บรรลุสมรรถผล เพราะฉะนั้น ท่านเหล่านั้นจึงตรัสเรียกว่า สาวก

ท่านผู้ฟังก็เป็นสาวก แต่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม และจะรู้แจ้งอริยสัจธรรมได้ก็เพราะฟัง ไม่ใช่เพราะไม่ฟังก็จะรู้แจ้งอริยสัจธรรม แต่เพราะฟัง เข้าใจ และกำลังประพฤติปฏิบัติตามด้วย และเมื่อไรที่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็จะได้ว่าต้องอาศัยการฟังพระธรรม

ข้อความต่อไป ทรงแสดงว่า พระอริยบุคคลชั้นต่าง ๆ ดับกิเลสตามลำดับขั้น คือ ไม่ใช่รู้แจ้งอริยสัจธรรมครั้งแรกก็เป็นพระอรหันต์หมดกิเลสเลย แสดงให้เห็นว่า กิเลสเหนียวหนาแน่นแค่ไหน ประมาทไม่ได้เลย และเป็นสิ่งซึ่งสามารถจะเห็นได้จริง ๆ ในชีวิตประจำวัน เมื่อสติปัญญาเกิด

ข้อความต่อไปแสดงการละสังโยชน์ ๓ ของพระโสดาบัน ข้อความมีว่า

สักกายทิฏฐิจะละได้ด้วยการถึงพร้อมด้วยการเห็นทุกข์ วิจิกิจจาจะละได้ด้วยการถึงพร้อมด้วยการเห็นสมุทัย สิลัพพตปราคาสจะละได้ด้วยการเห็นมรรค และการเห็นพระนิพพาน



เป็นความจริงทุกคำ ไม่มีคำไหนเลยที่ผิด เพราะว่าพระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้
สภาพธรรมทั้งหมดตามความเป็นจริง





๑๙๓๗

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๓



ท่านผู้ฟังเคยได้ยินอริยสัจจะ ๔ ไช้ไหม่ ทุกขอริยสัจจะ สมุทยอริยสัจจะ
ทุกขนิโรธอริยสัจจะ ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทาอริยสัจจะ

สักกายทิฏฐิจะละได้ด้วยการถึงพร้อมด้วยการเห็นทุกข์ วิจิกิจฉาจะละได้
ด้วยการถึงพร้อมด้วยการเห็นสมุทัย สลัปปตปราคาสจะละได้ด้วยการเห็นมรรค
และการเห็นพระนิพพาน

แสดงให้เห็นว่า กว่าจะละ ปัญญาต้องอบรมเจริญ อย่างสักกายทิฏฐิ
การยึดถือกายที่ประชุมรวมกันเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นตัวตน เป็นเรา เป็นวัตถุ
เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด จะละได้ด้วยการถึงพร้อมด้วยการเห็นทุกข์สัจจะ หมายความว่า
สภาพที่เป็นไตรลักษณ์ของนามธรรมและรูปธรรม เมื่อใดได้ประจักษ์ลักษณะที่เกิดดับ
ของสภาพธรรม เมื่อนั้นจึงจะเริ่มละการยึดถือสภาพธรรม ซึ่งก็ตรงกับภังคญาณ
ที่เป็นวิปัสสนาญาณ เริ่มเป็นปหานปริญาณ เพราะถ้ายังไม่ประจักษ์การเกิดดับ
ขณะนี้ เป็นนามธรรม ใครไม่รู้ ขณะนี้เป็นรูปธรรม ใครไม่รู้ ก็รู้ ไม่เดือดร้อน ไช้ไหม่
เป็นนามธรรมก็เป็น เป็นรูปธรรมก็เป็น แต่ถ้าเป็นปัญญาจริง ๆ ถึงขั้นประจักษ์
ลักษณะที่เกิดและดับไป คือ สภาพที่เป็นทุกขอริยสัจจะ เมื่อนั้นจึงเริ่มละคลาย
สักกายทิฏฐิ การที่เคยยึดถือสภาพธรรมรวมกันเป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล

วิจิกิจฉาจะละได้ด้วยการเห็นสมุทัย ความสงสัยในเรื่องเหตุของทุกข์ ถ้ากล่าว
ตามก็กล่าวได้ การเกิดขึ้นของนามธรรมและรูปธรรม มีความยินดี ความติดข้อง
ซึ่งเป็นโลภะ ตัณหา เป็นสมุทัย เป็นเหตุให้เกิด แต่จะเห็นสมุทัยในขณะไหนที่จะ
กล่าวว่า วิจิกิจฉาจะละได้ด้วยการเห็นสมุทัย

ข้อความในอรรถกถาอธิบายว่า



สัkkายทิฏฐินั้น เป็นมูลรากของกิเลสทั้งหลาย

ทุกคนก็พิจารณาเข้าใจได้ ถ้ายังเห็นสภาพธรรมเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน ที่จะไม่ให้มีความยินดีพอใจติดข้องก็เป็นไปไม่ได้เลย เพราะฉะนั้น เมื่อมีสัkkายทิฏฐิ ยังยึดมั่นในสัkkายทิฏฐิ สัkkายทิฏฐินั่นเองเป็นมูลรากของกิเลสทั้งหลาย

ปัญญาท่านเรียกว่า จิกิจฉิตะ เพราะระงับพยาธิตัวกิเลสทั้งหลาย

เวลาที่กุศลจิตเกิด โลภะก็ต้องการให้เป็นกุศลมาก ๆ ใตุนุญมากมาย เพราะฉะนั้น โลภะพอใจในทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากโลกุตตรธรรมเท่านั้นซึ่งไม่เป็นอารมณ์ของโลภะ แต่ที่ใดที่มีปัญญา ที่นั้นจะไม่มีกิเลสทั้งหลาย เพราะปัญญาท่านนั้น เป็นสภาพธรรมที่ระงับพยาธิตัวกิเลสทั้งหลาย

สำหรับวิจิกิจฉา ได้แก่ ความสงสัยในพระศาสดา ความสงสัยในสภาพธรรม ก็เป็นมูลของกิเลสทั้งหลายด้วย ถ้ามีความเข้าใจแจ่มแจ้งชัดเจน ไม่สงสัยเลย กิเลสก็เกิดไม่ได้ มีแต่จะระงับลงจนกระทั่งถึงดับหมดสิ้นเป็นสมุจเฉท แต่ถ้ายังเคลือบแคลง ยังคลางแคลง ยังไม่แน่ใจ ตายแล้วจะเกิดอีกไหม กิเลสที่มีอยู่จะเป็นปัจจัยอย่างไร เหล่านี้ ก็เห็นได้ว่า เมื่อยังมีความสงสัย ก็เป็นปัจจัยให้สงสัยต่อไป เป็นปัจจัยให้กิเลสอื่น ๆ เจริญขึ้นอีกจากความสงสัย หรือความเคลือบแคลงสงสัยไม่แน่ใจ ในพระรัตนตรัย เพราะฉะนั้น จะเริ่มละวิจิกิจฉาด้วยการเห็นสมุทัย เมื่อปัญญารู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมทั่วขึ้น ละเอียดขึ้น ตามปกติ

ถ้าพูดถึงเรื่องรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมตามปกติ และกล่าวว่า ละเอียดขึ้น ทั่วขึ้น ก็เหมือนกับเป็นคำพูด ไม่ใช่การกระทำ แต่ความจริงแล้วเป็นการกระทำ และเป็นปัญญาจริง ๆ ซึ่งปัญญานั้นต้องเจริญจนกระทั่งสามารถรู้สภาพธรรมทั่วตามปกติได้

ไม่ใช่เป็นเพียงคำพูด แต่เป็นเรื่องของการอบรมด้วยความเข้าใจถูกต้องด้วยความเห็นถูกต้อง จนกระทั่งสามารถรู้ลักษณะของสภาพธรรมตามปกติตามความเป็นจริง จึงจะเห็นสมุทัย มิฉะนั้นแล้วสมุทัยก็เป็นเพียงชื่อว่าสมุทัย คือ โลภะ



แต่ขณะนี้โลกะอยู่ที่ไหน ถ้าสติสัมปชัญญะไม่เกิดจะไม่รู้เลยว่า มีสมุทัยแทรกคั่นหรือเปล่าในขณะที่กุศลจิตกำลังเกิด

ถ้าเป็นผู้ที่มีปกติเจริญสติปัฏฐานจริง ๆ ไม่ใช่ผู้ที่ตั้งสติ ไม่ใช่ผู้ที่ทำสติ แต่เป็นผู้ที่รู้ว่า สติเกิดตามปกติ หลงลืมสติตามปกติ และสติก็เกิดระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ จึงจะเห็นสมุทัย

ท่านผู้ฟังอยู่ที่บ้าน ตื่นขึ้นมาและสติเกิดระลึก เห็นสมุทัยใหม่ เห็นจริง ๆ ไม่ใช่เพียงแต่นึกขึ้นมาว่า โลกะเป็นสมุทัย เพราะเหตุใด ก็เพราะกำลังเอื้อมมือที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด สติระลึก ขณะนั้นรู้เลยว่า เป็นความต้องการ เป็นความยินดี ไม่ว่าจะอ่านหนังสือพิมพ์ กำลังอ่านอยู่ สติเกิด ขณะที่กำลังมีความสนใจในเรื่องที่อ่าน ขณะนั้นถ้าเป็นสติปัฏฐานรู้ได้ทันทีว่า สมุทัยไม่ได้อยู่ที่อื่นเลย เป็นชีวิตประจำวัน ทุกขณะจริง ๆ ที่สติระลึกได้

ถ้าสติระลึกจริง ๆ เป็นสัมมาสติจริง ๆ เป็นปกติจริง ๆ ที่จะไม่เห็นสมุทัยในชีวิตประจำวัน ไม่มี ไม่ว่าในขณะใดทั้งสิ้น กำลังจะดื่ม น้ำ สติเกิดระลึก ถ้าขณะนั้นรู้ลักษณะของจิตจะรู้ได้ว่า มีความต้องการ หรือแม้แต่การกระทบสัมผัส สิ่งหนึ่งสิ่งใดทางกาย ขณะที่ทุกขเวทนาไม่เกิด ขณะนั้นก็มีคามยินดีพอใจที่จะกระทบสัมผัสสิ่งนั้น เช่น จะหยิบหนังสือ สติปัฏฐานเกิดระลึกที่แข็ง ที่จะไม่เห็นสมุทัยนั้นไม่มี นอกเสียจากในขณะนั้นเป็นกุศลจิตเท่านั้นจึงไม่ใช่สมุทัย

ผู้ที่มีปกติอบรมเจริญสติปัฏฐานจะเป็นผู้ที่รู้สมุทัยจริง ๆ ว่า วันทั้งวันมีแต่โลกะ สติเกิดระลึกเมื่อไรก็เจอโลกะทันที ตามปกติ ตามความเป็นจริง เพราะฉะนั้น วิจิกิจฉาจะละได้ด้วยการถึงพร้อมด้วยการเห็นสมุทัย

ถ. สมุทัย ผมก็เชื่อพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า มีแน่ ๆ แต่ด้วยความเคยชิน เมื่อตื่นขึ้นมาแล้ว เอื้อมมือไปหยิบ เช่น แปรงสีฟัน ยาสีฟัน ความเคยชินทำให้ไม่เห็นสมุทัย เลยสมุทัยไป กลายเป็นว่า รีบ ๆ แปรงฟัน รีบ ๆ ให้เสร็จ และไปแต่งตัว จะออกไปข้างนอก



ส. ธิป ๗ นั้นแหละ สติระลึกก็รู้เลย สมุทัยทั้งนั้น ตลอดเวลา แต่ถ้าตื่นเช้า เปิดวิทยุฟังธรรม ไม่เหมือนกัน

ถ. ก็สมุทัยอีก

ส. ไม่เหมือนกัน ถ้าเป็นผู้ละเอียดจะรู้ได้

ถ. ฟังด้วยความเคยชิน วันนี้ขาดไม่ได้

ส. สามารถรู้ได้ว่า ขณะนั้นเป็นโลภะหรือเป็นกุศล แต่ถ้าสติสัมปชัญญะ ไม่เกิด ปัญญาไม่รู้ ไม่มีทางใดที่จะละอกุศลได้เพราะความไม่รู้ จะละอกุศลได้ต่อเมื่อ รู้ในขณะที่เป็นอกุศลจริง ๆ ว่า ขณะนั้นเป็นอกุศล ตราบใดที่ยังไม่รู้ว่าเป็นอกุศล ก็ไม่ละ

ถ. เป็นเรื่องทีละเล็กละน้อย วันหนึ่ง ๆ สักนิดเดียวคงได้ ต่อรองได้ไหม

ส. มิได้ เป็นเรื่องการอดทน เป็นเรื่องความเพียร

ถ. ก็เป็นได้ตอนที่สติระลึกถึงสภาพธรรม นิดเดียวจริง ๆ

ส. ถ้าไม่เห็นสมุทัย จะไม่ละสมุทัย

ถ. ต้องเป็นอย่างนั้นแน่นอน การเจริญถึงขั้นที่รู้ชัด เมื่อมาเจริญเห็นแต่ ที่ไม่ชัด รู้ว่าที่ชัดนั้นต้องยิ่งกว่านี้มาก เวลานี้เห็นแต่ที่ไม่ชัด ๆ ทั้งนั้น อย่างที่อาจารย์ บอกว่า ต้องบ่อย ๆ เนือง ๆ ก็เป็นการช่วยให้เรามีสติระลึกในสภาพธรรมเหล่านั้นจริง ๆ

ส. จากความเป็นปุถุชนจะไปสู่ความเป็นพระอรหันต์ ขอให้คิดว่า เป็นผู้ที่ติดโดยไม่รู้ตัวอยู่ตลอด ทันทีที่เห็นติดข้องในสิ่งที่เห็นโดยไม่รู้ตัว ทันทีที่ได้ยิน ทันทีที่ได้กลิ่น ทันทีที่ลิ้มรส ให้ทราบว่ามีโลภะ มีความติดข้องโดยไม่รู้ตัววันหนึ่ง ๆ มากสักแค่ไหน เพราะฉะนั้น ติดข้องโดยรู้ตัวก็เป็นอีกขั้นหนึ่ง ไซ้ใหม่ ขั้นแรกติดข้อง ก็ไม่รู้ตัว เห็นก็ไม่รู้ว่าติดแล้ว ได้ยินก็ไม่รู้ว่าติดแล้ว แต่ปัญญาอีกขั้นหนึ่ง คือ ติดก็รู้ว่าติด เห็นสมุทัยตามความเป็นจริงแล้วจึงจะละได้

ถ. ผมยังติดใจเรื่องสักกายทิฏฐิ ที่บอกว่าละได้ด้วยการถึงพร้อมด้วยการ เห็นทุกข์ เห็นไตรลักษณ์ ตรงนี้มีคำถามว่า ทิฏฐิหมายถึงเป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่เชื่อว่า



มีพระพุทธเจ้า ไม่เชื่อว่าตายแล้วเกิด ไม่เชื่อว่ามืมนรก สวรรค์ เป็นต้น ตรงนี้จะละได้หรือด้วยการเห็นไตรลักษณ์ หรือเห็นทุกข์ ละได้อย่างไร

ส. ขณะนี้ทุกคนมีทุกข์ ใช่ไหม

ถ. ใช่

ส. ก่อนที่จะพูดถึงเรื่องหนึ่งเรื่องใด ต้องมีคำจำกัดความตกลงกันก่อนว่า คำนั้นหมายความว่าอะไร

ถ. ท่านอาจารย์โปรดกรุณา

ส. ถ้าจะบอกคนอื่นว่า ขณะนี้มีทุกข์ ไม่ว่าจะเป็นชาวพุทธหรือไม่ใช่ชาวพุทธ หรือชาวพุทธที่ยังไม่ได้ศึกษาโดยละเอียด ก็จะไม่รู้เลยว่า พูดเรื่องอะไร หมายความว่าอะไร เพราะฉะนั้น ต้องเป็นผู้ที่ใช้เวลานานในการปรับความเห็น หรือทำความเข้าใจให้ค่อยๆ เห็นถูกขึ้น ค่อยๆ ตรงขึ้น และเป็นเรื่องของแต่ละบุคคลด้วย ถ้าบุคคลนั้นสะสมมาที่จะฟังเหตุผล ก็ยังพอพูดเรื่องสัจธรรมได้ แต่ถ้าบุคคลนั้นไม่ได้สะสมมาที่จะฟังเหตุผล คำดีก็เป็นคำชั่ว เพราะทำให้เขาเกิดโทสะ ทำให้เกิดมานะ ทำให้เขาเกิดความลบหลู่อีกมากมาย เพราะฉะนั้น ควรพูดกับผู้ที่พร้อมจะรับฟังเหตุผล สิ่งใดผิดก็ต้องตกลงกันว่า ผิดเป็นผิด ถ้าสิ่งใดถูกก็ถูก

เพราะฉะนั้น ทุกข์ที่ว่าไม่ใช่สิ่งที่เห็นง่าย เพราะทุกข์ในที่นี้หมายความว่า การเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมทุกอย่าง ก็ต้องมาตั้งต้นกันที่ธรรมอีก ใช่ไหม เพราะว่าการจะกล่าวถึงทฤษฎี ความเห็นต่าง ๆ มี ๑๐๐ คน ก็ ๑๐๐ ความเห็น มี ๑,๐๐๐ คน ก็ ๑,๐๐๐ ความเห็น มี ๑๐๐,๐๐๐ คน ก็ ๑๐๐,๐๐๐ ความเห็น เห็นนี้มากมายจริง ๆ

แต่ถ้าพูดถึงสิ่งที่ทุกคนมี จะทำให้เข้าใจขึ้นได้ เช่น คำว่า สัจจะ ความจริงของจริง และธรรม ถ้าใช้คำว่า ธรรม ก็หมายความว่าไม่ได้พูดถึงใครทั้งสิ้น ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ธรรมคือธรรม เป็นสภาพที่มีจริง เพราะฉะนั้น ถ้าพูดว่า ธรรม ก็หมายความว่า ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน



เพราะฉะนั้น ก็เริ่มพิจารณาว่า สิ่งที่มีจริงในขณะนี้ ทุกคนยอมรับไหม ไม่ว่าจะเป็นชาติใด ภาษาใด นับถือศาสนาใดก็ตาม ที่จะเข้าใจสิ่งที่มีจริง ๆ ให้ถูกต้องขึ้น เช่น การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส ความรู้สึก ความสุข ความทุกข์ต่าง ๆ เป็นการเรียนให้เข้าใจเรื่องของสภาพธรรมเพื่อจะได้ไม่ยึดถือ หรือไม่เห็นผิด แต่ถ้าบุคคลนั้นไม่สนใจเรื่องความเห็นผิดเห็นถูก อยากจะไปสวรรค์ ก็ไม่มีทาง เพราะอาจมีหนทางอื่นที่เขาคิดว่าทำให้เขาไปสวรรค์ได้โดยที่ไม่ใช้กุศลกรรม ของเขาเอง

ถ. เป็นพระคุณอย่างสูง ท่านอาจารย์ ยังมีอีกคำหนึ่งที่อาจารย์พูดแล้ว ยังไม่ได้อธิบาย คือ สัจจะ

ส. สัจจะ หมายความว่าสิ่งที่มีจริง ใช้ได้กับทุกศาสนา ทุกชาติ เห็นมีจริงไหม ได้ยินมีจริงไหม เห็นเกิดขึ้นได้อย่างไร อาศัยอะไรจึงเห็น เห็นดับหรือเปล่า ขณะไหนไม่เห็น เพราะอะไรจึงไม่เห็น และเพราะอะไรจึงเห็น ก็เป็นสภาพธรรมแต่ละ อย่าง ถ้ามีความเห็นถูกในสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะชื่อว่าเห็นถูกหรือเห็นผิด ถ้ามีความเข้าใจในสิ่งที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้น จะชื่อว่าเห็นถูก หรือเห็นผิด

ถ. ไม่ทราบท่านผู้ฟังจะเข้าใจแจ่มแจ้งไหม สำหรับผม ผมคิดว่าเข้าใจ ผมคิดว่าเป็นประเด็นสำคัญ การที่จะพูดเรื่องทิวฏฐิต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องคำ ๓ คำ คำว่า ทุกข์ ต้องเข้าใจตรงกันในนัยของพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นสัจจธรรม คำว่า ธรรม และคำว่า สัจจะ คือ สิ่งที่ปรากฏขึ้นจริง ๆ ถ้าจะพูดความจริงกัน จะพูดกันรู้เรื่อง

ส. อีกอย่างหนึ่ง ถ้าพูดถึงความเห็นเรื่องตายแล้วเกิด ก็แสดงว่า ไม่ได้พูดถึงเรื่องสัจจธรรมที่กำลังมีอยู่ในขณะนี้ เป็นความเห็นที่ไกลไปถึงขณะที่ยังไม่เกิดจริง ๆ ยังไม่ตายจริง ๆ ใช่มั้ย เพราะฉะนั้น ถ้าจะพูดถึงสิ่งที่เป็นการคาดคะเน เรื่องการเกิดการตาย โดยที่บุคคลนั้นยังไม่เข้าใจ ยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม ในขณะนี้จริง ๆ จะมีอะไรพิสูจน์ได้ว่า ความคิดนั้น ความเห็นนั้น ถูกหรือผิด



แต่ถ้าเป็นผู้ที่สามารถเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ก่อน และพูดเรื่องเกิดเรื่องตาย ก็จะเป็นความถูกต้อง เพราะรู้ว่าขณะนี้อะไรเกิด อะไรตาย

ถ. อาจารย์กล่าวว่า ติดโดยไม่รู้ ชั้นหนึ่ง กับติดโดยรู้ อีกชั้นหนึ่ง ถ้าติดโดยไม่รู้ ไม่มีทางละได้

ส. ทั้งวันเลย

ถ. และเป็นมาตลอดชีวิต ตั้งแต่ก่อนศึกษาธรรม แม้กระทั่งมาศึกษาธรรมหลายปีแล้ว ติดโดยไม่รู้ตัวก็ยังมากกว่า แม้เดี๋ยวนี้ที่ติดโดยรู้ตัวก็ยังน้อยที่จะระลึกได้ว่า เวลานี้เราติดนะ อย่างเราเคยไปที่โน่นที่นี้ เราติดแล้วโดยไม่รู้ตัว แต่อาศัยธรรมที่ได้ว่าเรียนมา มาระลึก มาเทียบเคียง มาสังเกตเข้า นี่เราติดแล้ว ได้เริ่มรู้แล้วว่าเราติด แสดงว่าเราติดโดยรู้บ้าง แต่แม้กระนั้นติดโดยไม่รู้ก็ยังมากกว่า

ส. ติดโดยไม่รู้ตัวนี้เร็ว เกือบจะทั้งวันที่สติปฏิฐานไม่เกิด เมื่อสติปฏิฐานเกิด ก็เริ่มเห็นสมุทัยตามความเป็นจริงตามปกติว่ามากแค่ไหน และจะละกันอย่างไรวันเดียว เดือนเดียว ปีเดียว ชาติเดียว เป็นไปไม่ได้

ถ้าคิดถึงพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ๔ อสงไขยแสนกัป จากปุถุชนสู่ความเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ในยามที่ ๓ เมื่ออรุณขึ้นในวันวิสาขะ เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยบารมี การอบรม ๔ อสงไขยแสนกัปที่จะให้เป็นพระโสดาบัน แต่พระองค์สามารถรู้แจ้งถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าหลังจากเป็นพระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี

เพราะฉะนั้น ไม่ใช่เรื่องสิ้นหวัง ยังมีหวัง เมื่อมีความเห็นถูกต้องและมีการประพฤติปฏิบัติอบรมเจริญปัญญาอย่างถูกต้อง

ถ. ขณะที่ยินดีพอใจ และขณะนั้นก็มีความติดด้วย ความยินดีพอใจจะเป็นฉันทะ หรือเป็นโลภะ

ส. ถ้าอกุศลจิตเกิด สามารถรู้ได้ไหมว่า ขณะนั้นเป็นฉันทะหรือเป็นโลภะ

ถ. อกุศลจิตเกิด รู้ไม่ได้ ต้องสติเกิดจึงจะรู้ได้



ส. ถ้าสติปัฏฐานเกิด ก่อนที่จะรู้ว่าเป็นฉันทะหรือเป็นโลภะ จะต้องรู้ลักษณะที่เป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรมเสียก่อน

ถ. จากการศึกษา ฉันทะเกิดกับกุศลก็ได้ อกุศลก็ได้ เพราะว่าเวลาทำกุศล บางทีก็เป็นความยินดีพอใจที่จะกระทำสิ่งนั้น ฉันทะอาจจะมีกำลังเป็นอธิปัตติได้

ส. เพราะฉะนั้น ต้องรู้ลักษณะที่ต่างกันของนามธรรมและรูปธรรม และรู้ลักษณะที่ต่างกันของกุศลจิตและอกุศลจิต จึงจะรู้ว่า ขณะใดเป็นฉันทะที่เกิดกับกุศล ขณะใดเป็นฉันทะที่เกิดกับกุศล





๑๙๓๘

ที่ห้องประชุมตึกสภากาชาดศึกษาฬามกุฎราชวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๓๓



ถ. สภาพที่พอใจ จะเป็นฉันทะ หรือเป็นโลภะ

ส. ขณะนั้นมีเจตสิกเกิดร่วมด้วยเท่าไร และจะรู้อันไหน เลือกได้ไหม
รู้ได้ไหม หรืออยากจะรู้ หรือรู้ว่าเป็นนามธรรมหรือรูปธรรมก่อน เพราะทั้งหมดเพื่อละ
ฆานวิญญูณอยู่ในช่องจุมก ขณะใดที่ได้กลิ่น ขณะนั้นต้องมีรูปกระทบกับ
ฆานปสาท และขณะนั้นก็มีกายปสาทด้วย และมีลมหายใจด้วย มีหลาย ๆ อย่าง
และจะรู้อะไร ถ้าขณะนั้นกลิ่นปรากฏเท่านั้น จะรู้ถึงฉันทะ ความพอใจในกลิ่นนั้นไหม
หรือจะรู้ลักษณะของโลภะ หรือจะรู้ลักษณะของอะไร

เพียงแต่การที่จะรู้ว่า ขณะนั้นเป็นรูป ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล
และสภาพที่รู้กลิ่นขณะนั้นมีอย่างเดียวกันคือรู้กลิ่นเท่านั้น ไม่รู้อย่างอื่นเลย ขณะนั้น
อยากจะรู้ฆานปสาทรูปไหม เพราะว่าก็มีฆานปสาทรูปที่นั่น

เพราะฉะนั้น ก็เป็นเรื่องที่ว่า แม้ว่ามี แต่สิ่งใดปรากฏเป็นอารมณ์ และปัญญา
สามารถระลึกศึกษารู้ลักษณะของสภาพธรรมใด ก็เริ่มรู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้น
จนกว่าความรู้ลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมจะเพิ่มขึ้น แต่ไม่ใช่เป็นเรื่องที่สงสัยว่า
นี่ฉันทะ หรือนี่โลภะ เพราะว่าความสงสัยเป็นความสงสัย จะไม่เป็นปัญญาเลย
และที่ปัญญาจะเกิดจนสามารถรู้ว่าเป็นฉันทะ หรือว่าเป็นโลภะ ก็ต้องภายหลังจาก
ที่สามารถรู้ลักษณะของนามธรรมที่เป็นกุศลว่าต่างกับนามธรรมที่เป็นอกุศล

ถ. ถ้าอาจารย์พูดแค่นี้ ผมก็สบายใจ ผมสบายมาเรื่อยเลย จนกระทั่ง
คุณณรงค์ถาม และท่านอาจารย์ซัก ผมนั่งนิ่งซึ้งเศร้า แยะเลย ตอนที่คุณณรงค์ถาม
ตอนแรกถามฉันทะก่อน และถามความพอใจ อาจารย์ก็ถามว่า อกุศลมีเจตสิกเกิด
ร่วมด้วยกี่ดวง คุณณรงค์ก็ตอบได้ แต่ผมตอบไม่ได้ ผมหมดทางเลย

ส. ไม่ต้องนับ



- ถ. ผมต้องการจะทราบ อย่างนั้นผมแยเลย เปิดตำราไม่ทัน
- ส. คุณณรงค์ก็ตอบว่า มากกว่า ๗ ดวง ๑๐ ดวง แบบนี้ก็บอกได้
- ถ. แต่ผมบอกไม่ได้ ก็หมดหนทางเลยหรือ
- ส. มากกว่า ๗ ดวง บอกได้ไหม
- ถ. ผมคิดว่าผมบอกไม่ได้
- ส. มากกว่า ๗ ดวง แน่نون เพราะว่าจิตที่มีเจตสิกประกอบเพียง ๗ ดวง ได้แก่ ทวิปัญจวิญญาณ ๑๐ ดวงเท่านั้น นอกจากนั้นแล้วมีเจตสิกเกิดร่วมด้วย มากกว่า ๗ ดวง เพราะฉะนั้น รู้แค่ไหน ตอบแค่นั้น
- ถ. รู้เพียงว่า เป็นกุศลหรืออกุศลแค่นั้น
- ส. มีเจตสิกเกิดมากกว่า ๗ ดวง ค่อย ๆ รู้ขึ้น
- ถ. เจตสิกเกิดด้วย ๗ ดวง ตลอดเวลาอยู่แล้ว
- ส. โภกมุลจิตมีเจตสิกเกิดร่วมด้วยมากกว่า ๗ ดวง เท่าไรก็ไปนับเอาเอง แต่มากกว่า ๗ ดวง ก็เป็นคำตอบที่ถูกต้อง
- ถ. หรือเพียงแต่ให้มีสติระลึการู้ว่า เป็นกุศลหรืออกุศล
- ส. มิได้ เพื่อที่จะให้คุณณรงค์ได้ทราบว่า ไม่ใช่คุณณรงค์จะไปสามารถรู้ความต่างกันของฉันทะและโลภะ เพราะถ้าคุณณรงค์สามารถรู้ความต่างกันของฉันทะและโลภะ คุณณรงค์ก็สามารถรู้ความต่างกันของผัสสเจตสิก หรือวิตกเจตสิก หรือวิจาร์เจตสิก เพราะฉะนั้น แล้วแต่อะไรปรากฏ มีสภาพธรรมจริง ๆ และสภาพธรรมมีแน่ ๆ แต่สภาพธรรมใดจะปรากฏกับใคร นี่สำคัญที่สุด ถ้ากับคนอื่นและเราก็อยากจะเป็นอย่างท่านผู้นั้น ขณะนั้นไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา เพราะปัญญาของใครก็ของคนนั้น ปัญญาของท่านพระสารีบุตร ปัญญาของท่านพระมหาโมคคัลลานะ ปัญญาของท่านพระมหากัสสปะ ปัญญาของท่านพระอานนท์ ก็แต่ละอย่าง
- ถ. เหมือนปัญญาของคุณณรงค์ก็ต่างกับปัญญาของชินวุฒิ สมมติว่าผมตอบไม่ได้ แต่ผมเอาอย่างนี้ได้ไหม ถ้าเรามีสติเสียอย่าง มีสติระลึกรู้ ก็จรรู้ว่า



เป็นกุศลหรืออกุศล แค่นี้พอจะช่วยสักขั้นที่ ๑ อย่างต่ำที่สุด ได้ไหม ไม่ถึงขนาดที่ว่ามองแล้วไม่มีทางไปเลย ต้องอีกแสนกัป อะไรอย่างนี้

ส. มีท่านผู้ฟังที่ท่านคงไม่ใช่ชีเกียจ แต่ท่านอาจจะคิดว่า ท่านปัญญาน้อย ท่านก็บอกว่า ปริยัติยาก เรื่องเจตสิกต่าง ๆ เหล่านี้ เพราะฉะนั้น ถ้าเพียงรู้ว่าเป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรมเท่านั้น พอไหม เมื่อจะเอาแค่พอที่จะรู้ว่าเป็นนามธรรมหรือรูปธรรม ก็ได้ความรู้เพียงที่จะรู้ว่าเป็นนามธรรมหรือเป็นรูปธรรมเท่านั้น ใช่ไหม

ถ. ผมนึกว่าไม่เท่านั้น ถ้ารู้จริง ก็เป็นวิปัสสนาญาณขั้นที่ ๑ ไปแล้ว

ส. วิปัสสนาญาณมาจากไหน

ถ. มาจากมีสติ

ส. นี่แข็ง สภาพฐเป็นนามธรรม แข็งเป็นรูปธรรม แล้วอย่างไร

ถ. แล้วก็ได้ละ

ส. บอกให้ละ ละอย่างไร จับทั้งวัน

ถ. เพียงแข็ง ก็ไม่เกิดโรคต่อของแข็งนั้น

ส. แต่ถ้าปัญญาฟังมาก เป็นพหูสูต สามารถรู้ว่า สภาพธรรมนี้เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและมีลักษณะอย่างไร ๆ ที่ฟังพระธรรมเทศนาทั้งหมด ชาติก่อน ๆ ด้วย ไม่ใช่แต่เฉพาะชาตินี้ เมื่ออบรมมาพอแล้ว เพียงได้ฟังและสตรระลึกตรงลักษณะของสภาพนามธรรมและรูปธรรม ก็มีบารมีหรือมีอุปกรณ์ที่จะทำให้ละคลายการยึดถือสภาพธรรมในขณะนั้นได้ ซึ่งทุกคนฟังเข้าใจเรื่องนามธรรมและรูปธรรม แต่ทำไม่ละไม่ได้

อีกท่านหนึ่ง สามารถที่จะค่อย ๆ รู้ ค่อย ๆ ละ หรือบางท่านเพียงฟังคาถา ๔ บท สามารถเป็นถึงพระอรหันต์ได้ หรือบางท่านเป็นพระโสดาบัน ปัญญาเหล่านี้มาจากไหน กว่าจะทำให้มีการแจ่มแจ้งและละคลายได้ ก็ต้องอาศัยการเป็นผู้ฟัง

และผู้ฟังชาติก่อน ๆ ที่ท่านเคยเป็นบัณฑิต เคยรอบรู้ในพระไตรปิฎก ๗ คัมภีร์มามากมาย เมื่อถึงชาตินี้ก็หายไปหมด แต่มีขณะที่สตรระลึก สิ่งที่ว่าหายไปไม่เกิด ยังมีอยู่ที่จะทำให้สามารถปรุงแต่งเป็นความเข้าใจอย่างรวดเร็วเมื่อได้ฟัง



เพราะฉะนั้น แม้แต่การฟังก็จะเห็นได้ว่า บางคนฟังแล้วก็ยังไม่เข้าใจ บางคนฟังแล้วก็เข้าใจช้า แต่บางคนฟังแล้วเข้าใจเร็ว และเข้าใจมาก เข้าใจกว้าง เข้าใจได้ทันที มาจากไหน ก็ต้องอาศัยจากการเคยอบรมมาแล้ว

คุณชินวุฒิก็คือเป็นผู้ที่มีความรู้มากมายหลายอย่างทางโลก เป็นบัณฑิต เป็นดอกเตอร์ชินวุฒิก็คือต้องสะสมมาใช่ไหม คนอื่นจะเป็นอย่างคุณชินวุฒิก็คงไม่ได้ ในทางนั้น ๆ ถ้าไม่ได้สะสมมาอย่างนั้น ๆ ดิฉันก็เป็นไม่ได้ ต้องสะสมมาทั้งนั้น ไม่ว่าใครจะเก่งทางไหน ก็ต้องสะสมมาทางนั้น ใครถ่ายรูปรูปร่าง ใครเล่นดนตรีเก่ง ใครวาดรูปรูปร่าง ใครร้องเพลงเก่ง ก็ต้องเป็นการสะสมทั้งหมด ใครมีปัญญามาก จะให้เกิดเองไม่เหมือนอย่างอื่น เป็นไปได้ไหม ในเมื่ออย่างอื่นก็ต้องอบรมทั้งนั้น สะสมทั้งนั้น และจะให้รู้เพียงนามธรรมกับรูปธรรม ๒ คำเท่านั้น เป็นไปไม่ได้ ที่จะละกิเลส

ถ. เรื่องการสะสม ผมเชื่อว่า ทุกท่านที่นั่งในห้องนี้คงไม่รู้ว่าคุณได้สะสม มากี่แสนกัป แต่ต้องมีแน่ ๆ ไม่อย่างนั้นไม่มานั่งอยู่ที่นี่ และที่ผมออกมา ผมจะมาขอ กำลังใจจากท่านอาจารย์เท่านั้นเอง คือ ผมจำไม่ได้ จะไหวไหม ท่านอาจารย์ก็บอกว่า ไม่เป็นไร ค่อยเป็นค่อยไป

สุ. ตราบใดที่ฟังพระธรรม ความเข้าใจมี และเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และเป็นปัจจัยให้เกิดโยนิโสมนสิการ แทนที่เราจะคิดปรุงแต่งเรื่องอื่น ก็จะมีปัจจัย ทำให้คิดพิจารณาสภาพธรรม เพราะว่าวันหนึ่ง ๆ ทุกคนอดคิดไม่ได้ ก่อนฟังธรรม คิดเรื่องอื่น คิดเรื่องกีฬา คิดเรื่องสารพัด แต่ฟังธรรมแล้ว วันนี้อาจจะเกิดนึกถึง ธรรมที่ได้ฟัง และคิดพิจารณาจนกระทั่งเป็นความเข้าใจขึ้น เป็นความแตกฉาน ยิ่ง ๆ ขึ้น เป็นอุปการณ เป็นบารมีที่จะทำให้เห็นจริง ๆ ว่า เป็นสภาพธรรมแต่ละอย่าง ซึ่งเป็นการละลายสัkkายาทิฏฐิ

ถ. คนที่ตั้งใจเข้าจนเย็นย่ำมาก จะมีอุปายอะไรที่ทำให้มีสติปัญญาดีขึ้น ๆ จะทำอย่างไรดี เพราะว่าเวลาทุกวินาทีไปทางการงานหมด



ส. อย่าห่วง เพราะว่าห่วงก็คือห่วง และยิ่งห่วงต่อไปอีก จะไม่หมดห่วง เพราะความห่วง

ถ. ถ้าหากเราไม่โยนิโส ทุกๆ นาทีก็อยู่กับการงานไปหมด

ส. เราอาจจะคิดว่า เราโยนิโส แต่ความจริงสภาพธรรมแต่ละขณะที่จะเกิด เป็นไปตามเหตุปัจจัย ขณะที่ยุ่งๆ อकुศลทั้งหลายก็มีปัจจัยเกิดขึ้น ถ้าเป็นผู้ที่มีสติ อบรมเจริญมาแล้วทีละเล็กทีละน้อย สติสามารถเกิดระลึกได้บ้าง อย่างแข็งขณะนี้ ระลึกได้ เป็นสติสัมปชัญญะปกติ ...

ถ. ไม่เคยเลยทั้งวัน

ส. ไม่เคย คือ เรื่องยังไม่เคย แต่ต่อไปจะเกิดได้ อย่าห่วง ยิ่งห่วงก็ยิ่ง เป็นทุกข์ ไม่เคยคิดว่าห่วงจะทำให้หายห่วง แต่ต้องเป็นปัญญาที่รู้ว่า สภาพธรรมทั้งหลายต้องเกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย เมื่อมีการฟังธรรม มีศรัทธา มีฉันทะ ไม่ทอดทิ้ง ไม่ละเลย ปัญญาก็จะค่อยๆ สะสมไป และสภาพธรรมทั้งหลายก็ ทราบแล้วว่า มีรูปขันธ์ มีเวทนาขันธ์ มีสัญญาขันธ์ มีสังขารขันธ์ มีวิญญาณขันธ์ สังขารขันธ์ก็เป็นสังขารขันธ์ สติเป็นสังขารขันธ์ ปัญญาเป็นสังขารขันธ์ โลภะเป็นสังขารขันธ์ โทสะเป็นสังขารขันธ์ ล้วนแต่เป็นสังขารขันธ์ เราจะไปทำอะไรได้นอกจากรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ไม่ใช่ทำ แต่รู้ เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้น ค่อยๆ เป็น ค่อยๆ ไป

ถ. คราวที่แล้วท่านอาจารย์ได้บรรยายถึงสักกายทิฏฐิ จะจะได้ด้วยการ ถึงพร้อมด้วยการเห็นทุกข์ ทุกข์ในที่นี้หมายถึงทุกข์อริยสัจจ์ คือ สภาพธรรมที่เกิดดับ ยกเว้นพระนิพพาน ใช่ไหม

ส. ใช่

ถ. สมุทัยอริยสัจจน์ั้น สภาพธรรมคือโลกเจตสิก อาจารย์ยกตัวอย่างว่า จะอ่านหนังสือ ยื่นมือไปจะหยิบหนังสือก็เป็นสมุทัยแล้ว สงสัยว่า เพียงยื่นมือไป หยิบหนังสือ สมุทัยนั้นเป็นเหตุของทุกข์คือการเกิดดับอย่างไร เพราะทราบมาว่า สมุทัยก็คือเหตุแห่งทุกข์ ไม่เข้าใจตรงนี้



ส. ขณะนี้มีสภาพธรรมที่เกิดขึ้นแล้วดับไปแต่ไม่มีใครรู้ คือ ไม่ได้ประจักษ์ลักษณะของทุกขอริยสัจจะ และในขณะเดียวกันสภาพธรรมที่เกิดขึ้นก็มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งจึงเกิด และเหตุปัจจัยก็มีมากมายหลายเหตุปัจจัย แต่ปัจจัยที่เป็นสมุทัยได้แก่ โลภะ อันนี้ยังไม่เห็นแน่ ๆ เพราะแม้ในขณะที่สภาพธรรมเกิดและดับก็ยังไม่เห็น เพราะฉะนั้น ที่จะให้เห็นสมุทัยก็เห็นไม่ได้ ต่อเมื่อใดเห็นลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล และรู้ปัจจัยอื่น ๆ แล้ว จึงจะเห็นได้ว่า โลภะนั้นเองเป็นสมุทัย แต่ก่อนที่จะเห็นว่าโลภะเป็นสมุทัย ต้องเห็นโลภะก่อน และไม่ใช่เห็นโดยชื่อ เพราะโดยชื่อสามารถที่จะบอกได้ว่า มีโลภมุลจิตที่ดวงและมีโลภเจตสิกเกิดกับโลภมุลจิต

แม้ในขณะนี้เอง มีโลภมุลจิตใหม่ บอกได้ตามตำรา แต่ความจริงแล้ว ถ้ามีสติสัมปชัญญะขณะใด สามารถรู้ได้ในวันหนึ่ง ๆ ว่า ขณะใดที่ไม่เป็นกุศลจิต และไม่ใช่โทสมุลจิต ไม่ใช่โมหมุลจิต ถ้าเป็นผู้ที่ศึกษาละเอียดกว่านั้นก็รู้ดีกว่า ขณะใดที่ไม่ใช่วิบากจิต ไม่ใช่กิริยาจิต ขณะนั้นเป็นโลภมุลจิต และการที่จะรู้จักโลภมุลจิตที่ไม่รู้เพียงชื่อ ก็โดยการเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน

ที่ว่าเป็นผู้มีปกติเจริญสติปัฏฐาน คือ ไม่ใช่มีความตั้งใจ ไม่ใช่มีความจงใจ ไม่มีความตั้งใจที่จะให้ไม่มีโลภะ ให้เป็นสมาธิจะได้เห็นอะไร ๆ ถ้าโดยลักษณะนั้นจะไม่เห็นสมุทัยคือโลภะ เพราะฉะนั้น การเป็นผู้มีปกติเจริญสติ หมายความว่า ขณะหนึ่งขณะใดในชีวิตประจำวัน อาจจะอยู่บ้าน หรือไปธุระ ทำกิจการงาน กำลังสนทนา กำลังอ่านหนังสือพิมพ์ กำลังดูโทรทัศน์ หรือกำลังทำอะไรก็แล้วแต่ ซึ่งเป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ และสติเกิด เกิดตามธรรมดา ตามปกติ ขณะนั้นจะรู้ได้เลยว่า เป็นโลภมุลจิตแน่ ๆ ในขณะที่กำลังต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่กำลังกระทำอยู่ในขณะนั้น

เริ่มรู้ลักษณะของโลภะ แต่ยังไม่เห็นว่าเป็นสมุทัย จนกว่าจะรู้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกิดร่วมกัน จึงรู้ว่า トラバใดที่ยังมีโลภะอยู่ トラバนั้นยังมีเหตุที่จะให้เกิดทุกข์อยู่



ถ. ทุกขอริยสัจจ์ ได้แก่ สภาพธรรมที่เกิดดับ สมุทัยอริยสัจจ์ ได้แก่ โลกเจตสิก ซึ่งโลกเจตสิกก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดดับด้วย จะไม่จัดว่า สมุทัยอริยสัจจ์ ก็เป็นทุกขอริยสัจจ์ด้วยหรือ จะเป็นการซ้ำซ้อนของอริยสัจจ์หรือเปล่า

สุ. เป็นการทรงแสดงสภาพของปรมัตถธรรม แม้โลกเจตสิกหรือโลกมูลจิต ก็เป็นสังขารธรรม เป็นสังขตธรรม มีปัจจัยเกิดขึ้นและดับไป แต่ถ้าจะแยกสังขตธรรม ทั้งหมดออกมา ในบรรดาสังขตธรรมทั้งหลายนั้นสังขตธรรมใดเป็นสมุทัย ก็มีโลภะ และอวิชชา แต่ทรงแสดงโลภะอย่างเดียว ซึ่งก็รวมถึงอวิชชาด้วย เพราะว่าโลภะ จะเกิดโดยไม่มีอวิชชาไม่ได้ ถ้ามีแต่เพียงอวิชชาเฉย ๆ ก็ไม่ได้ต้องการอะไร เพียงแต่ไม่รู้เท่านั้นเอง ไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ แต่ไม่มีพืชเชื้อที่เป็น ความต้องการ ที่มีความชวนชวน เพราะฉะนั้น โลภะจึงเป็นสมุทัย

ถ. และพระอรรถกถาจารย์ท่านก็จำแนกทุกขอริยสัจจ์ไว้ว่า ได้แก่ โลภียจิต ๘๑ เจตสิก ๕๑ ยกเว้นโลภะ และรูป ๒๔ เป็นทุกขอริยสัจจ์ ไม่เข้าใจว่า ทำไมท่าน ไม่รวมโลกุตตรจิต ๘ ซึ่งก็เป็นสภาพธรรมที่เกิดดับ เป็นทุกขอริยสัจจ์ด้วย

สุ. โดยนัยเดียวกัน คือ ผู้ที่อบรมเจริญสติปัฏฐานที่จะรู้ทุกข์ ไม่มี โลกุตตรจิตเกิดในขณะนั้น เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ว่ามีโลกุตตรจิตเกิดบ่อย ๆ เรื่อย ๆ ที่จะ ให้พิจารณาจนกระทั่งเห็นการดับไปของโลกุตตรจิต ไม่มีมรรคจิตผลจิตเกิดสำหรับ จะให้พิจารณา เพราะฉะนั้น จึงไม่รวมอยู่ในทุกขสัจจ์

ในคราวก่อนมีผู้สงสัยเรื่องจะเชื่อดีหรือไม่เชื่อดี ในเรื่องตายแล้วจะเกิดอีกไหม และก็มีความเห็นต่าง ๆ กัน แสดงให้เห็นว่า ถ้าขณะนี้ยังไม่รู้ว่าอะไรเกิด กำลังเห็นนี้ ยังไม่รู้จริง ๆ ว่าอะไรเกิด กำลังได้ยินก็ยังไม่รู้ว่าอะไรเกิด กำลังคิดนึกก็ยังไม่รู้ว่าอะไรเกิด และจะไปนึกคิดเรื่องเกิด เรื่องตายของอะไร ในเมื่อแม้ในขณะนี้จริง ๆ ก็ยังไม่รู้ว่า อะไรกำลังเกิด

แต่ถ้าได้ศึกษาจนกระทั่งเข้าใจสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลังเกิดดับในขณะนี้ พร้อมทั้งเหตุปัจจัย ก็จะสามารถรู้ได้ว่า ขณะนี้ที่เกิด เกิดเพราะปัจจัยอะไร เพราะฉะนั้น เวลาที่จิตเกิดและดับไปทำให้ได้ชื่อว่าตาย สิ้นชีวิต สิ้นสุดสภาพ



ความเป็นบุคคลนี้ แต่ก็มีปัจจัยที่จะทำให้ขณะจิตต่อไปเกิดขึ้น และถ้ารู้ปัจจัยที่จะทำให้เกิดแต่ละขณะจิตเกิดก็ย่อมรู้ว่า แม้ขณะนี้ ก็มีปัจจัยที่จะให้จิตขณะนี้เกิด ฉะนั้นใดเวลาที่จิตติดดับซึ่งก็เป็นจิตประเภทหนึ่งอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นและดับไปเหมือนจิตดวงอื่น ๆ นั้นเอง เพราะฉะนั้น เมื่อจิตติดเกิดขึ้นและดับไป ก็ยังมีปัจจัยที่จะทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดสืบต่อ เป็นของธรรมดา

มีท่านผู้ฟังโทรศัพท์มาถามว่า กรรมจะติดตามมาได้อย่างไร เพราะท่านเข้าใจว่า เมื่อเกิดเป็นบุคคลใดในชาติก่อนกระทำการกรรมใดไว้ จิตติดก็ทำให้สิ้นสภาพความเป็นบุคคลนั้น และมีกรรมที่ทำให้ปฏิสนธิจิตเกิดเป็นบุคคลใหม่ เมื่อเป็นบุคคลใหม่แล้ว กรรมก่อน ๆ ที่ได้กระทำไว้จะติดตามมาให้ผลได้อย่างไร

นี้ก็เหมือนกัน ถ้าเข้าใจเรื่องสภาพธรรมในขณะนี้ที่กำลังเกิดดับ และแต่ละขณะก็มีปัจจัยจึงเกิด เมื่อดับไปแล้วก็มีปัจจัยที่จะให้จิตขณะต่อไปเกิดขึ้น ก็จะไม่มีความสงสัยอะไรเลยในเรื่องของกรรมที่จะติดตามมา หรือจะติดตามในชาติต่อ ๆ ไป เพราะถ้าเอาชื่อออกว่า คนนั้นตาย คนนี้ตาย เอาชื่อออกให้หมด ไม่มีชื่อเลย ก็มีแต่จิต เจตสิก รูป ซึ่งเกิดดับเพราะเหตุปัจจัยเท่านั้นจริง ๆ

เมื่อวานนี้มีจิต เจตสิก รูปซึ่งเกิดเพราะเหตุปัจจัยและดับไป เมื่อก็ก็มีจิต เจตสิก รูปซึ่งเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและดับไป ใครสามารถยับยั้งจิตเมื่อวานนี้ไม่ให้มีจิตต่อ ๆ ไปเกิดขึ้นได้





๑๙๓๙

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๓



ถ้ายังยับยั้งจิตเมื่อวานนี้ให้ไม่มีจิตวันนี้เกิดต่อได้ ก็สามารถตายแล้วไม่ต้องเกิด แต่ไม่มีใครยับยั้งได้เลย ในขณะที่กำลังนั่งฟัง มีจิตกำลังเกิดดับตามเหตุตามปัจจัย ใครจะพยายามหยุดให้จิตที่ดับแล้วไม่ให้มีจิตอื่นเกิดต่อได้ไหม ก็ไม่ได้ เพราะว่า จิตที่เกิดต่อเกิดเพราะเหตุปัจจัย เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นจุติจิต ก็เป็นของธรรมดา

เรื่องของกรรม ถ้าเอาชื่อออกก็หมายความว่า กรรมซึ่งสะสมสืบต่ออยู่ในจิต เมื่อพร้อมด้วยปัจจัยที่จะให้ผลทำให้วิบากจิตเกิดเมื่อไร วิบากจิต คือ เห็นในขณะนี้ ก็ต้องเกิด ได้ยินในขณะนี้ก็ต้องเกิด ถ้ามีการกระทบสัมผัสสิ่งที่เย็นหรือร้อน อ่อนหรือ แข็งในขณะนี้ สภาพของจิตที่รู้เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็งในขณะนี้ก็ต้องเกิด โดยที่ไม่มีการยับยั้งได้

เพราะฉะนั้น ถ้าเข้าใจสภาพธรรมในขณะนี้ และรู้เหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดสภาพธรรมในขณะนี้ ก็หมดความสงสัยในเรื่องสมมติบัญญัติ ในเรื่องตายแล้วเกิด เพราะว่ายังยับยั้งเหตุปัจจัยไม่ได้ แต่สามารถอบรมเจริญปัญญา รู้ลักษณะของ สภาพธรรมจนดับความสงสัยและความไม่รู้ในลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล จนกระทั่งดับกิเลสได้เป็นสมุจเฉทเป็นพระอรหันต์บุคคลได้ตามลำดับขั้น

และเมื่อถึงความเป็นพระอรหันต์ พระอรหันต์เองก็ไม่สามารถยับยั้งไม่ให้ วิบากจิตเกิด เพราะว่าวิบากจิตเป็นผลของกรรมที่ได้กระทำแล้ว เพราะฉะนั้น เมื่อบรรลุความเป็นพระอรหันต์แล้ว ก็ยังต้องมีชีวิตต่อไป เพราะว่ายังมีปัจจัยที่จะทำให้ จิตเจตสิกเกิดดับสืบต่อ จนกว่าจะถึงจุติจิตของพระอรหันต์ซึ่งเป็นการปรินิพพาน คือ การดับโดยรอบ ไม่มีการเกิดขึ้นอีกเลย



ก็เป็นไปตามเหตุปัจจัยทั้งนั้น คงไม่มีใครคิดพยายามทำให้จิตขณะต่อไปไม่เกิดใหม่ เกิดแล้วอยู่ตลอดเวลาเพราะเหตุปัจจัย ข้อสำคัญ คือ เมื่อทราบอย่างนี้ จิตที่จะเกิดที่ไม่ใช่วิปากจิต จะเป็นกุศลหรืออกุศล นี่เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะว่า วิปากจิตเป็นผลของกรรมที่ได้ทำแล้ว แต่เมื่อได้รับผลของกรรม คือ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย จิตเป็นกุศลหรืออกุศล ที่จะสะสมสืบต่อไป และเป็นกุศลที่ประกอบด้วยปัญญา หรือไม่ประกอบด้วยปัญญา และปัญญาก็มีหลายชั้น ตั้งแต่ขั้นการฟังพระธรรม การพิจารณา การเข้าใจ

การที่สติสัมปชัญญะจะเกิดพิจารณาสภาพธรรมที่เกิดกับตนถูกต้องตามความเป็นจริงว่า ขณะใดเป็นกุศล ขณะใดเป็นอกุศล มีความเพียร มีความตั้งใจ มีความจริงใจที่จะเจริญกุศล และยังคงเป็นกุศลประกอบด้วยปัญญา รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏพร้อมสติสัมปชัญญะที่ละเอียดที่ละน้อย ๆ จนกว่าจะรู้ชัดในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

นี่เป็นสิ่งที่ได้กล่าวถึงอยู่เสมอ เพราะว่าสภาพธรรมที่กำลังปรากฏจริง ๆ และถ้ามีพระธรรมที่จะเกื้อกูลให้สติระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ในขณะนี้ ก็เป็นประโยชน์สูงสุดของการฟังพระธรรม ไม่ว่าจะฟังพระธรรมเรื่องใด ๆ ทั้งสิ้น จะเป็นเรื่องที่ละเอียดลึกซึ้งอย่างเรื่องของปัจจัยต่าง ๆ หรือจะเป็นเรื่องของกรรม เป็นเรื่องของกุศลจิต อกุศลจิต เป็นเรื่องของอกุศลเจตสิก หรือโสภณเจตสิกก็ตาม ประโยชน์สูงสุด คือ เพื่อเป็นสังขารขั้นให้สติระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้

อย่างทางตาขณะนี้ ขอให้ระลึกอยู่เสมอว่า สิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสิ่งที่มีความจริงแน่ ๆ ขณะนี้ แต่ขณะใดที่ไม่พิจารณา ไม่ประกอบด้วยสติสัมปชัญญะก็จะไม่รู้ว่าเป็นภาพจริงแล้วสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสีสันต่าง ๆ ลวงให้เห็นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นภาพลวงตา

เวลานี้มีแต่สีสันวัณณะต่าง ๆ ที่กำลังปรากฏ แต่สีสันต่าง ๆ ขณะนี้เองเป็นภาพลวงตาที่ทำให้เห็นเป็นคน เป็นวัตถุ เป็นสิ่งต่าง ๆ ตามการคิดนึก จนกว่าจะ



รู้จัก ๆ ว่า เป็นความคิดในเรื่องของสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา เพียงปรากฏ หลังจากนั้นแล้ว คิด

ภาพลวงตา เกิดจากความคิดทั้งหมด จะเห็นเป็นคนชรา หรือในสมัย พระผู้มีพระภาคก็เห็นเป็นท่านพระมหาโมคคัลลานะ ท่านพระสารีบุตร ความจริงแล้ว สิ่งทีปรากฏทางตา เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เพราะฉะนั้น จนกว่าจะระลึกบ่อย ๆ เนื่อง ๆ และพิจารณาจนกระทั่งชินกับลักษณะของสภาพคิดว่า ทั้งหมดในวันหนึ่ง ๆ เป็นเรื่องของความคิด

สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เกิดดับอย่างรวดเร็วมากจนกล่าวได้ว่า เพียงกระทบปรากฏแล้วดับเลย แต่ ภาพลวงตาอยู่นานเพราะจิตเท่านั้นซึ่งนึกคิดปรุงแต่งต่าง ๆ จนกว่าปัญญาจะค่อย ๆ ละคลายการไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ความไม่รู้มีมาก ถ้าไม่ศึกษาให้เข้าใจลักษณะของ สภาพธรรมจริง ๆ ว่า ปัญญาจะต้องรู้อะไร และการที่ปัญญาจะรู้อย่างนั้นได้ จะต้อง เกิดจากการฟัง การพิจารณา และการค่อย ๆ อบรมอย่างไร

ถ้าไม่เป็นไปในลักษณะนี้จะทำให้เป็นผู้ที่ยึดถือในศีลวัตร คือ สีลพตปราคมาส ลูปคาลาในข้อปฏิบัติที่ผิด หรือมีความเลื่อมใสในศีล ในวัตร ในกิริยาอาการที่ปรากฏ เพียงภายนอก แต่ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญาให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ จริง ๆ เพราะฉะนั้น สีลพตปราคมาสจะละได้ด้วยการเห็นมรรคและการเห็น พระนิพพาน

เป็นเรื่องที่ละเอียดมากที่จะดับสีลพตปราคมาส ด้วยเหตุนี้ที่ฟังอื่นจึงไม่มี เพราะไม่ทำให้รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่สามารถทำให้ดับทุกข์ได้ เป็นสมุจเฉท มีพระรัตนตรัยเท่านั้นที่จะทำให้สามารถเกิดปัญญาค่อย ๆ พิจารณา และรู้ความจริงของสภาพธรรมได้

ข้อความต่อไปตอนหนึ่งมีว่า



พระโสดาบันไม่ทำกรรมที่ไปสู่อบายแล้ว แม้อย่างนั้นพระโสดาบันผู้ถึงพร้อมด้วยทัสสนะ แม้อยู่ด้วยความประมาท ก็ไม่มีการปกปิดกรรมที่ทำมาแล้ว

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า

ดูกร ภิกษุทั้งหลาย เด็กอ่อนนอนหงายเอามือเอาเท้าเหยียบถ่านไฟ ย่อมหดกลับจับปล้นฉันทใด ดูกร ภิกษุทั้งหลาย ถึงแม้ว่าพระโสดาบันต้องอาบัติเห็นปานนี้ การออกจากอาบัติเห็นปานนั้นย่อมปรากฏ ที่นั่นแหละพระโสดาบันย่อมริบแสดงเปิดเผย ทำให้ง่ายในพระศาสนา หรือในเพื่อนสหพรหมจารีผู้เป็นวิญญูชน ครั้นแล้วก็สำรวจมรรคต่อไป นี่เป็นธรรมดาของบุคคลผู้ถึงพร้อมด้วยทิวฏฐิ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน

อาบัติที่พระอริยบุคคลต้อง คือ ลิกขาบทที่ทรงบัญญัติว่าเป็นโทษ เป็นปณัตติวัชชะ ซึ่งไม่ใช่เป็นอกุศลกรรม แต่เป็นการประพฤติปฏิบัติที่ไม่สมควร แม้ไม่ใช่การฆ่าสัตว์ ไม่ใช่การลักทรัพย์ ไม่ใช่การเบียดเบียนบุคคลอื่นให้เดือดร้อน แต่เป็นปณัตติวัชชะ เป็นลิกขาบทที่พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติสำหรับผู้ที่อุปสมบท เพราะฉะนั้น ก็มีลิกขาบทเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่พระโสดาบันท่านต้องอาบัติบ้าง แต่ไม่ใช่อาบัติที่จะเป็นโทษให้ไปสู่อบายภูมิ และทิวฏฐิที่นี้หมายความว่าถึงสัมมาทิวฏฐิ เป็นทิวฏฐิของพระอริยบุคคลผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นสรณะจริง ๆ

ข้อความสั้น แต่แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการเห็นโทษของตนเอง ซึ่งพระโสดาบันเมื่อท่านได้กระทำผิดแล้ว ท่าน ริบแสดง เปิดเผย ทำให้ง่ายในพระศาสนา หรือในเพื่อนสหพรหมจารีผู้เป็นวิญญูชน

ถ้าเป็นคนที่ไม่เห็นความสำคัญของการเห็นโทษของตนเอง อาจจะคิดว่าทำไมต้องให้คนอื่นรู้โทษที่ได้กระทำแล้ว แต่ความจริงเพื่อจะได้สำรวจมรรคต่อไป เพราะว่ากิเลสมีมากมาย ถ้าไม่มีการกระทำอย่างนี้ ประเดี๋ยวก็ล่องอีก ๆ ได้ แต่ถ้าเป็นผู้ที่รู้ตัวตัวเอง มีสติสัมปชัญญะ ขณะใดที่อกุศลจิตเกิด สติสัมปชัญญะก็สามารถรู้ทันทั่วทั้ง ที่ ซึ่งบางท่านนานทีเดี๋ยวก็ว่าจะรู้สึกว่าเป็นอกุศลเสียแล้ว แต่บางท่านรู้สึกได้เร็ว และเมื่อรู้สึกแล้วการกระทำก็ต่างกัน สำหรับพระโสดาบันทั้งหลาย ย่อมริบแสดง เปิดเผย ทำให้ง่าย ครั้นแล้วก็สำรวจมรรคต่อไป แต่ถ้าตนเอง



ไม่เห็นว่าเป็นโทษ ก็ไม่มีการขัดเกลา ไม่มีการละคลาย นี่เป็นความสำคัญที่สุด

ที่ทุกท่านมีพระธรรมเป็นสรณะ ก็เพื่อจะได้เห็นโทษ เห็นกิเลสของตนเอง เพราะว่าคนอื่นจะชี้โทษให้ได้ไหม ไม่มีใครทราบ ท่านผู้ใดได้กระทำความผิดที่ผิดอย่างไรบ้าง มีอกุศลจิตอย่างไรบ้าง แต่พระธรรมที่ได้รับฟังทุกวัน ๆ แสดงความละเอียดของสภาพจิต และชี้ให้เห็นว่า อกุศลเป็นโทษอย่างไร กุศลต่างกับอกุศลอย่างไร และอกุศลมีมากมายโดยละเอียดเป็นประเภท ๆ อย่างไร เพราะถ้าไม่ทรงแสดงให้ละเอียดซึ่งเป็นชีวิตประจำวันจริง ๆ บางท่านแม้เป็นอกุศลจิตหรือแม้ทำอกุศลกรรมก็ไม่รู้ว่าเป็นอกุศลจิต เป็นอกุศลกรรม แต่อยากจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม

นี่เป็นสิ่งที่จะต้องพิจารณาละเอียดจริง ๆ อยากจะรู้แจ้งอริยสัจธรรม อยากจะเป็นพระโสดาบัน อยากจะหมดกิเลส ก็ต้องรู้ว่า พระโสดาบันท่านเป็นผู้ที่ถึงพร้อมด้วยสัมมาทิฐิ คือ ความเห็นถูกในกุศลและอกุศลของตนเอง มิฉะนั้นท่านจะขัดเกลาความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม หรือความเห็นผิด ความเข้าใจผิดในอกุศลทั้งหลายไม่ได้

เพราะฉะนั้น พระโสดาบันทั้งหลาย ท่านเห็นโทษของตนเองฉันใด ผู้ที่ใครจะดับกิเลส ต้องการที่จะรู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบัน ก็ต้องเริ่มที่จะเห็นโทษของตนเองก่อน เช่นเดียวท่านเหล่านั้นเหมือนกัน

ต่อจากนั้น พระผู้มีพระภาคทรงแสดงคุณของปริยัติธรรม ซึ่งพระอริยสาวกทั้งหลายอาศัยแล้วจึงถึงความเป็นสังฆมัตถะเมื่อบรรลุโลกุตตรธรรม และต่อจากนั้น ทรงแสดงคุณของโลกุตตรธรรม คือ พระนิพพาน

ทุกท่านที่จะเกิดปัญญา จะเห็นได้ว่า ปัญญาทั้งหมดที่เกิดขึ้นต้องมาจากปริยัติธรรม พระอริยสาวกทั้งหลายอาศัยแล้วจึงถึงความเป็นสังฆมัตถะ จะไม่มีใครสักคนหนึ่งซึ่งกล่าวว่า ปัญญาที่ได้มา ที่ได้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรม ที่สามารถประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมนั้น ไม่ได้เกิดจากการฟังพระธรรม ไม่สามารถกล่าวอย่างนี้ได้



เพราะฉะนั้น ทุกท่านเกิดมาแล้ว และเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันแต่ละวัน ก็หมุนเวียนเปลี่ยนไปตามเหตุตามปัจจัยต่าง ๆ กัน ขอให้สังเกตชีวิตที่เหมือนอยู่ไปวันหนึ่ง ๆ โดยที่ไม่รู้เลยว่าอะไรจะเกิดขึ้น

เหตุการณ์เมื่อวานนี้ ผ่านไปแล้ว และเหตุการณ์วันนี้ก็ไม่เหมือนเมื่อวานนี้ และกำลังจะหมดสิ้นไปอีก และพรุ่งนี้ก็เป็นเหตุการณ์ใหม่อีก เป็นเรื่องใหม่อีก ผู้ที่เห็นคุณของพระรัตนตรัย มีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ ย่อมไม่ขาดการฟังพระธรรมซึ่งเป็นปริยัติธรรม มิฉะนั้นแล้ว ชีวิตวันหนึ่ง ๆ ก็อยู่ไป ๆ โดยไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริง

ข้อสำคัญที่สุดสำหรับผู้ฟังพระธรรมและศึกษาพระธรรม คือ ต้องรู้ว่าเพื่อน้อมประพฤติปฏิบัติตามเท่าที่สามารถจะกระทำได้ อย่าเป็นผู้ที่เพียงฟัง คงจะต้องกล่าวถึงบ่อย ๆ ว่า ขออย่าได้เป็นผู้ที่เพียงฟัง แต่ต้องฟังเพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติตาม จึงเชื่อว่าเป็นผู้ที่เคารพในพระธรรมจริง ๆ ถ้าฟังแล้วไม่เชื่อ ไม่ปฏิบัติตาม ไม่เห็นว่าเป็นประโยชน์ ย่อมไม่เชื่อว่าเป็นผู้ที่เคารพในพระธรรม

เพราะฉะนั้น เมื่อได้กล่าวถึงพระรัตนตรัยแล้ว ก็ควรที่จะได้พิจารณาถึงไม่ควรประมาทในการมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะจริง ๆ คือ ต้องพิจารณาว่า มีความนอบน้อมในพระรัตนตรัยจริง ๆ หรือไม่ ซึ่งส่วนใหญ่ในยุคนี้ผู้ที่ไม่ได้ศึกษาพระธรรม จะมีสมมติสงฆ์เป็นสรณะ แต่ตามความเป็นจริงสังฆรัตนะไม่ใช่สมมติสงฆ์ แต่เป็นปรมาตตสงฆ์ คือ เป็นพระอริยบุคคลผู้รู้แจ้งอริยสัจธรรมแล้ว

ถ้าไม่สามารถรู้ว่า ใครเป็นพระอริยบุคคลที่เป็นสังฆรัตนะ ที่เป็นสรณะก็มีหนทางเดียว คือ ฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมก่อน โดยไม่เลือกว่าฟังจากใคร ไม่จำเป็นต้องเป็นพระเถระ แม้เป็นเด็ก เป็นผู้ใหญ่ เป็นชาย เป็นหญิง ผู้ที่เคารพในธรรม ฟังพระธรรม ไม่ใช่กำลังฟังเด็ก ไม่ใช่กำลังฟังผู้ใหญ่ ไม่ใช่กำลังฟังผู้ชาย ไม่ใช่กำลังฟังผู้หญิง แต่เป็นผู้ที่มีความเคารพนอบน้อมในพระธรรม จึงฟังพระธรรม

ถ้าเป็นอย่างนี้จริง ๆ จะทำให้มีความเข้าใจในธรรมที่ได้ฟัง เพราะไม่ได้เลือกหรือคิดว่าต้องฟังแต่ท่านผู้นั้น หรือท่านผู้นี้ แต่ถ้าไม่เข้าใจพระธรรม ก็ยังไม่พ้นจาก



สัลลพตปราคาส คือ ยึดถือศีลบ้าง ยึดถือความประพฤติทางกายที่ปรากฏบ้าง และเข้าใจว่าบุคคลนั้นเป็นสรวณะ เพราะว่าไม่ได้ศึกษาพระธรรม จึงไม่มีพระรัตนตรัยเป็นสรวณะจริง ๆ

ถ. เรื่องการฟังธรรม ต้องเลือกฟังที่ถูกต้อง สงสัยว่า จะเลือกได้อย่างไร เพราะก่อนหน้านี้เราก็ไม่รู้จักรว่าธรรมคืออะไร พระท่านเทศน์ ต้องฟังลูกเดียว บางรูปก็เทศน์อย่างนั้น บางรูปก็เทศน์อย่างนี้ บางทีก็ขัดกัน เราจะทำอย่างไร

สุ. สภาพธรรมปรากฏจริง ๆ และพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้ทรงบำเพ็ญพระบารมีเพื่อที่จะตรัสรู้แค่ศีล ๕ หรือความประพฤติเบื้องต้นที่ดีงาม แต่ทรงตรัสรู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ ตามความเป็นจริง และทรงแสดงหนทางที่จะดับกิเลส แม้แต่คำที่ได้ยินได้ฟังบ่อย ๆ เช่น คำว่า รูปธรรม นามธรรม อนัตตา สังขารไม่เที่ยง เกิดดับ ถ้ามีคำที่ทำให้เข้าใจขึ้น นั่นเป็นพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง แต่ถ้าไม่สามารถทำให้เกิดปัญญาเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมในขณะนี้ตามความเป็นจริง ก็ไม่ใช่พระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง โดยเฉพาะในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติที่จะอบรมเจริญปัญญา เป็นเรื่องละเอียด

ถ. ตรงนี้เป็นเรื่องละเอียด รู้สึกหนักใจว่า จะเลือกฟังจากตรงไหน

สุ. ฟังเรื่องสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ที่กำลังปรากฏ ให้เข้าใจขึ้น

มีท่านผู้ฟังท่านหนึ่ง ท่านไปสู่สำนักที่มีการปฏิบัติที่มีการอบรมเข้มงวดระยะเวลา ๑๕ วัน เมื่อท่านกลับมาก็บอกว่าได้ประโยชน์ ก็เรียนถามท่านถึงผลที่ได้จากการไปปฏิบัติเข้ม ท่านก็บอกว่า ท่านถามผู้ที่มีความรู้ในพระอภิธรรม ท่านผู้นั้นก็บอกว่า ถูกแล้ว แต่ไม่ใช่ปัญญาของผู้ที่ไปเข้าการอบรมเข้มเลย ต้องถามบุคคลอื่น มีบุคคลอื่นอ้างอิงว่าถูกแล้ว แต่ท่านผู้นั้นจะรู้ได้อย่างไรว่า ถูกผิดอย่างไร ในเมื่อไม่ใช่ความเข้าใจของท่านเอง ไม่ใช่เป็นปัญญาของท่านเอง





๑๙๔๐

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๓๓



เรื่องของสัจจะพหุปรามาส ต้องเป็นปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรม ต้องพิจารณาในเหตุผล ต้องเข้าใจตามความเป็นจริง ไม่ใช่เพียงแค่ฟังตาม เชื่อตาม หรือประพฤติปฏิบัติตาม

อย่างท่านพระอานนทในรัตนสูตร ท่านเป็นพระโสดาบัน ท่านไม่มี สัจจะพหุปรามาส ท่านผู้ฟังคิดว่าท่านพรมน้ำมนต์ ไซ้ไหม แต่ขอให้พิจารณาว่า ท่านพระอานนทเถระเป็นเอตทัคคะถึง ๕ สถาน และท่านเป็นพระโสดาบันบุคคล ในขณะที่ท่านดับมิจฉาทิฏฐิและสัจจะพหุปรามาสหมดไม่มีเหลือเลย แต่ดูภายนอก ท่านผู้ฟังอาจจะถือว่า ท่านพระอานนทเป็นต้นเหตุของการประพรมน้ำมนต์ แต่ความจริงท่านพระอานนทไม่มีสัจจะพหุปรามาส

การที่จะเตือนให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดระลึกถึงพระคุณของพระรัตนตรัยในโอกาส ต่าง ๆ อย่างที่เมืองไทยเราก็มีพระพุทธรูปเตือนให้ระลึกถึงพระคุณของ พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าใครกราบไหว้แล้วไม่ได้นึกถึง พระคุณเลย แต่กลับขอสิ่งต่าง ๆ ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า มีความเข้าใจถูกหรือผิด ในการที่จะมีพระรัตนตรัยเป็นสรณะ เพราะว่าผู้ที่ไม่ขอแต่ได้ มีไหม ไม่ต้องขอ ก็ได้ทั้งลาภ ทั้งยศ ทั้งการสรรเสริญ โดยไม่ต้องขอ และผู้ที่ขอก็ไม่ใช่ว่าจะได้ อย่างที่ท่านผู้ฟังท่านหนึ่งบอกว่า บางครั้งขอก็ได้ บางครั้งก็ไม่ได้

แสดงให้เห็นว่า ตามความเป็นจริงแล้ว ต้องเป็นไปตามเหตุตามผลทั้งสิ้น เพราะฉะนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่จะทำให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย แม้แต่ในขณะที่กำลังฟัง พระธรรมก็ดี หรือในขณะที่สวดรัตนสูตรก็ดี หรือมีกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ให้ทราบ ว่าที่ถูกแล้วต้องเพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัย เป็นการเตือนสติไม่ให้เห็นผิด แต่ขณะใด ไม่มีความเข้าใจอย่างถูกต้อง ก็จะไปยึดถือว่าเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ถ้าได้ทราบถึง



ความเมตตาของผู้ที่เตือนไม่ด้วยวิธีใดก็ตาม ก็ย่อมจะเห็นว่า ท่านเป็นผู้มีเมตตาจิต ในการให้บุคคลนั้นระลึกถึงพระรัตนตรัย

เพราะฉะนั้น พุทธบริษัทต้องเป็นผู้ที่ไม่ลบหลู่และไม่มั่งงาย ทั้ง ๒ อย่าง คือ ต้องไม่มั่งงาย และในขณะเดียวกันก็ไม่ลบหลู่ เพราะต้องพิจารณาดูว่า เป็นการกระทำที่เกิดจากกุศลหรือความเมตตาของบุคคลอื่นหรือเปล่า หรือเพื่อที่จะให้มั่งงาย ถ้าเพื่อให้มั่งงายก็เป็นอกุศล แต่ถ้าเพื่อให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยก็เป็นกุศล

คาถาที่สวดกันก็ควรที่จะเข้าใจว่า สวดเพื่ออะไร ไม่ใช่สวดเพื่องมงามาย แต่เพื่อให้เข้าใจพระธรรมให้ถูกต้อง มิฉะนั้นคาถานั้นก็ไม่เป็นประโยชน์

อย่างคาถาที่มีข้อความว่า ให้พระพุทธรูปเจ้าทั้งหลายมาประทับที่ป่า ที่คอก ที่ศิรัษะ ที่ส่วนต่างๆ ของร่างกาย เพื่ออะไร ทำไมต้องให้มาประทับที่ป่า ที่คอก ที่ส่วนต่างๆ ของร่างกาย และจะประทับจริง ๆ ได้ไหม ต้องเป็นผู้ที่มีสัจจะ มีความจริง ตรงต่อเหตุผล ไม่ว่าการกระทำใด ๆ ทั้งสิ้น การที่จะให้พระพุทธรูปแต่ละพระองค์มาประทับที่ศิรัษะ ที่ป่า ที่แขน ที่ส่วนต่างๆ เป็นสัจจธรรม ความจริง ได้ไหม ถ้าเป็นไปได้ ขณะที่สวดต้องการอะไร ผู้สวดต้องการอะไร

ผู้ฟัง ผมคิดว่า คาถานี้เหมือนกับวรรณกรรม วรรณคดี เขียนให้ประทับใจ ถ้าผู้อ่านคาถานั้นรู้จักคิด จะเข้าถึงจิตถึงใจได้ อย่างที่อัญเชิญพระพุทธรูปเจ้าพระองค์นั้น พระองค์นี้มาประทับที่ไหน ๆ ผมคิดว่า ผู้เขียนคงไม่ถึงกับเป็นคนโง่เง่า หลงใหล ถึงขนาดจะให้เป็นอย่างนั้นจริง ๆ จัง ๆ ผมคิดว่า ท่านเป็นปราชญ์ ท่านเขียนอย่างนั้น ทำให้เราคิดอย่างนั้น จนในที่สุดเราก็นึกถึงพระคุณของพระพุทธรูปเจ้าทุกพระองค์ และนึกถึงพระรัตนตรัย นึกถึงท่านเป็นสรณะ ถ้าทำอย่างนั้นได้ก็จะทำให้ผู้นั้นเจริญ ถ้าเรานึกอย่างนี้ก็น่าจะเป็นคุณ ผมคิดตามประสาของผมในฐานะที่เป็นคนชอบวรรณกรรม

ส. ดิฉันก็ได้รับคำบอกเล่าจากท่านที่มีความภาคภูมิใจมากที่ท่านสวด ได้หลายจบ บางท่านก็เกือบจะถึง ๑๐๐ จบว่า ถ้าสวดจบแล้วจะได้ลาภ ได้ยศ ได้สรรเสริญ ได้สักการะ ได้สิ่งต่างๆ มากมาย



ผู้ฟัง นั้นเป็นเรื่องของผู้สวด เวลาเราพูดถึงท่านผู้ประพันธ์ ไม่เหมือนกัน ท่านผู้ประพันธ์นั้นถือว่าท่านเป็นนักปราชญ์ ท่านเป็นผู้ทรงความรู้ และมีเมตตาธรรมที่สูงส่ง ท่านจึงประพันธ์ออกมาอย่างนั้น และมักจะน้อมนำให้ผู้ถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกได้รับกุศลกรรมของตนเองด้วย สำหรับผู้ที่ไปหลงไหลไปเชื่อในลักษณะอื่นก็ช่วยไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าคนที่หลงเชื่อไปทำด้วยความเขลา และเราไปเหมาว่าสิ่งที่ท่านประพันธ์นั้นเป็นศีลพตปรามาส ผมคิดว่า คงจะไม่ถูกนัก

สุ. แต่ทุกอย่างต้องเป็นสังขจรรรม อย่างพระรัตนตรัย พระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสังขจะ เป็นคุณธรรม มีจริง ผู้ที่กล่าวแสดงพระคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสังขจวจา เป็นคำจริง และคุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ ก็เป็นสิ่งที่จริง เป็นกุศล เพื่อที่จะเตือนให้ผู้ที่ได้ฟังระลึกถึงการที่จะต้องประพฤติปฏิบัติตาม ไม่ใช่เป็นผู้ที่ในขณะนั้นมีอกุศลจิตต้องการลาภ ต้องการยศ ต้องการสรรเสริญ แต่ผู้ใดก็ตามที่ระลึกถึงพระคุณของพระผู้มีพระภาค พระธรรม พระสงฆ์ เพื่อที่จะให้ขณะนั้นเกิดหิริ เกิดโอตตปปะละอกุศลกรรมทางกาย ทางวาจา แม้แต่ทางใจที่กำลังเป็นโลภะในขณะนั้น นี่คือสังขจรรรม ไม่ใช่เป็นอย่างอื่นที่จะมาให้ประทับใจได้

ผู้ฟัง ผมคิดว่า เป็นหน้าที่ของเราทุกคนที่สนใจในเรื่องนี้ ที่จะชี้ให้ท่านทั้งหลายที่ปฏิบัติให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ว่า จุดสำคัญ คือ การระลึกถึงพระคุณของพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นสรณะ ประเด็นอยู่ตรงนี้มากกว่าจะไปบอกว่าอย่าไปสวดเลย ไม่มีประโยชน์ ผมคิดว่าอย่างนั้น ประโยชน์หรือไม่ประโยชน์ขึ้นอยู่กับท่านผู้นั้น อย่างคน ๆ หนึ่งไปเห็นตอไม้ ฐปร่างคล้าย ๆ พระพุทธรูป เขาก็เลื่อยมาไปตั้งที่ศาลา และบอกว่าได้พระพุทธรูปมา คนก็มากกราบไหว้เป็นแถวไปหมด ก็เกิดประโยชน์

สุ. เป็นความผิดของใครหรือเปล่า หรือเป็นความถูกของบรรดาผู้ที่ไปไหว้

ผู้ฟัง ถ้าเขาไหว้โดยนึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ก็ถูกต้อง



สุ. นี่เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด แต่ใครจะรู้ว่าเขาไหวด้วยจิตอะไร ถ้าถามสัก ๑๐๐ คน ๑,๐๐๐ คนว่า เขาไหวเพื่ออะไร

ผู้ฟัง พระพุทธรูปที่มาจากตอไม้ หรือพระพุทธรูปชินราชก็แล้วแต่ ถ้าคนที่ไหว ไม่มีจิตระลึกถึงพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง ก็เหมือนกันทั้งนั้น เพราะฉะนั้น อยู่ที่ผู้ไหว อย่างที่ผมพูดเมื่อกี้ว่า ถ้าเราช่วยกันชี้ให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้เข้าใจ อย่างนี้ ก็จะเป็นการเข้าใจที่ถูกต้อง ถ้าจะคล่องพระ ก็คล่องด้วยความเข้าใจอย่างถูกต้อง ผมคิดอย่างนี้

สุ. แต่ถ้าจะระลึกถึงพระรัตนตรัย โดยที่ไม่ต้องมีพระพุทธรูปเจ้ามาประทับ ที่ต่าง ๆ จะเป็นความจริงมากกว่าหรือเปล่า ระลึกถึงพระรัตนตรัย สามารถประพฤติ ปฏิบัติตามได้โดยไม่ต้องนึกว่า มีพระพุทธรูปเจ้ามาประทับอยู่ที่นั่นที่นี้ในร่างกาย จะเป็นความจริงมากกว่าหรือเปล่า

ผู้ฟัง ไม่ต้องมีพระพุทธรูปมาจูงใจให้ระลึกพระพุทธรูปเจ้าได้หรือไม่ คำตอบ มี ๒ คำตอบ ๑. ไม่มีก็ได้ ถ้าจิตใจผู้นั้นได้น้อมนำไปถึงพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ๒. ถ้าไม่มีอะไรให้นึกถึง ก็เลยไม่นึก

๒ ประเด็นนี้เป็นเรื่องที่เป็นจริงได้ทั้ง ๒ ลักษณะ ลักษณะแรกทีบอกล่าว ไม่มี ก็ได้อยู่ที่ใจ ก็เลยมีบางสำนักที่ไม่เอาพระพุทธรูปมากราบไหว้ ซึ่งก็ไม่ค่อยดีนัก แต่ถึงแม้จะมี ถ้าไม่นึกถึง ก็ไม่มีประโยชน์

เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วผมว่า มี ดีกว่าไม่มี แต่มีแล้วต้องอธิบายให้เข้าใจว่า คุณของพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์เป็นอย่างไร และเราต้องนึกถึงไตรสรณคมน์ อย่างไม่ ทั้ง ๒ อย่างนี้ประกอบกัน จึงจะน้อมนำไปเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี แต่ถ้าไม่มี ต่อไปข้างหน้าก็ไม่มีสิ่งที่จะน้อมนำ ไม่ว่าศาสนพิธี ศาสนวัตถุต่าง ๆ เหล่านี้ มองว่าเป็นสิ่งไร้สาระก็ได้ แต่มองว่าเป็นสิ่งจูงใจและรักษาพระพุทธศาสนาไว้ก็ได้ แล้วแต่ ผู้ที่จะมองจะคิด ด้วยเหตุนี้ การแนะนำคนให้เกิดปัญญาที่จะรู้จะคิด จะเป็นประโยชน์ ผมคิดอยู่แค่นี้เอง



สุ. ขอเหตุผลที่ว่า พระพุทธเจ้าหลายพระองค์ พระองค์เดียวไม่พอหรือ พระองค์นี้ที่ป่า พระองค์นี้ที่ศิระะ พระองค์นี้ก็ไม่ทราบก็พระองค์ เพราะดิฉันเอง ก็ไม่ได้ท่องคานานี้ และไม่รู้ว่่าข้อความทั้งหมดแต่ละบรรทัดซึ่งยาวมากนั้นมื่อะไรบ้าง แต่สรุปใจความคร่าว ๆ ที่มีความสนใจว่า คำแปลของคานานี้คืออย่างไร ก็ได้ทราบว่า เป็นเรื่องพระพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ประทับตามส่วนต่าง ๆ หมายความว่า พระองค์เดียวไม่พอหรืออย่างไร

ผู้ฟัง แล้วแต่จินตนาการของผู้ประพันธ์ ท่านมีจินตนาการอย่างไรก็ทำไป อย่างนั้น สำหรับตัวผมเอง ผมมองด้านบวก และผมก็พยายามใช้ให้เกิดประโยชน์ ในด้านบวกกับผม ที่จะน้อมนำให้ผมมีศรัทธาในพระพุทธศาสนา ศรัทธาในพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ผมทำแค่นั้น เพราะฉะนั้น สิ่งที่ผมทำก็คือว่า ท่านจะว่าอย่างไร ก็ช่าง ผมก็จะระลึกถึงพระคุณ แม้พระพุทธเจ้าพระองค์อื่น ผมก็นึกถึงพระคุณของท่าน เช่นกัน

สุ. พระธรรมที่ได้ทรงแสดงไว้ในเรื่องของอริยอุโบสถ ผู้ที่ระลึกถึงคุณ ของพระพุทธเจ้า คุณของพระธรรม คุณของพระสงฆ์ ตามอริยาคัยของท่านแต่ละ บุคคล มีการน้อมระลึกถึงพระคุณเหมือนกับเทิดไว้บนศิระะ เหมือนกับไม่ใช่ หมายความว่า เทิด หรืออัญเชิญพระพุทธเจ้าหลาย ๆ พระองค์มาประทับ ไม่ใช่ใน ลักษณะนั้น

เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง และผู้ที่มีความเข้าใจในพระรัตนตรัย ที่จะเข้าใจจริง ๆ ว่า สังฆรัตนาคัยคืออะไร จะต้องรู้ในหนทางข้อปฏิบัติที่จะทำให้เข้าถึง พระปัญญาคุณของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่อบรมเจริญปัญญา นั้น ด้วยตนเองซึ่งจะรู้ว่าไม่มีหนทางอื่น นอกจากหนทางนี้ที่ทำให้ปัญญาเกิด แต่ไม่ใช่ หมายความว่า โดยการให้พระพุทธเจ้าหลาย ๆ พระองค์มาประทับ และจะเกิดปัญญา หรือจะหมดกิเลส หรือเพื่อต้องการอะไร ต้องมีจุดประสงค์



ผู้ฟัง ที่อาจารย์กล่าวทั้งหมดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง ไม่คัดค้านเลย แต่ไม่ถึงกับว่าไม่ควรสวดบทนั้น ถ้ามีอหังการอยากสวดก็สวดเถิด แต่สวดแล้วให้รู้จักประโยชน์ให้เข้าใจ และทำให้เกิดประโยชน์ เกิดปัญญา

ส. เพราะฉะนั้น ต้องไปสอบถามผู้สวดเพื่อจะได้แก้ไขความเข้าใจของเขาให้ถูกต้อง ใช่มั้ย

ผู้ฟัง ผมคงไม่สอบถาม

ส. คุณชินวุฒิจะช่วยพูดให้เขาเข้าใจ

ผู้ฟัง ใช่

ส. ถ้าเขาถามว่า ทำไมต้องหลายพระองค์

ผู้ฟัง ผมก็จะบอกว่า ถ้าอ่านพระไตรปิฎกจะพบว่า พระสมณโคตมในชาติก่อน ๆ ท่านได้พบพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ ท่านทำอย่างนั้น ทำอย่างนี้ และตั้งอธิษฐานบารมีจนกระทั่งส่งท่านมาเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ท่านได้พูดถึงพระพุทธเจ้าพระองค์ก่อน ๆ มีพระกัณฐกะเป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มียุอยู่ในพระไตรปิฎก เพราะฉะนั้น ไม่ใช่สิ่งที่ไร้สาระ ผมก็ถือว่า ไม่เห็นเป็นไร ก็ดีเหมือนกันเท่านั้นเอง

ส. เป็นเรื่องจริงที่ว่า มีพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อนพระองค์นี้มากมายหลายพระองค์ ในภพที่นี้ก็จะมีพระพุทธเจ้า ๕ พระองค์ที่ผ่านมาแล้วคือ ๔ พระองค์ แสดงให้เห็นว่า มีพระพุทธเจ้ามาก ในพุทธวงศ์หรือในอปทานก็แสดงไว้ว่า พระพุทธเจ้าพระองค์นั้นทรงพระนามว่าอย่างนั้น มีพระมารดาหรือพระบิดาอย่างนั้น ๆ เป็นเรื่องจริงทั้งหมด แต่ผู้ที่เข้าใจถึงพระรัตนตรัยที่จะรู้ถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าของพระองค์นี้ซึ่งเหมือนกับพระองค์ก่อน ๆ ไม่ได้มีความต่างกันเลย จะไม่เข้าใจว่า จะอัญเชิญมาประทับที่ป่า ที่ศิรชะ หรือที่อะไรได้อย่างไร ใช่มั้ย



สังจธรรม ความจริง จะอัญเชิญมาประทับได้อย่างไร แต่ถ้าจะมีการทิดไว้เหนือเศียรเกล้าด้วยการน้อมระลึก ด้วยการเคารพบูชาอย่างสูงสุด แม้ในขณะที่รักษาอุโบสถศีล ก็ยอมได้ แต่ไม่ใช่ว่าหมายความว่า ให้มีการน้อมระลึกว่าเอามาประทับที่ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย นี่เป็นเรื่องเหตุผลที่ทุกคนจะต้องพิจารณา มิฉะนั้นแล้วจะไม่เข้าใจในเหตุผล และจะเป็นสัสถ์พตปรามาส

ผู้ฟัง ผมขอพูดอีกคำเดียวว่า ทั้งนี้ทั้งนั้นแล้วแต่ผู้สวดและผู้คิด ทางเดียวที่จะช่วยได้ คือ สิ่งที่ถูกต้องให้เขา สำหรับผม ผมไม่ชี้ว่า อย่าสวดเลยดีกว่า ผมคงไม่พูดอย่างนั้น

ส. สำหรับดิฉัน ให้เข้าใจความหมาย และให้รู้สังจธรรมว่า สิ่งใดเป็นสิ่งที่ถูกต้อง เป็นไปได้ หรือสิ่งใดเพียงแต่นึกเอวามาประทับ นี่เป็นเรื่องนี้ นึกเอาจริง ๆ ความจริงมาประทับไม่ได้ ความจริงคืออะไร สังจธรรมคืออะไร หนทางคืออะไร แต่หนทางที่จะให้พระพุทธรูปเจ้ามาประทับอย่างนั้น มาไม่ได้ ซึ่งหลายคนอาจจะบอกว่า เขาสวดเฉย ๆ ไม่ได้ให้มาประทับจริง ๆ ก็จะกลายเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ไซ้ไหม หรือให้มาประทับจริง ๆ

ถ. เรื่องคาถาชินบัญชร ไหน ๆ ก็ยกมาพูดกันแล้ว ผมอยากให้ผู้รู้ได้พูดถึงคาถานี้ และวัตถุประสงค์ ซึ่งผมเคยได้ฟังจากคุณนิภัทร

ส. ขอเชิญคุณนิภัทร เป็นส่วนที่แต่งขึ้นภายหลังแน่นอน ไม่ได้อยู่ในพระไตรปิฎก

นิภัทร คาถาชินบัญชร ผมสวดทุกวัน แต่สวดไปก็คิดไปว่า ทำไมเราจะไม่เอาพระพุทธรูปเจ้า พระธรรม พระสงฆ์มาใช้ คล้าย ๆ อย่างนั้น ตะขิดตะขวงใจอยู่เหมือนกัน ที่อาจารย์พูด เห็นด้วยทุกประการ เพราะเป็นเรื่องที่จะทำให้คนเข้าใจผิดได้ง่าย ๆ เลย ผมว่า ๑๐๐% ที่สวดเพื่อป้องกันภัย เพื่อให้ได้ลาภ ไม่ใช่สวดเพื่อระลึกถึงพระพุทธรูปคุณ ธรรมคุณ รู้สึกจะมีดอกเตอร์ชินวุฒิต่านสวดเพื่อให้ระลึกถึงพระพุทธรูปคุณ ส่วนใหญ่แล้วเท่าที่ผมรู้ สวดเพื่อป้องกันภัย เพื่อให้ได้ลาภได้ผล ผมเองก็คิดอย่างเขาตอนแรก ๆ แต่ขณะนี้ก็ตะขิดตะขวงใจอยู่ขณะที่สวด เพราะเป็นไปไม่ได้



อย่างที่อาจารย์บอกว่า จะอัญเชิญพระพุทธรูปองค์มาประทับ พระพุทธรูปเจ้า ๒๘ พระองค์ มีพระรัตนังกรพุทธรูปเจ้าเป็นต้น ขอให้ประทับบนกระหม่อม การคิดอย่างนี้ คิดว่า พระพุทธรูปท่านมาประทับจริง ๆ ไม่ใช่เรื่องระลึกถึงพระคุณ เป็นอันตรายอย่างยิ่ง ไม่ทราบจะทำไม่ถึงได้นิยมสวดกัน คาถาชินบัญชร ที่ศรีลังกาก็นิยมสวดเหมือนกัน

ส. ขอประทานโทษ ไม่มีประทับที่อื่นหรือ นอกจากที่กระหม่อม

นิภัทร มี นอกจากนั้นยังมีท่านพระอานนท์ ท่านพระมหาโมคคัลลานะ ประทับที่เบื้องซ้าย เบื้องขวา ที่หูซ้าย หูขวา ที่บ่าซ้าย บ่าขวา ข้างหน้า ข้างหลัง บอกไว้หมด ต้องสวดเป็นตอน ๆ จึงจะรู้ มีหมด แต่การที่เอาท่านมาไว้ข้างหลัง ผมรู้สึกตะขิดตะขวงใจอย่างไรไม่รู้ และตอนสุดท้ายของพระสูตรนี้ท่านก็บอกว่า ...

ส. ทำไมคุณนิภัทรใช้คำว่า พระสูตร

นิภัทร ไม่ใช่พระสูตร เป็นเรื่องที่แต่ง ผมเข้าใจว่าแต่งในลังกา เรื่องนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับความขลังโดยตรง ไม่เกี่ยวกับระลึกพระพุทธรูปคุณเลย วัตถุประสงค์ของผู้ที่ทำมา ผมเข้าใจอย่างนั้น แต่อาจจะเป็นวรรณคดี วรรณกรรม อย่างที่ดอกเตอร์ชินวุฒิก็อธิบาย เพราะคาถาไพเราะ คล้าย ๆ ร้องเพลงได้เลย ตอนสุดท้ายที่สวดก็บอกว่า ขอความคุ้มครองป้องกันให้ปลอดภัย

ก็เหมือนกับรัตนสูตร เมื่อจบบทหนึ่ง พุทฺธเถ รตนํ ปณฺีตํ เอเตน สจฺเจน สุวตฺถิ โหตุ ... พระพุทธรูปเจ้าเป็นรัตนอันประณีต ด้วยสัจจวาจานี้ ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน ซึ่งหมายถึงผู้ฟัง ขอทุกอันเลยในท้ายของรัตนสูตร ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ ลงท้ายก็ขอความสวัสดิ์จงมีแก่ท่าน เป็นการขอเหมือนกัน แต่คำว่า สวัสดิ์ ในที่นี้คงไม่ใช่สวัสดิ์ที่หายจากโรคภัย คงเป็นความเพียร ตบะ สำรวมอินทรีย์ จึงจะเป็นความสวัสดิ์ ...

ที่คุณอดิศักดิ์บอกว่า ผมรู้อะไรละเอียด ผมก็รู้อย่างนี้ ไม่ได้ละเอียด สวดไปก็ตะขิดตะขวงใจไป แต่ก็สวด

ส. ทำไม

นิภัทร ความเคยชิน



สุ. เลิกไม่ได้

นิภัทร จะเลิกก็เสียดาย

สุ. เสียดายอะไร

นิภัทร เสียดายว่า เคยสวดมานานแล้ว

สุ. เสียดายผลของการสวด หรือเสียดายความเคยชินในการสวด

นิภัทร แต่ผมก็ไม่ได้หวังว่าผมจะพ้นจากอันตราย เพราะตอนที่มาลงจากรถก็โดนชนล้มหกคะเมน ดีว่ารถไม่วิ่งมาทับ คนที่ชนก็ไม่ได้มาช่วยพยุง บอกขอโทษคำเดียว ไปเลย

สุ. ถ้าคนไม่เชื่อเรื่องกรรม ก็อาจจะบอกว่า สวดน้อยจบไป

นิภัทร อาจจะเข้าใจว่า ลืมสวดคาถาชินบัญชรเลยโดนชน ความจริงแล้วเป็นกรรมของเรา

